

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

แนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า
เพื่อการท่องเที่ยว

LANDSCAPE DEVELOPMENT IN ANCIENT WALL AREA
OF NAN PROVINCE FOR TOURISM

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน.....105104
วัน,เดือน,ปี.....1.6.11.2552

.b.....
.i.....

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
คณะครุศาสตรบัณฑิต
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2552

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้เฉพาะที่หอสมุดเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
KMITL-2009-ED-M-221-121
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**LANDSCAPE DEVELOPMENT IN ANCIENT WALL AREA
OF NAN PROVINCE FOR TOURISM**

**A TESIS SUBITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN ARCITECTURE
FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2009

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

KMITL-2009-ED-M-221-121

COPYRIGHT 2009

FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์   แนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์ เขตกำแพงเมืองเก่านาน เพื่อการท่องเที่ยว
Landscape Development in Ancient Wall Area of Nan Province for Tourism
นักศึกษา   นายวรวิทย์ จันทวงศ์
รหัสประจำตัว   47065201
ปริญญา   ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชา   สถาปัตยกรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์   รศ.สุรศักดิ์   กิ่งขาว
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม   ผศ.ดร.เลิศลักษณ์   กลิ่นหอม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์		ลายมือชื่อ
รศ.สมพล	ดีฉวี สติยธร	
รศ.สุรศักดิ์	กิ่งขาว	
ผศ.ดร.เลิศลักษณ์	กลิ่นหอม	
รศ.ดร.ปริยาพร	วงศ์อนุตร ธีรังษี	
อาจารย์สันติ	กวินวงศ์ไพฑูริย์	

วัน / เดือน / ปี ที่สอบ   สถาปัตยกรรมและเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
สถานที่สอบ   ณ ห้องสมุดภูมิสถาปัตย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
KING MONKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ พีระวุฒิ สุวรรณจันทร์)

คณบดี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

วันที่.....๒๘.....เดือน.....พฤษภาคม.....พ.ศ. 2552

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์ เขตกำแพงเมืองเก่าน่าน เพื่อการท่องเที่ยว
นักศึกษา	นายวรวิทย์ จันทวงศ์
รหัสประจำตัว	47065201
ปริญญา	ครุศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษา
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรม
พ.ศ.	2552
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รศ.สุรศักดิ์ กังขาว
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม

บทคัดย่อ

พื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่าน่าน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลจังหวัดน่าน มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมูครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร มีร่องรอยกำแพงเมืองปรากฏอยู่บางส่วน ภายในเขตกำแพงเมืองเก่าเป็นที่ตั้งของโบราณสถาน ศาสนสถาน และสถาปัตยกรรม ที่ทรงคุณค่าเป็นจำนวนมาก

วิทยานิพนธ์เรื่องแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่าน่าน เพื่อการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันทางกายภาพ เส้นทางการเข้าถึงบริเวณที่ตั้งของแหล่งโบราณสถาน ศาสนสถาน สถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า พร้อมทั้งกำหนดแนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์และกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และวิชาการ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจะเป็นการสำรวจ สอบถาม และสัมภาษณ์ การลงพื้นที่สำรวจจะเก็บข้อมูลลักษณะทางกายภาพของเมืองอย่างละเอียด การสอบถามจะใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยว การสัมภาษณ์ จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชน และนักวิชาการ ซึ่งผลของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

สรุปผลของการสำรวจทางด้านกายภาพ พบว่า บริเวณแนวเขตคูเมืองและกำแพงเมืองเก่าที่เป็นตัวกำหนดอาณาเขตของเมือง ยังคงขาดบรรยากาศ มุมมอง และช่องมองที่ส่งเสริมการเข้าถึงและร่องรอยของกำแพงเมืองที่ปรากฏมีเพียง 2 ช่วง ทำให้จินตภาพของขอบเมืองไม่เข้มข้น

สรุปผลของการสอบถามนักท่องเที่ยว พบว่า สัดส่วนของเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อายุระหว่าง 35 - 44 ปี เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว ผู้ร่วมเดินทาง 3- 5 คน พักรีสอร์ทเฉลี่ย 1 - 2 วัน สถานที่ท่องเที่ยวในเขตกำแพงเมืองเก่าที่นักท่องเที่ยวสนใจมากที่สุดคือพิพิธภัณฑสถานจังหวัดน่าน วัดภูมินทร์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร และวัดมิ่งเมือง งำนอำนวยความสะดวกที่ต้องการมากที่สุด คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่จอดรถ ที่นั่งพักผ่อน ห้องน้ำสาธารณะ และร้านอาหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปผลของการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ เห็นว่า ควรมีกฎหมายคุ้มครองสภาพโบราณสถาน ศาสนสถาน และสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า และทำความเข้าใจกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ผลของการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชน มีความเห็นว่า ควรรักษาสภาพแวดล้อมขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมให้ยังคงเช่นเมืองน่านในอดีต

ผลของการศึกษา สำรวจ สอบถาม และสัมภาษณ์ สามารถนำมากำหนดพื้นที่หลักแนวทาง การปรับปรุงภูมิทัศน์และเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมได้ดังนี้ คือ บริเวณแนวเขตคูคลองเมือง กำแพงเมืองเก่า ที่อยู่ตามแนวเขตของกำแพงเมือง ที่ตั้งเส้นทางเข้าถึงศาสนสถาน และสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า โดยคำนึงถึงมุมมองและเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ เป็นภาพรวมที่ต่อเนื่องสอดคล้องกับประวัติความเป็นมาและ คุณค่าของสถานที่ที่เคยเป็นมาในอดีต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Thesis Title	Landscape Development in Ancient Wall Area of NAN Province for Tourism
Student	Mr. Woravit Chantavong
Student ID.	47065201
Degree	Master of Industrial Education
Program	Architecture
year	2009
Thesis advisor	Associate Professor Surasak Kungkao
Thesis Co-advisor	Assistant Professor Dr. Lertlak Klinhom

ABSTRACT

Nan Province Ancient City Wall's land located at the municipality of Nan province. The layout is similar to a trapezium shape with 1 square kilometer. There is a little some trace of the city wall appear on. A lot of ancient remains, the religious place and the architecture which is valued are in the area of Ancient City Wall.

The thesis of a guideline to improve a landscape for tourism in Nan Ancient City Wall research for the purpose of the knowledge of the present physical conditions of the path to the location of ancient remains, religious places, value architectures and show the guide to improve the scenery and set the path of the appropriate tourism by the tourists, the community leader and the educators as cross section. The research instrument includes observant, questionnaire, interview and surveying which concentrate the details of the physical city. The questionnaire makes for a sample tourist. The interview makes for the community leader and the educators.

The result of the physical surveying shows that the canal and Ancient City Wall area which is the mark of the city area lacks of a good atmosphere, view and viewfinder that promote the way to see the trace of the city wall. Moreover, the appearance of the only 2 traces of the city wall causes the city imagery looks unattractive.

The result of the tourist interview shows the proportion between men and women are not different. The average of the tourist aged is about 35-40 years old. They prefer to travel by their car and come along with 3-5 persons. They stay for 2-3 days in a resort. The most interesting place are Nan national museum Wat Phumin Wat Chan Kham an Wat Ming Muang. The most wanted accommodation is a tourist service center, parking are, park, restroom and restaurant.

The result of the interview with the educators indicates that it should have the law to

protect the ancient place, religious place and valued architecture and try to persuade the community to join the administrative management.

The result of the interview with community leader shows that their opinion is about keeping the tradition as in the past.

The result of the research will be able to assign the main area for the appropriate way to improving the scenery and the suitable way for the tourism with the canal, the ancient city wall which is along the borderline of city wall, the way to lead to the religious place and the valued architecture which represent a better view and the tourism way that connect between the history perspective and the worth of the place that used to be in the past.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณ รศ.สุรศักดิ์ กังขาว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และคณะกรรมการที่ประกอบไปด้วย รศ.สมพล คำรงค์เสถียร รศ.ดร.ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ อ.สันติ กวินวงศ์ไพบูลย์ ที่ให้คำแนะนำ ชี้แนะ ปรับแก้ตามแนวทางจนเป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์

ในการลงพื้นที่สำรวจทางกายภาพอย่างละเอียดที่จังหวัดน่าน ก็ได้รับความอนุเคราะห์ ดังนี้ ศาลากลางจังหวัดน่าน เทศบาลเมืองน่าน อนุเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง น่าน อนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผังเมืองและเอกสารทางวิชาการ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลแบบสอบถามนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี อาจารย์สมเจต วิมลเกษม ครูชำนาญการพิเศษ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ รุ่นที่ 4 สาขาภาษาและวรรณกรรม (ภาษาถิ่น) ให้คำปรึกษาและแนะนำมาโดยตลอด ผู้นำชุมชนที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ประกอบไปด้วย พระครูเจติยานุกูล ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุช้างค้ำ เจ้าคณะอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน พ.ต.ต.บุญยงค์ บัญญัติ ประธานชุมชนบ้านช้างค้ำ คุณวิจิตร ชัยมงคล ประธานชุมชนบ้านภูมินทร์ คุณเดชา สังก์ประเสริฐ ให้ความอนุเคราะห์พาหนะในการเดินทางทุกครั้งที่ตั้งพื้นที่

ในส่วนองงานภาคเอกสารและการนำเสนอ ก็มีผู้ให้ความช่วยเหลือ ดังรายนาม
ต่อไปนี้เป็นคุณเบญจพร พรหมเทศ คุณกรณิกา กุลมล คุณอุษณีย์ ขวัญมุข คุณน้ำค้าง สุขดี คุณพรพิมล หาพุทธา คุณพัชชา บุญนาค และคุณอรรต บุญนาค

ทุกท่านที่เอ่ยนาม ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ – คุณแม่ น้องสาว และครอบครัวที่เป็นแรงผลักดันในการทำงานและเป็นกำลังใจให้เสมอ

รววิทย์ จันทวงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	XI
สารบัญภาพ.....	XIII
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย.....	4
1.3 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 ประวัติเมืองน่าน.....	9
2.1.1 การตั้งถิ่นฐานในจังหวัดน่าน.....	9
2.1.2 ลำดับการพัฒนาในประวัติศาสตร์.....	10
2.2 สภาพทั่วไปของจังหวัดน่าน.....	15
2.2.1 ขนาดและที่ตั้ง.....	15
2.2.2 ลักษณะภูมิประเทศ.....	17
2.2.3 ลักษณะภูมิอากาศ.....	18
2.2.4 การปกครอง.....	18
2.2.5 ประชากร.....	19
2.2.6 ทรัพยากรธรรมชาติ.....	20
2.2.7 สภาพเศรษฐกิจ.....	21
2.2.8 โครงสร้างพื้นฐาน.....	22
2.2.9 ศาสนาและประเพณี.....	24
2.2.10 แหล่งท่องเที่ยว.....	25

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3 สภาพทั่วไปเขตเทศบาลเมือง.....	27
2.3.1 ประวัติความเป็นมา.....	27
2.3.2 อาณาเขตและที่ตั้ง.....	29
2.3.3 เขตการปกครอง.....	30
2.3.4 ประชากร.....	31
2.3.5 สถานศึกษา.....	31
2.3.6 สาธารณสุข.....	32
2.4 นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้อง.....	32
2.4.1 กรอบนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศ.....	32
2.4.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554)..	33
2.4.3 ผังประเทศและผังภาคเหนือ.....	34
2.4.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดล้านนา.....	34
2.4.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาลุ่มจังหวัดน่าน.....	34
2.4.6 ผังเมืองรวมจังหวัดน่าน.....	35
2.4.7 ผังเมืองรวมน่าน.....	35
2.4.8 นโยบายการพัฒนาเมืองน่านอยู่และชุมชนน่านอยู่.....	36
2.4.9 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนา กรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ.2546.....	36
2.4.10 แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า.....	36
2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	37
2.5.1 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและ พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติ พ.ศ.2504 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2535	37
2.5.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535.....	37

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.5.3 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2525.....	38
2.5.4 กฎกระทรวง ฉบับที่ 445 (พ.ศ.2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติ การผังเมือง พ.ศ.2518.....	38
2.5.5 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2535 และ (ฉบับที่3) พ.ศ.2543.....	39
2.5.6 กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2528) ออกตามความในพระราชบัญญัติ ควบคุมอาคาร พ.ศ.2522.....	39
2.5.7 กฎกระทรวง ฉบับที่ 55 (พ.ศ.2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติ ควบคุมอาคาร พ.ศ.2522.	39
2.5.8 กฎหมายฉบับอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	40
2.6 หลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	41
2.6.1 ความหมายและประเภทของเมืองประวัติศาสตร์.....	42
2.6.2 คุณค่าภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์.....	42
2.6.3 แนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์.....	45
2.6.4 แนวคิดในการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์.....	49
2.6.5 แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.....	51
2.6.6 แนวคิดในการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์.....	53
2.7 โครงสร้างและองค์ประกอบบริเวณพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่าน.....	57
2.7.1 กำแพงเมืองและประตูเมือง.....	57
2.7.2 วังหรือคุ้ม.....	59
2.7.3 วัด.....	60
2.7.4 ช่าง(ลานโล่ง)	60
2.7.5 สะดือเมืองหรือวิญญานเมือง.....	61
2.7.6 ที่อยู่อาศัยของราษฎร.....	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.8 ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม.....	63
2.8.1 ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม โบราณสถาน อาคารและสิ่งก่อสร้างใน บริเวณพื้นที่ศึกษา.....	63
2.9 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	79
2.9.1 โครงการสำรวจออกแบบรายละเอียดแผนปฏิบัติการปรับปรุงพื้นที่ต่อเนื่อง บริเวณวัดนาคกลาง วัดเครือวัลย์วรวิหาร วัดอรุณราชวราราม พระราชวังเดิม วัดโมลีโลกยาราม มัสยิดต้นสน วัดหงส์รัตนาราม และกุฎิเจริญพาศน์.....	87
2.9.2 การวิจัยเรื่อง ชุมชนตลาดหัวตะเข้ : การพัฒนาตามศักยภาพ เพื่อการ ท่องเที่ยว.....	
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	91
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	91
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	92
3.3 การตรวจสอบเครื่องมือ.....	92
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	93
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	93
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	94
4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจ.....	94
4.1.1 จินตภาพของเมือง.....	95
4.1.2 มุมมองภูมิทัศน์ของเมืองในเขตกำแพงเมืองเก่า.....	104
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว.....	107
4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวจากผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยว.....	107
4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวในเขตกำแพงเมืองเก่าน่าน ที่นักท่องเที่ยวสนใจเยี่ยมชม.....	112
4.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวต้องการใน สถานที่ท่องเที่ยว.....	116

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	122
4.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากนักวิชาการ.....	122
4.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากหัวหน้าชุมชน.....	124
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	127
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	127
5.1.1 แนวทางปรับปรุงจินตภาพของเมือง.....	127
5.1.2 แนวทางการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในเขตกำแพงเมืองเก่า.....	132
5.2 การอภิปรายผล.....	134
5.2.1 การเสนอรูปแบบการปรับปรุงจินตภาพของเมือง.....	134
5.2.2 การนำเสนอรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยว ภายในเขตกำแพงเมืองเก่า.....	143
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	147
บรรณานุกรม.....	149
ภาคผนวก.....	151
ประวัติผู้เขียน.....	158

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงจำนวนประชากรเขตเทศบาลเมืองน่าน.....	31
4.1 แสดงเพศของนักท่องเที่ยว.....	107
4.2 แสดงอายุของนักท่องเที่ยว.....	108
4.3 แสดงระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว.....	108
4.4 แสดงอาชีพของนักท่องเที่ยว.....	109
4.5 แสดงรายได้ต่อเดือนของนักท่องเที่ยว.....	109
4.6 แสดงการวางแผนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว.....	110
4.7 แสดงพาหนะที่ใช้เดินทางของนักท่องเที่ยว.....	110
4.8 แสดงจำนวนผู้ร่วมเดินทางของนักท่องเที่ยว.....	111
4.9 แสดงรูปแบบที่พักของนักท่องเที่ยว.....	111
4.10 แสดงจำนวนวันที่พักของนักท่องเที่ยว.....	112
4.11 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดภูมินทร์.....	112
4.12 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดช้างค้ำวรวิหาร.....	113
4.13 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดหัวข่วง.....	113
4.14 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดมิ่งเมือง.....	114
4.15 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัด ไม้เหลือียง/วัดมงคล/ วัดมณเฑียร/ วัดอภัย.....	114
4.16 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกำแพงเมืองเก่า.....	115
4.17 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อพิพิธภัณฑสถานจังหวัดน่าน.....	115
4.18 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อคุ้มเจ้าชายและข้าราชการ.....	116
4.19 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อศูนย์บริการนักท่องเที่ยว.....	116
4.20 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อที่จอดรถ.....	117
4.21 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อที่นั่งพักผ่อน.....	117
4.22 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อห้องน้ำสาธารณะ.....	118
4.23 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อร้านขายของที่ระลึก.....	118
4.24 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อตู้เก็บเงิน (ATM)	119
4.25 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อโทรศัพท์สาธารณะ.....	119

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.26 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อเอกสารหรือแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว.....	120
4.27 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อป้ายแสดงชื่อสถานที่ท่องเที่ยว.....	120
4.28 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อคู่มือไปรษณีย์.....	121
4.29 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อที่พักแบบ HOME STAY.....	121
4.30 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของมัคคุเทศก์.....	122
4.31 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อร้านอาหาร.....	122
5.1 แสดงเส้นทางการเดินเท้า.....	132
5.2 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวทางจักรยาน.....	133
5.3 แสดงเส้นทางรถยนต์ (เส้นทางที่ 1).....	133
5.4 แสดงเส้นทางรถยนต์ (เส้นทางที่ 2).....	134
5.5 แสดงเส้นทางการเดินเท้า.....	143
5.6 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวทางจักรยาน.....	144
5.7 แสดงเส้นทางรถยนต์ (เส้นทางที่ 1).....	145
5.8 แสดงเส้นทางรถยนต์ (เส้นทางที่ 2).....	146

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงพื้นที่แนวเขตกำแพงเมือง ในผังเมืองรวมน่าน จังหวัดน่าน.....	6
1.2 แสดงพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า.....	7
2.1 แสดงที่ตั้งจังหวัดน่าน.....	16
2.2 แสดงลำน้ำในจังหวัดน่าน.....	17
2.3 แสดงการแบ่งเขตการปกครองจังหวัดน่าน.....	19
2.4 แสดงแผนที่การคมนาคมทางบกจังหวัดน่าน.....	24
2.5 แสดงแผนที่เขตเทศบาลเมืองน่าน.....	29
2.6 แสดงผังองค์ประกอบเมืองประวัติศาสตร์น่าน ตามทฤษฎาล้านนา.....	57
2.7 แสดงแนวกำแพงเมืองโบราณน่าน.....	58
2.8 แสดงแนวคันคูและกำแพงเมืองน่าน.....	58
2.9 แสดงพิพิธภัณฑสถานจังหวัดน่าน เดิมเป็นวังของเจ้าผู้ครองนคร.....	59
2.10 คู่มุเจ้าราชบุตร.....	59
2.11 วัดพระธาตุช้างค้ำวิหาร.....	60
2.12 ช่างเมืองน่าน.....	60
2.13 สะดือเมือง.....	61
2.14 ที่อยู่ของราษฎร.....	61
2.15 เจดีย์วัดสวนตาล.....	62
2.16 วัดพระธาตุช้างค้ำ.....	63
2.17 พระวิหารวัดภูมินทร์.....	64
2.18 พระพุทธรูป ศิลปะเชียงแสน ปางมารวิชัย.....	65
2.19 ซุ้มทางเข้าวิหารและเจดีย์.....	66
2.20 วิหารวัดหัวข่วง.....	66
2.21 หอพระไตรปิฎกวัดหัวข่วง.....	67
2.22 วิหารวัดพญาภู.....	68
2.23 บานประตูไม้จำหลักสกุลช่างน่าน.....	68
2.24 หลักเมืองและวิหารวัดมิ่งเมือง.....	69
2.25 ลายปูนปั้นวิหารวัดมิ่งเมือง.....	69
2.26 วิหารวัดมงคล.....	70
2.27 วิหารวัดมณเฑียร.....	71
2.28 บานประตูไม้จำหลักไม้วิหารวัดมณเฑียร.....	71

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.29 วิหารวัดศรีพันต้น.....	72
2.30 วิหารวัดอภัย.....	73
2.31 สะพานกรุง.....	74
2.32 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน หรือหอคำ.....	74
2.33 กลุ่มเจ้าราชบุตร.....	75
2.35 กลุ่มเจ้าเทพมาลา.....	76
2.36 กลุ่มเจ้าเมฆวดี.....	77
2.37 กลุ่มเจ้าจันทร์ทองดี ปัจจุบันใช้เป็นสำนักงานที่ดินจังหวัดน่าน.....	77
2.38 บ้านเจ้าบัวเขียว สวงวนศรี.....	78
2.39 เรือนเจ้าหมอกฟ้า.....	78
2.40 แสดงการออกแบบภูมิทัศน์บริเวณลานภูมิทัศน์วัดอรุณราชวรารามและพระราชวังเดิม.....	86
4.1 แสดงเส้นทางตำแหน่งโบราณสถาน ศาสนสถาน และสถาปัตยกรรมทรงคุณค่า ในเขตกำแพงเมืองเก่า.....	95
4.2 ถนนเจ้าฟ้า.....	96
4.3 ถนนเจ้าฟ้า.....	96
4.4 ถนนสุริยพงษ์.....	96
4.5 ถนนสุมลเทวราช.....	96
4.6 ถนนรอบเมืองด้านทิศตะวันตก.....	96
4.7 ถนนรอบเมืองทางด้านทิศใต้.....	96
4.8 แสดงขอบเมือง ตามแนวกำแพงเมืองเก่า.....	97
4.9 แสดงแนวกำแพงด้านเหนือของวัดมงคล.....	98
4.10 แสดงแนวกำแพงเมืองบริเวณหัวมุมถนนอนันตวรฤทธิเดช.....	98
4.11 แนวเขตบริเวณถนนสุมลเทวราช.....	98
4.12 แสดงแนวคูเมืองบริเวณถนนรอบเมืองทิศใต้.....	98
4.13 แสดงแนวคูเมืองบริเวณถนนรอบเมืองทางทิศตะวันตก.....	98
4.14 แสดงตำแหน่งที่หมายตาในเขตกำแพงเมืองเก่า.....	99
4.15 ช่วงเมือง.....	100
4.16 วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร.....	100

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.17 วัดกุฎิมนตรี.....	100
4.18 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน.....	100
4.19 คู่มือเจ้าราชบุตร.....	100
4.20 วัดมิ่งเมือง.....	100
4.21 วัดหัวข่วง.....	101
4.22 แสดงตำแหน่งของที่รวมกิจกรรม.....	101
4.23 บริเวณข่วงเมือง หน้าวัดกุฎิมนตรี.....	102
4.24 อาคารพาณิชย์บริเวณถนนสุมลเทวาราช.....	102
4.25 ตลาดสดด้านตะวันออกของถนนสุมลเทวาราช.....	102
4.26 กิจกรรมทางศาสนา บริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร.....	102
4.27 แสดงตำแหน่งย่านต่างๆ บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า.....	103
4.28 แสดงย่านพาณิชย์กรรมบริเวณถนนสุมลเทวาราช.....	104
4.29 ศาลากลางจังหวัดน่าน บริเวณใจเมือง.....	104
4.30 แสดงที่พักที่เกาะกลุ่มอยู่ในกำแพงเมืองน่าน.....	104
4.31 แสดงมุมมองที่สำคัญบริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า.....	105
4.32 แสดงมุมมองบริเวณวัดหัวข่วง.....	106
4.33 แสดงมุมมองบริเวณทางเข้าคู่มือเจ้าราชบุตร.....	106
4.34 แสดงมุมมองถนนด้านหน้าวัดคู่อำ.....	106
4.35 แสดงมุมมองถนนภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน.....	106
4.36 แสดงมุมมองบริเวณด้านหน้าวัด ไม้เหลือง.....	106
4.37 แสดงมุมมองบริเวณหน้าวัดกุฎิมนตรี.....	106
4.38 แสดงมุมมองบริเวณสะพานกรุงศรี.....	107
5.1 ถนนสุริยพงษ์.....	126
5.2 ถนนเจ้าฟ้า.....	127
5.3 ถนนเจ้าฟ้า.....	127
5.4 ถนนสุริยพงษ์.....	127
5.5 ถนนสุมลเทวาราช.....	127
5.6 ถนนผากอง.....	128

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.7 แนวขอบเมืองทางทิศใต้.....	128
5.8 แนวขอบเมืองทางทิศตะวันออก.....	129
5.9 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงบริเวณขอบเมืองด้านทิศตะวันตก.....	129
5.10 ที่หมายตาบริเวณวัดภูมินทร์.....	130
5.11 ที่หมายตาบริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำ.....	130
5.12 ที่หมายตาบริเวณคุ้มเจ้าราชบุตร.....	130
5.13 ที่หมายตาบริเวณวัดมิ่งเมือง.....	130
5.14 ช่วงเมือง.....	131
5.15 ตลาดสดบริเวณถนนสุมลเทวาราช.....	131
5.16 แสดงย่านพาณิชยกรรมบริเวณถนนสุมลเทวาราช.....	132
5.17 ศาลากลางจังหวัดน่าน.....	132
5.18 แสดงภาพการปรับปรุงถนนสุริยพงษ์บริเวณวัดกู่คำ.....	134
5.19 ภาพแสดงการปรับปรุงบริเวณถนนเจ้าฟ้า.....	135
5.20 ภาพแสดงการปรับปรุงบริเวณถนนอนันตวรฤทธิเดช.....	136
5.21 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงถนนผากองบริเวณวัดช้างค้ำ.....	136
5.22 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงบริเวณวัดคอกภัยแนวเขตที่ต่อเนื่องกับกำแพงเมือง.....	137
5.23 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงบริเวณขอบเมืองด้านทิศตะวันออก.....	138
5.24 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงบริเวณขอบเมืองด้านทิศตะวันตก.....	138
5.25 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงที่หมายตาบริเวณหอไตรวัดหัวข่วง.....	139
5.26 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงที่หมายตาบริเวณคุ้มเจ้าราชบุตร.....	140
5.27 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงที่หมายตาบริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร.....	140
5.28 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงที่หมายตาบริเวณวัดมิ่งเมือง.....	141
5.29 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงย่านกำแพงเมืองเก่า.....	142
5.30 ภาพแสดงบรรยากาศในการเดินชมคุ้มเจ้าราชบุตร.....	143

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมืองน่านตั้งอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านตอนบน มีร่องรอยการอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนเริ่มก่อตัวเป็นแคว้นอิสระที่มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรสุโขทัย และกลุ่มบ้านเมืองในแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 โดยประวัติศาสตร์เมืองน่าน เริ่มปรากฏขึ้นราว พ.ศ. 1825 ภายใต้การนำของพญาภูคา ศูนย์การปกครองอยู่ที่เมืองย่าง (เชื่อกันว่าเป็นบริเวณริมฝั่งด้านใต้ของแม่น้ำย่าง ใกล้เทือกเขาดอยภูคาในเขตบ้านเลี้ยว ตำบลยม อำเภอท่าวังผา) เพราะปรากฏร่องรอยชุมชนในสภาพที่เป็นคูน้ำ คันดิน กำแพงเมืองซ้อนกันอยู่ ต่อมาพระยาภูคา ได้ขยายอาณาเขตปกครองของตนออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยส่งราชบุตรบุญธรรม 2 คน ไปสร้างเมืองใหม่ โดยขุนนุ่น ผู้พี่ไปสร้างเมืองจันทบุรี (เมืองพระบาง) และขุนฟอง ผู้น้องสร้างเมืองวรรณครหรือเมืองบัว

ภายหลังขุนฟองถึงแก่พิราลัย เจ้าแก้วเดือนราชบุตรจึงได้ขึ้นครองเมืองบัวแทน ด้านพญาภูคาครองเมืองย่างมานาน และมีอายุมากขึ้น มีความประสงค์จะให้เจ้าแก้วเดือนผู้หลานมาครองเมืองย่างแทน จึงให้เสนาอำมาตย์ไปเชิญ เจ้าแก้วเดือนเกรงใจปู่จึงยอมไปอยู่เมืองย่างและมอบให้ชายาคือนางพญาแม่ท้าวคำปิ่นดูแลรักษาเมืองบัวแทน เมื่อพญาภูคาถึงแก่พิราลัย เจ้าแก้วเดือนจึงครองเมืองย่างแทน

ในช่วงที่เมืองบัวว่างจากผู้นำ เนื่องจากเจ้าแก้วเดือนไปครองเมืองย่างแทนปู่คือพญาภูคา พญาจางเมืองเจ้าผู้ครองเมืองพะเยา จึงได้ขยายอิทธิพลเข้าครอบครองบ้านเมืองในเขตเมืองน่านทั้งหมด นางพญาแม่ท้าวคำปิ่น พร้อมด้วยบุตรในครรภ์ ได้หลบหนีไปอยู่บ้านห้วยแร้ง จนคลอดได้บุตรชายชื่อว่าเจ้าขุนใส เดิบใหญ่ได้เป็นขุนนาง รับใช้พญาคำเมืองจนเป็นที่โปรดปราน พญาจางเมืองจึงสถาปนาให้เป็นเจ้าขุนใสยศ ครองเมืองปราด ภายหลังมีกำลังพลมากขึ้นจึงยกทัพมาต่อสู้อันหุดพันจากอำนาจเมืองพะเยา และได้รับการสถาปนาเป็นพญาผานอง ขึ้นครองเมืองบัวอย่างอิสระระหว่างปี 1865 – 1894 รวม 30 ปี จึงพิราลัย

ในสมัยของพญาการเมือง (กรานเมือง) โอรสของพญาผานอง เมืองบัว ได้มีการขยายตัวมากขึ้น ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับเมืองสุโขทัยอย่างใกล้ชิด พงสาวดารเมืองน่านกล่าวถึงพญาการเมืองว่า ได้รับเชิญจากเจ้าเมืองสุโขทัย (พระมหาธรรมราชาลิไท) ไปร่วมสร้างวัดหลวงอภัย (วัดอัมพวนาราม)

ขากลับ เจ้าเมืองสุโขทัย ได้พระราชทานพระธาตุ 7 องค์ พระพิมพ์ทองคำ 20 องค์ พระพิมพ์เงิน 20 องค์ ให้กับพญาการเมือง มาบุชา ณ เมืองปัวด้วย

พญาการเมือง ได้ปรึกษาพระมหาเถรธรรมบาล จึงได้ก่อสร้างพระธาตุแช่แห้งขึ้นที่บนภูเพียงแช่แห้ง พร้อมทั้งได้อพยพผู้คนจากเมืองปัว ลงมาสร้างเมืองใหม่ที่บริเวณพระธาตุแช่แห้ง เรียกว่า ภูเพียงแช่แห้ง ในปี พ.ศ. 1902 โดยมีพระธาตุแช่แห้งเป็นศูนย์กลางเมือง

หลังจากพญาการเมืองถึงแก่พิราลัย โอรสคือ พญาผากองขึ้นครองแทนอยู่มาเกิดปัญหาความแห้งแล้ง จึงย้ายเมืองมาสร้างใหม่ที่ริมแม่น้ำน่านด้านตะวันตกบริเวณบ้านห้วยไค้ คือบริเวณที่ตั้งของจังหวัดน่านในปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 1911 ในสมัยเจ้าปู่แข่งครองเมืองระหว่างปี พ.ศ. 1950 – 1960 ได้สร้างวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดพระธาตุเขาน้อย วัดพญาภู แต่สร้างไม่ทันเสร็จก็ถึงแก่พิราลัยเสียก่อน พญาจ้าวหารผาสุมผู้เป็นหลานได้สร้างต่อจนแล้วเสร็จและได้สร้างพระพุทธรูปทองคำปางลีลา ปัจจุบันคือ พระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนี ประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

ในปี พ.ศ. 1993 พระเจ้าติโลกราชกษัตริย์นครเชียงใหม่ มีความประสงค์จะครอบครองเมืองน่าน และแหล่งเกลือบ่อมาง (ค.บ่อเกลือใต้ อ.บ่อเกลือ) ที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์และหาได้ยากทางภาคเหนือ จึงได้จัดกองทัพเข้ายึดเมืองน่าน พญาอินต๊ะแก่นท้าว ไม่อาจต้านทานได้จึงอพยพหนีไปอาศัยอยู่ที่เมืองเซียง (ศรีสัชชนาลัย) เมืองน่านจึงถูกผนวกเข้าไว้ในอาณาจักรล้านนาตั้งแต่นั้นมา

ตลอดระยะเวลาเกือบ 100 ปี ที่เมืองน่านอยู่ในครอบครองของอาณาจักรล้านนา ได้ค่อยๆ ซึมซับเอาศิลปวัฒนธรรมของล้านนามาไว้ในวิถีชีวิต โดยเฉพาะการรับเอาศิลปกรรมทางด้านศาสนา ปรางค์ศิลปกรรมแบบล้านนาเข้ามาแทนที่ศิลปกรรมแบบสุโขทัยอย่างชัดเจน ดังเช่น เจดีย์วัดพระธาตุแช่แห้ง เจดีย์วัดสวนตาล เจดีย์วัดพระธาตุช้างค้ำ แม้จะเหลือส่วนฐานที่มีช้างล้อมรอบ ซึ่งเป็นลักษณะศิลปะแบบสุโขทัยอยู่ แต่ส่วนองค์เจดีย์ขึ้นไปถึงส่วนยอดเปลี่ยนเป็นศิลปกรรมแบบล้านนาไปจนหมดสิ้น

ในระหว่างปี พ.ศ. 2103 – 2328 เมืองน่านได้ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าอยู่หลายครั้ง และต้องเป็นเมืองร้าง ไว้ผู้คนถึง 2 ครา คือ ครั้งแรกปี พ.ศ. 2247 – 2249 ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2321 – 2344

ต่อมาใน พ.ศ. 2331 เจ้าอัครดวรปัญญาได้ลงมาเฝ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ที่กรุงเทพฯ เพื่อขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอัครดวรปัญญาเป็นเจ้าผู้ครองนครน่าน และแต่งตั้งเจ้าสุมนขึ้นเป็นเจ้าพระยาหอหน้าและให้กลับขึ้นมาปกครองเมืองล่วงมาถึง พ.ศ. 2354 เจ้าอัครดวรปัญญาได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตย้ายเมืองจากบ้านถึคเพื่อกลับไปตั้งที่เมืองน่านเก่า ซึ่งถูกทิ้งร้างเป็นเวลานาน ในการฟื้นฟูเมืองน่านครั้งนั้นได้มีการขุดคูเมืองและปฏิสังขรณ์กำแพงเมือง ประตุมืองขึ้นใหม่ เป็นกำแพงก่ออิฐ ตลอดจนฟื้นฟูวัดวาอารามขึ้นใหม่หลายแห่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นับแต่เจ้าอัครวรปัญญาเป็นต้นมา เมืองน่านมีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราช ขึ้นตรงต่อกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาใน พ.ศ. 2360 ครั้งสมัยเจ้าสุมนเทวราชเป็นเจ้าผู้ครองนครน่านได้เกิดอุทกภัยน้ำท่วมตัวเมืองน่าน เจ้าสุมนเทวราชจึงได้ย้ายเมืองไปตั้งบนที่ดอนบริเวณดงพระเนตรช้างทางตอนเหนือของเมืองน่าน เรียกว่า เมืองเวียงเหนือ จนกระทั่ง พ.ศ. 2398 แม่น้ำน่านเปลี่ยนเส้นทาง แนวลำน้ำถอยห่างจากตัวกำแพงเมืองเก่าไปมาก เจ้าอนันตวรฤทธิเดชเจ้าผู้ครองนครน่านในขณะนั้นจึงได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ย้ายเมืองกลับมายังเมืองน่านเดิม

เวียงน่านที่ปรากฏร่องรอยอยู่ในปัจจุบันจะเป็นเมืองที่เจ้าอัครวรปัญญา เจ้าผู้ครองนครน่านได้กลับมาฟื้นฟูเมืองน่านขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2343 หลังจากที่ย้ายไปเป็นเวลานานถึง 23 ปี ในการฟื้นฟูเมืองน่านครั้งนั้นได้มีการขุดคูเมือง ก่อกำแพง และประตูเมืองขึ้นใหม่ ซึ่งคาดว่าคงได้ทำการบูรณะไปตามแนวของคูเมืองและกำแพงเมืองเดิม ต่อมาใน พ.ศ. 2360 ครั้งสมัยเจ้าสุมนเทวราชเป็นเจ้าผู้ครองนครน่านได้เกิดอุทกภัยน้ำท่วมตัวเมืองน่าน เจ้าสุมนเทวราชจึงได้ย้ายเมืองไปตั้งทางตอนเหนือของเมืองน่าน บริเวณที่เรียกว่า “เวียงเหนือ” ในทุกวันนี้ จนกระทั่ง พ.ศ. 2398 แม่น้ำน่านเปลี่ยนเส้นทาง แนวลำน้ำถอยห่างจากตัวกำแพงเมืองเก่าไปมาก เจ้าอนันตวรฤทธิเดชเจ้าผู้ครองนครน่านในขณะนั้นจึงได้ย้ายกลับมายังเมืองน่านตามเดิม ในการย้ายกลับมาครั้งนี้ได้มีการบูรณะฟื้นฟูกำแพงเมืองอีกครั้ง เป็นกำแพงก่ออิฐ โดยได้ขยับกำแพงเมืองด้านใต้ขึ้นมาอีกประมาณ 300 เมตร เนื่องจากแนวกำแพงเมืองเดิมด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ถูกกระแสน้ำพัดหายไป

แนวเขตกำแพงเมือง เมืองน่านโบราณที่มีร่องรอยเหลืออยู่ทุกวันนี้ จะเป็นแนวกำแพงที่ได้รับการบูรณะฟื้นฟูเมื่อราวปลายพุทธศตวรรษที่ 24 มีแผนผังเป็นรูปคล้ายสี่เหลี่ยมคางหมู มีขนาดแต่ละด้านไม่เท่ากัน มีคูเมืองกว้างประมาณ 20 เมตร กำแพงเมืองก่ออิฐ 1 ชั้น ด้านทิศเหนือกว้างประมาณ 800 เมตร ทิศใต้ประมาณ 1400 เมตร ทิศตะวันออกประมาณ 600 เมตร และทิศตะวันตกประมาณ 1200 เมตร มีประตูเมืองอยู่ 7 ประตู มีชื่อดังนี้

ด้านทิศเหนือ มี 1 ประตู คือ ประตูริม หรือ ประตูอุญญาณ

ด้านทิศตะวันออก มี 2 ประตู คือ ประตูน้ำเข้ม กับประตูชัย

ด้านทิศใต้ มี 2 ประตู คือ ประตูท่าลี่ กับประตูเชียงใหม่

และด้านทิศตะวันตก มี 2 ประตู คือ ประตูหนองห้า กับประตูปล่องน้ำ

ภายในเขตกำแพงเวียงจะมีวัดอยู่ 11 วัด วัดสำคัญที่สุดจะเป็นวัดหลวงกลางเวียงเหนือ วัดพระธาตุช้างค้ำ ซึ่งปรากฏหลักฐานในตำนานพระธาตุแช่แห้งว่า เจ้าผากองได้สร้างขึ้นในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ตั้งอยู่เป็นศูนย์กลางของเมืองตามคติการสร้างพระมหาธาตุกลางเมือง ส่วนที่ตั้งของหอคำหรือคุ้มหลวงของเจ้าผู้ครองนครจะตั้งอยู่ในบริเวณกลางเวียงเช่นกัน โดยมีคุ้มเจ้าชาย

ต่างๆ ตั้งอยู่รายรอบ โดยมีหลักฐานปรากฏว่าในสมัยเจ้าอนันตวรฤทธิเดชฯ ได้สร้างหอคำและ
 คู่มุ่แก้วขึ้นใหม่เป็นไม้ 7 หลังขึ้นบริเวณกลางเวียง ต่อมาใน พ.ศ. 2446 พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ
 ได้สร้างหอคำขึ้นใหม่ในบริเวณหอคำและคู่มุ่แก้วเดิม หอคำหลังใหม่เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น
 มีมุขด้านหน้า ซึ่งหอคำหลังนี้ได้เป็นที่ประทับของเจ้าผู้ครองนครน่านมาจนถึง พ.ศ. 2474 ต่อมา
 ทรงราชการได้ใช้อาคารหอคำเป็นศาลากลางจังหวัดน่าน และปัจจุบันได้ใช้เป็นอาคารพิพิธภัณฑสถาน
 แห่งชาติน่าน

บริเวณเขตกำแพงเมืองเก่าแห่งนี้ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองน่าน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ
 1 ตารางกิโลเมตร ถึงแม้ว่าจะมีโบราณสถาน สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่สมบูรณ์กระจายอยู่
 ในบริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองน่านเป็นจำนวนมาก แต่ในสภาพปัจจุบัน เส้นทาง การเข้าถึงและ
 พื้นที่ของกลุ่มโบราณสถานและสถาปัตยกรรมในพื้นที่ ยังขาดบรรยากาศ มุมมอง และช่องมองที่
 ส่งเสริมการเข้าถึง และร่องรอยของกำแพงเมืองที่ปรากฏมีเพียง 2 ช่วง ทำให้จินตภาพของขอบ
 เมืองไม่เข้มข้น การกำหนดแนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า น่าน เป็น
 การเสนอทางเลือกเพื่อนำไปสู่แนวทางปฏิบัติให้เกิดจินตภาพที่สมบูรณ์ของเมือง ซึ่งแสดงถึงคุณค่า
 ทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคน่านในอดีต เพื่อเป็น
 แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเชิงประวัติศาสตร์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติต่อไป
 (อ้างอิงจาก : เมืองน่าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปะ : กรมศิลปากร)

1.2 วัตถุประสงค์ของการทำการศึกษาวิจัย

1.2.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันด้านกายภาพ เส้นทาง การเข้าถึงบริเวณที่ตั้งของโบราณสถาน ศาสนสถาน
 และสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า น่าน

1.2.2 เสนอแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทาง การเข้าถึงและพื้นที่บริเวณ โบราณสถาน
 ศาสนสถาน และสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า น่าน

1.2.3 เสนอเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประวัติศาสตร์ บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพง
 เมืองเก่า น่าน

1.3 กรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัย

1.3.1 กรอบการศึกษาสภาพปัจจุบันด้านกายภาพ จะใช้กรอบแนวคิด จากโครงการสำรวจ
 และออกแบบรายละเอียดแผนปฏิบัติการปรับปรุงพื้นที่ต่อเนื่องบริเวณ วัดนาคกลาง วัดเครือวัลย์
 วรวิหาร วัดอรุณราชวราราม พระราชวังเดิม วัดโมลีโลกยาราม มัสยิดคันสน วัดหงส์รัตนาราม
 และกฎึเจริญพาศน์ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 1-10) ได้กำหนด
 ขอบเขตการศึกษาสภาพปัจจุบันด้านกายภาพไว้ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 1) ประวัติศาสตร์และสภาพทั่วไปของพื้นที่
- 2) นโยบายและแผนการที่เกี่ยวข้อง
- 3) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- 4) ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม
- 5) ลักษณะศิลปและสถาปัตยกรรม

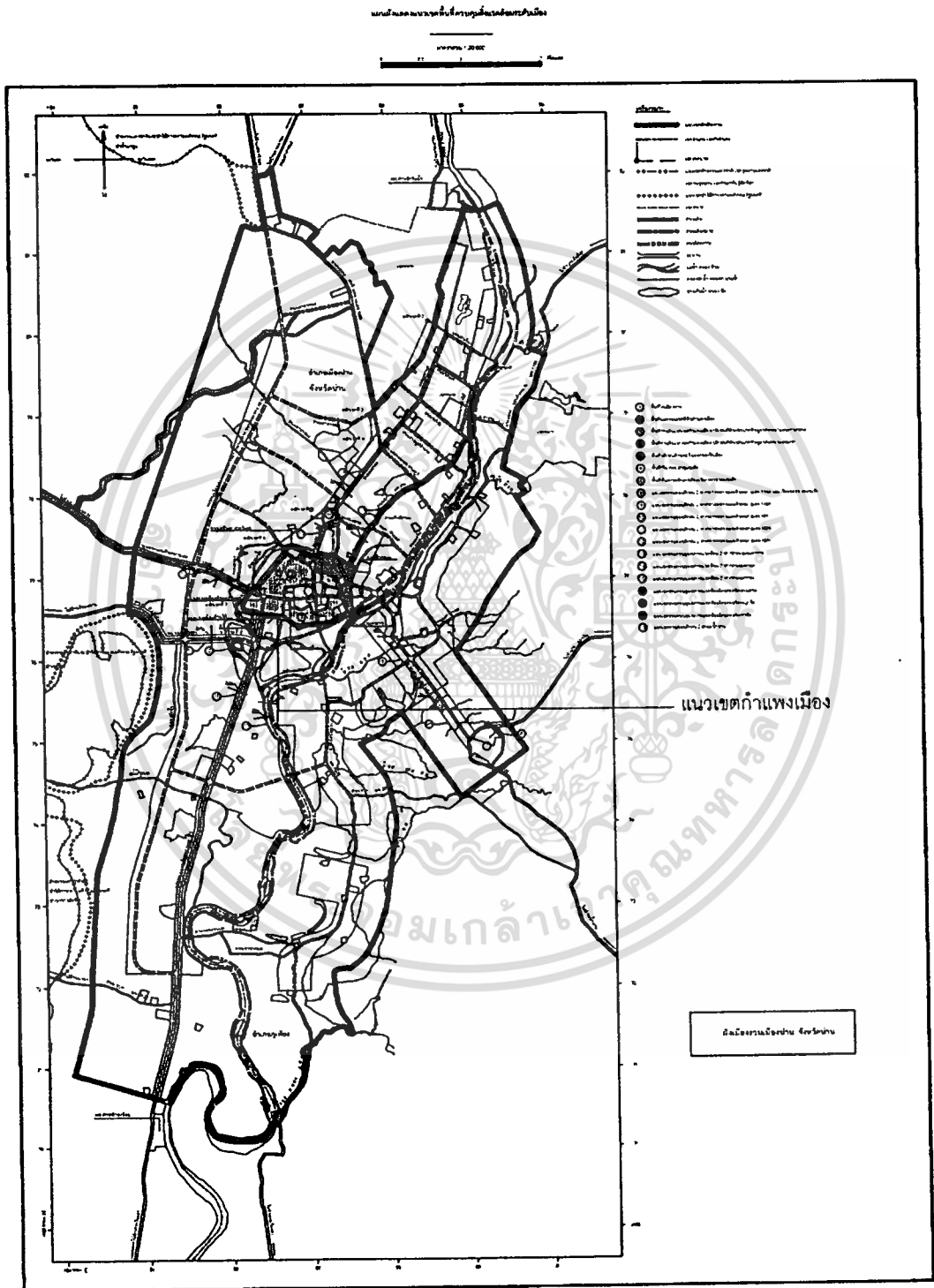
1.3.2 กรอบแนวคิดการศึกษาเส้นทาง การเข้าถึงและมุมมอง จะใช้กรอบแนวคิดจาก คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ 2531 : (6-7) – (6-9)) โดยแยกประเภทการศึกษาเป็นเส้นทางทางเดินเท้า เส้นทางรถยนต์หรือรถโดยสาร เส้นทางจักรยาน โดยการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยว การจัดลำดับความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว การเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยว

1.3.3 กรอบแนวคิดในการปรับปรุงภูมิทัศน์ เส้นทาง การเข้าถึงและพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองโบราณน่าน จะใช้กรอบแนวคิดจากการศึกษาแนวทาง

- 1.3.1.1 ความสบายทั้งกายและสายตา
- 1.3.1.2 ความหลากหลายในด้านกิจกรรมและรูปลักษณะที่ปรากฏ
- 1.3.1.3 ความเป็นสถานที่ที่มีความมีเอกลักษณ์
- 1.3.1.4 ความชัดเจนของโครงสร้าง จินตภาพ โครงสร้างในใจ
- 1.3.1.5 ความหมายของสถานที่ สอดคล้องกับการใช้สอยและคุณค่า สัญลักษณ์
- 1.3.1.6 สภาพแวดล้อมเมืองสนับสนุนให้เกิดการสำรวจแสวงหา ความสนใจใฝ่รู้ และการพัฒนาตนเอง

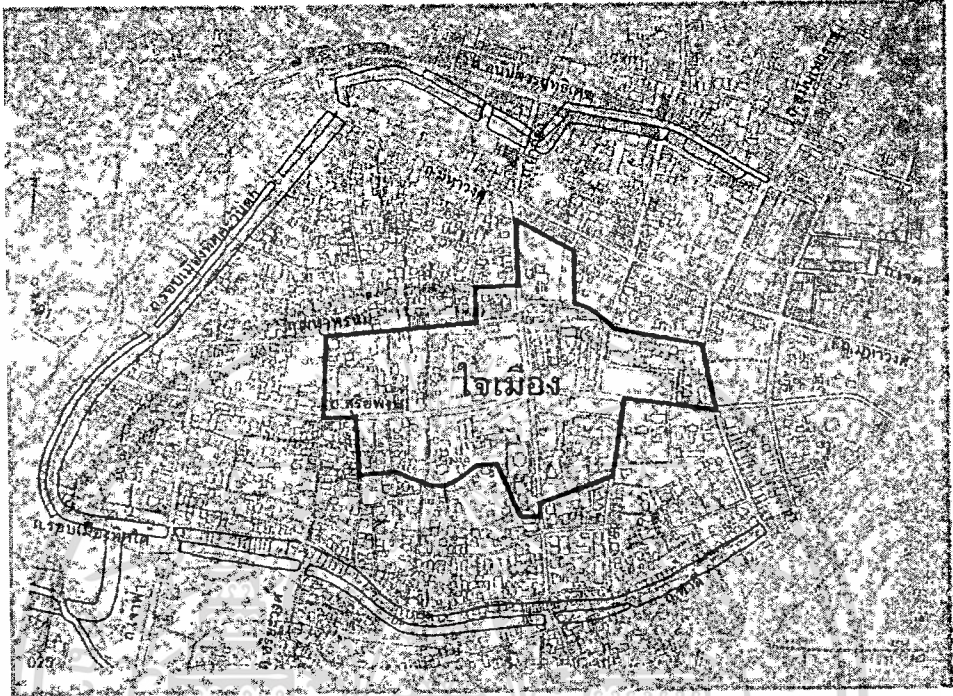
1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตของพื้นที่ที่ทำการศึกษา คือพื้นที่ภายในเขตกำแพงเมือง คูเมืองน่าน ตามที่คณะกรรมการพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมืองกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ให้ความเห็นชอบตามมติที่ประชุมครั้งที่ 2/2542 เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2542 ซึ่งจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ พร้อมทั้งกำหนดแนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์

ภาพที่ 1.1 แสดงพื้นที่แนวเขตกำแพงเมือง ในผังเมืองรวมน่าน จังหวัดน่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 1.2 แสดงพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประกอบด้วย

1) ผู้นำชุมชน 28 ชุมชน

2) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในเขตตัวเมืองเก่า จำนวน 207 คนต่อวัน (ที่มา คลงานนิยม : การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดน่าน)

3) นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแผนงานอนุรักษ์และพัฒนาจังหวัดน่าน

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1) ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเก่า จำนวน 4 คน (ผู้นำชุมชนที่อยู่ในเขตกำแพงเมืองเก่า 3 คน ผู้นำชุมชนที่อยู่บริเวณโดยรอบ 1 คน)

2) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในเขตตัวเมืองเก่า จำนวน 207 คนต่อวัน ใช้กลุ่มตัวอย่าง 83 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ ยามาเน่ กำหนดความคลาดเคลื่อน $\pm 10\%$

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแผนงานอนุรักษ์และพัฒนาจังหวัดน่าน โดยเลือกนักวิชาการทางด้านผังเมือง ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และผู้นำทางภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์ ด้านละ 1 คน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 ภูมิทัศน์ หมายถึง องค์ประกอบทางกายภาพหลายอย่างที่รวมกันแล้ว ทำให้ผู้มาเยือนและผู้อยู่อาศัยประทับใจ มีความปิติ จำคิดได้ง่าย จำทางได้ อากาศอีก สามารถนำไปประกอบเป็นแผนที่ในใจ มีองค์ประกอบหลัก คือ เส้นทาง ขอบเขต ที่รวมกิจกรรม ย่านและที่หมายตา

1.5.2 บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า น่าน คือ พื้นที่ภายในเขตกำแพงเมือง คูเมืองน่าน ตามที่คณะกรรมการพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมืองคูเมืองกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ให้ความเห็นชอบตามมติที่ประชุมครั้งที่ 2/2542 เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2542 ซึ่งจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ พร้อมทั้งกำหนดแนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์

1.5.3 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประวัติศาสตร์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ และต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย

1.5.4 นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในเขตตัวเมืองน่านและมีลักษณะการเดินทางแบบพักค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยว

1.5.5 โบราณสถาน ศาสนสถาน และสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าในเขตกำแพงเมือง หมายถึง

1) โบราณสถาน ประกอบไปด้วย บริเวณแนวกำแพงเมืองและช่วงเมือง

2) ศาสนสถาน ประกอบไปด้วย วัดจำนวน 11 วัด คือ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

วัดภูมินทร์ วัดกู่คำ วัดหัวข่วง วัดพญาภู วัดมิ่งเมือง วัดไฟเหล็ก วัดมงคล วัดมณเฑียร วัดศรีพันต้น วัดอภัย

3) สถาปัตยกรรมทรงคุณค่า ประกอบไปด้วย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (หอคำ) กลุ่มเจ้าราชบุตร กลุ่มเจ้าเทพมาลา กลุ่มเจ้าแมวมณี กลุ่มจันทร์ทองดี บ้านเจ้าบัวเขียว สวงวนศรี เรือหมอกฟ้า ณ่านอุทิศ โอสถสภา อาคารเก่าในเรือนจำจังหวัดน่าน และสะพานกรุงศรี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่าน่าน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียด ดังนี้

- 2.1 ประวัติเมืองน่าน
- 2.2 สภาพทั่วไปของจังหวัดน่าน
- 2.3 สภาพทั่วไปเขตเทศบาลเมือง
- 2.4 นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 หลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 ลักษณะทางกายภาพ และองค์ประกอบบริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่าน่าน
- 2.8 ศิลปะและสถาปัตยกรรม บริเวณพื้นที่ศึกษา
- 2.9 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติเมืองน่าน

2.1.1 การตั้งถิ่นฐานในจังหวัดน่าน

การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในเขตจังหวัดน่าน มีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อประมาณ 35,000 – 25,000 ปีมาแล้ว ในพื้นที่บางส่วนของลุ่มน้ำแห่งในเขตอำเภอนาน้อย และลุ่มแม่น้ำน่าน – สาน ในเขตอำเภอเมืองเวียงสาพบเครื่องมือหินกะเทาะแบบหยาบๆ ทำจากหินกรวด พบเล็กน้อยจากบริเวณเสาดิน บ้านน้ำหก ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย บ้านคูใต้ อำเภอเมืองฯ และพบเครื่องมือหินกะเทาะหน้าเดียวทำจากหินกรวด ก้อนหินบด ก้อนหิน และก้อนหินเจาะรูที่ถ้ำปู่เล่ม (ถ้ำอมรินทร์) ในเขตตำบลสัน อำเภอเวียงสา

ต่อมาเมื่อประมาณ 5,000 – 3,000 ปีมาแล้ว ในสมัยหินใหม่ มีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์กระจายออกไปกว้างขวางมากขึ้น พบเครื่องมือหินที่พัฒนาไปมากกว่าเดิมในสมัยหินกลางตอนปลาย และต่อเนื่องไปจนถึงเครื่องมือหินขัดในสมัยหินใหม่ประเภทขวานหินมีบา และขวานหินไม่มีบา กระจายอยู่ในเขต อำเภอเมืองฯ อำเภอเวียงสา อำเภอเชียงกลาง อำเภอปัว อำเภอแม่จริม และอำเภอบ่อเกลือ พบแหล่งผลิตเครื่องมือหินขนาดใหญ่ที่เขาหินแก้ว เขาชมพู และดอกปู่แก้ว ใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เขตตำบลคูใต้ อำเภอเมืองฯ และที่คอยกุดอก บ้านทุ่งผา อำเภอเวียงสา ในสมัยหินใหม่แทบจะไม่พบแหล่งโบราณคดียุคโลหะเลย นอกจากพบพริ้วหรือมีดสำริด และเครื่องมือเครื่องใช้โลหะจำนวนเล็กน้อย ทางตอนใต้ของตัวจังหวัด ในปี พ.ศ. 2539 พบคลองมโหระทึกสองใบ แบบวัฒนธรรมดองซาน (อายุประมาณ 2,500 – 2,050 ปี) ที่บ้านบ่อหลวง ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ สันนิษฐานว่าคลองมโหระทึกทั้งสองใบดังกล่าว อาจถูกฝังไว้เมื่อประมาณ 400 – 500 ปีมาแล้ว เนื่องจากเครื่องประดับ แหวนทองคำ แหวนสำริด และแผ่นทองที่บรรจุอยู่ในคลองเป็นวัตถุสมัยประวัติศาสตร์ (ที่มา : เมืองน่าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และศิลปะ)

2.1.2 ถิ่นการพัฒนาในประวัติศาสตร์

เมืองน่านในอดีตเป็นนครรัฐเล็กๆ ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 18 บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำน่าน และแม่น้ำสาขา ชื่อเมืองน่านในภาษาบาลี คือ นันทบุรี และได้ชื่อว่าเมืองน่าน เพราะเมืองตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำน่าน ปรากฏในศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 8 ประมาณ พ.ศ. 1915

เมืองน่านมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานพอๆ กับสุโขทัย พะเยา และล้านนามีเจ้าผู้ครองนครถึง 63 องค์ เนื่องจากเป็นนครรัฐเล็กๆ มีประชากรน้อย บางครั้งเป็นอิสระ บางครั้งตกเป็นประเทศราชของอาณาจักรที่มีอำนาจมากกว่า แบ่งเหตุการณ์ความเป็นมาได้เป็นห้าช่วงระยะเวลาดังนี้

- 1) ช่วงสร้างเมืองปัวและเมืองน่านระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ 18 – พ.ศ. 1911
- 2) ความสัมพันธ์กับกรุงสุโขทัย ระหว่างปี พ.ศ. 1915 – พ.ศ. 1981
- 3) เมืองน่านขึ้นกับอาณาจักรล้านนา ระหว่างปี พ.ศ. 1993 – พ.ศ. 2101
- 4) เมืองน่านตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ระหว่างปี พ.ศ. 2103 – พ.ศ. 2328
- 5) เมืองน่านขึ้นกับกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2331 – พ.ศ. 2474

1) ช่วงสร้างเมืองปัวและเมืองน่าน ระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ 18 – พ.ศ. 1992

ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 พญาภูคา ได้นำชาวไทยกลุ่มหนึ่งเข้าอยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ราบทางตอนบนของจังหวัดน่าน โดยตั้งศูนย์กลางการปกครองที่เมืองย่าง (อาจเป็นเมืองโบราณที่ตั้งอยู่ริมฝั่งด้านใต้ของแม่น้ำย่าง ใกล้กับคอยกุดอก เขตบ้านเสี้ยว ตำบลนาขม อำเภอท่าวังผา) ต่อมาเจ้าขุนฟองราชบุตรบุญธรรมของพญาภูคา ได้นำไพร่พลไปตั้งเมืองขึ้นอีกแห่งหนึ่ง บริเวณที่ราบแถบตำบลศิลาเพชร ในเขตอำเภอปัว เรียกชื่อว่า “เมืองปัว” เมื่อบ้านเมืองเริ่มเป็นปึกแผ่น พญาเจ้าเมืองแห่งแคว้นพะเยาได้แผ่ขยายอำนาจเข้ามาในพื้นที่เมืองปัว ช่วงระยะเวลาหนึ่ง หลังจากเจ้าขุนฟองถึงแก่พิราลัยแล้ว เมืองปัวจึงได้เริ่มเข้าไปมีสัมพันธภาพกับกรุงสุโขทัยในระหว่างรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดังปรากฏชื่อเมืองปัว ในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 ร่วมกับหัวเมืองอื่นๆ ที่อยู่ในเขตกรุงสุโขทัย

ในปี พ.ศ.1902 พญาการเมืองได้ย้ายผู้คนลงมาสร้างเมืองใหม่บริเวณที่ราบตอนล่างทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน โดยพระองค์ได้สร้างองค์พระธาตุชื่อ “พระธาตุแช่แห้ง” ภายในบรรจุพระธาตุและพระพิมพ์ซึ่งได้มาจากกรุงสุโขทัย ให้เป็นศูนย์กลางของ “เวียงญ่เพียงแช่แห้ง”

เหตุที่ย้ายเมืองครั้งนี้อาจด้วยจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ที่อยู่อาศัยในบริเวณเดิมไม่เพียงพอ จึงนับเป็นโอกาสที่จะขยายอาณาเขตของเมืองให้กว้างขวางออกไปจนจรดกับเมืองแพร่ที่อยู่ทางตอนใต้ อีกทั้งที่ตั้งของเมืองใหม่ยังอยู่ในชัยภูมิที่ดีกว่า และสะดวกต่อการติดต่อระหว่างหัวเมืองในเขตปกครอง ดังนั้นพญาการเมืองจึงใช้กุศโลบายการสร้างพระธาตุเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนพากันลงมาตั้งเมืองใหม่ขึ้นทางตอนใต้ ต่อมาเมื่อบริเวณเวียงญ่เพียงแช่แห้งเกิดความแห้งแล้ง พญาผากองโอรสพญาการเมืองจึงได้ย้ายเมืองมาสร้างขึ้นทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่านเมื่อปี พ.ศ. 1911 และการย้ายเมืองครั้งนี้ นับเป็นครั้งสุดท้าย เมืองน่านได้ตั้งอยู่ ณ ที่นี้นับแต่นั้นจวบจนปัจจุบัน

2) สมัยสุโขทัยระหว่างปี พ.ศ.1915 – พ.ศ.1981

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองน่านกับกรุงสุโขทัย มีความปรากฏในหลักศิลาจารึกสมัยสุโขทัยหลายหลัก ได้แก่ จารึกหลักที่ 8 หลักที่ 45 และหลักที่ 64 ข้อความกล่าวถึงความสัมพันธ์ทางการปกครองและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ความสัมพันธ์ทางการปกครอง ปรากฏในจารึกหลักที่ 8 จารึกขึ้นในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาที่ 2 ราวปี พ.ศ.1915 มีข้อความที่กล่าวถึงเมืองน่านว่า “.....เบื้องเหนือแม่น้ำน่าน.....ถึง.....เจ้าพญาผากอง เจ้าเมืองน่านเมืองพลั่ว.....”

ส่วนความสัมพันธ์ทางเครือญาตินั้น ปรากฏในจารึกหลักที่ 45 และหลักที่ 64 (จารึกวัดช้างค้ำ) มีข้อความกล่าวถึงการกระทำสัตย์สาบานระหว่างพญาผากอง (ซึ่งมีศักดิ์เป็นปู่) และพระมหาธรรมราชาที่ 2 (ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลาน) ในปี พ.ศ.1935 ว่าจะช่วยเหลือกันเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดศึกสงคราม และก่อนหน้านั้นในปี พ.ศ.1919 พญาผากองได้แยกทัพจากเมืองน่านมาช่วยพระมหาธรรมราชาที่ 2 คราวทำศึกกับสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) แห่งกรุงศรีอยุธยาที่เมืองกำแพงเพชร แต่ในการศึกครั้งนั้น ทั้งสองพระองค์ไม่อาจทานกำลังทัพจากกรุงศรีอยุธยาได้

อย่างไรก็ตาม กรุงศรีอยุธยาได้พยายามตัดความสัมพันธ์ระหว่างกรุงสุโขทัยและเมืองน่านหลายครั้ง เพื่อไม่ให้เมืองน่านส่งกองทัพมาช่วยกรุงสุโขทัย ด้วยการส่งขุนนางมาลอบปลงพระชนม์เจ้าผู้ครองนครรัฐบัว – น่าน ถึง 2 องค์คือ พญาการเมืองและเจ้าคำตัน แต่ก็ไม่สามารถทำลายความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ จนกระทั่งกรุงสุโขทัยถูกผนวกเข้ากับกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 1981

3) เมืองน่านกับอาณาจักรล้านนา ระหว่างปี พ.ศ.1993 - พ.ศ.2101

ในปี พ.ศ.1993 พระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ ได้ยกทัพมาตีเมืองน่าน และผนวกเข้าไว้กับอาณาจักรล้านนา ระยะเวลาเมืองน่านมีฐานะเป็นเมืองประเทศราช แต่หลังจากที่พญาผาแสง เจ้าผู้ครองนครราชวงศ์สุโขทัยถึงแก่พิราลัย ฐานะเมืองน่านกลับกลายเป็น

เอกสารนี้จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเมืองน่านและอาณาจักรล้านนา ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาเป็นหัวเมืองในราชอาณาจักรล้านนา พระมหากษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ได้จัดส่ง เจ้าเมืองที่อยู่ในเขตปกครองของพระองค์ผลัดเปลี่ยนกันมาปกครองเมืองน่าน นับแต่หมื่นสร้อยเชียงของ เมื่อปี พ.ศ.2005 เป็นต้นมา จนถึงพญาพลเทพฤชัย

ในระหว่างปี พ.ศ. 2096 - พ.ศ.2101 พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์ผู้ครองกรุงหงสาวดี ในเขตประเทศพม่า ได้ยกทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ ครั้งนั้น กษัตริย์เมืองเชียงใหม่คือ พระเมกุฎิ ไม่สามารถต้านทานกำลังพม่าได้ จึงยอมอ่อนน้อมเป็นประเทศราชของพม่า พญาพลเทพฤชัย เจ้าเมืองน่านจึงได้ไปพึ่งเมืองหลวงพระบาง

4) เมืองน่านตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ระหว่างปี พ.ศ.2103 - พ.ศ.2328

หลังจากพญาพลเทพฤชัยหนีไปเมืองหลวงพระบางแล้ว พระเจ้าบุเรงนองโปรดฯ ให้พญาหน่อคำเสถียรชัยสงครามมาเป็นเจ้าเมืองน่านแทน ตลอดช่วงระยะเวลา 200 ปีเศษนั้น หัวเมืองล้านนาตกอยู่ในความระส่ำระสาย เพราะเกิดศึกสงครามทั้งกับพม่าและกรุงศรีอยุธยาอยู่เนืองๆ เมื่อพระนางสุทริเทวีเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เชื้อสายราชวงศ์มังรายองค์สุดท้ายถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. 2122 พระเจ้าหงสาวดีได้ส่งมังนรธาขอ มาครองเมืองเชียงใหม่ เพื่อปกครองหัวเมืองล้านนาโดยตรง เมืองน่านจึงต้องขึ้นตรงต่อการปกครองของพม่าที่เมืองเชียงใหม่ด้วย เจ้าเมืองน่านได้พยายามแข็งเมืองต่อพม่าหลายครั้งแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ครั้งหนึ่งเจ้าผู้ครองนครน่านองค์หนึ่งคือ เจ้าเจตบุตรพรหมินทร์ ถึงกับถูกจับตัวไปประหารที่เมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ.2146 อีก 20 ปีต่อมา เจ้าอุ่นเมือง เจ้าผู้ครองนครน่านอีกองค์หนึ่งต้องหนีภัยลง ไปพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ในเวลานั้นตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (ครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ.2153 – พ.ศ.2171)

ในปี พ.ศ. 2167 พระเจ้าสุทโธทรมหาราชแห่งกรุงหงสาวดี ได้ยกทัพมาตีเมืองน่านกวาดต้อนผู้คนไปเมืองหงสาวดี และได้มีการโยกย้ายสับเปลี่ยนเจ้าเมืองในเขตหัวเมืองล้านนาเข้ามาปกครองเมืองน่านอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงเวลาหลังจากปี พ.ศ.2167 เป็นต้นมา เมืองน่านต้องรับศึกสงคราม 2 ด้าน ด้านหนึ่งคือกองทัพจากพม่า อีกด้านหนึ่งคือกองทัพจากกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏในเอกสารว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงส่งกองทัพมาตีเมืองน่านในปี พ.ศ.2205 และจับตัวพญาแหลมมูม (ครองเมืองน่านระหว่างปี พ.ศ.2191 - พ.ศ.2205) เจ้าเมืองน่านลงไปยังกรุงศรีอยุธยาทางเมืองน่านจึงยกพญาอดใจผู้น้องของพญาแหลมมูมขึ้นครองเมืองน่านในปี พ.ศ.2207 และในปี พ.ศ.2230 พญาอดใจถึงแก่พิราลัย พระเมืองราชาผู้น้องสุดท้องจึงได้ขึ้นครองเมืองน่านสืบต่อมา

ล่วงมาถึงปี พ.ศ.2246 พระเมืองราชาได้แข็งเมืองต่อพม่า พระเจ้ากรุงอังวะจึงส่งกองทัพจากเมืองเชียงใหม่มาปราบปราม ทำให้เมืองน่านเสียหายอย่างหนัก ผู้คนพากันละทิ้งบ้านเรือนอพยพหนีภัยสงครามเข้าไปอยู่ตามป่าตามเขา ครั้งนั้นมีชายผู้หนึ่งชื่อน้อยอินทร์ ได้พยายามชักจูงผู้คนให้กลับมาตั้งบ้านเมืองขึ้นใหม่ เมื่อความทราบไปถึงพระเจ้ากรุงอังวะ จึงโปรดให้ตั้งน้อยอินทร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป็นพระนาซายผู้รักษาเมือง ต่อมาพระเจ้ากรุงอังวะได้ส่งเจ้าฟ้าเมืองครองมาเป็นเจ้าเมืองน่าน และเมื่อเจ้าฟ้าเมียวซาถึงแก่พิราลัย พระนาซายผู้ซึ่งต่อมาได้เป็นพญาเนา (น้อยอินทร์) ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระเจ้ากรุงอังวะอัญเชิญพญาหลวงคันทิมหาวงศ์เจ้าเมืองเชียงใหม่ มาเป็นเจ้าเมืองน่านในปี พ.ศ.2269 เมืองน่านจึงได้กลับมามีเจ้าผู้ครองนคร โดยการสืบเชื้อสายลำดับราชวงศ์อีกครั้งหนึ่ง เรียกว่า ราชวงศ์หลวงคันทิมหาวงศ์ (ต้นสกุลน่าน)

ในปี พ.ศ.2303 พระเจ้าอลองพญา พระมหากษัตริย์พม่าเสด็จสวรรคต หัวเมืองล้านนาถือโอกาสกระด้างกระเดื่อง พระเจ้ามังลอกเสด็จเสวยราชย์ต่อจากพระเจ้าอลองพญา ได้ส่งแม่ทัพซึ่งอภัยคามณีมาตีเมืองเชียงใหม่และหัวเมืองอื่นๆ เวลานั้นเจ้าอริยวงศ์ผู้ครองนครเมืองน่านได้หนีไปอ่อนน้อมกับพม่าดั้งเดิม เมืองปราบปรามหัวเมืองล้านนาราบคาบแล้ว พระเจ้ามังลอกทรงแต่งตั้งให้อภัยคามณีเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ.2306 พระเจ้ามังระเสวยราชย์ครองเมืองอังวะ อภัยคามณีได้ไปเฝ้าพระเจ้ากรุงอังวะองค์ใหม่ เจ้านายท้าวพญาในหัวเมืองล้านนาซึ่งได้กำลังสนับสนุนจากหลวงพระบาง ถือโอกาสพากันแข็งเมือง พระเจ้ามังระจึงทรงให้เนเมียวสีหบดีเป็นแม่ทัพนำกำลังร่วมกับกองทัพของอภัยคามณียกมาปราบปรามอีกครั้ง จากนั้นในปี พ.ศ.2310 หัวเมืองล้านนาโดยอภัยคามณี ได้สนับสนุนทัพพม่ายกมาตีกรุงศรีอยุธยา ครั้งนั้นเจ้าอริยวงศ์เจ้าผู้ครองนครน่านได้มอบหมายเจ้านายอำเภอยุทธยา เป็นหลาน คุณกำลังพลเมืองน่านมาสมทบกับกองทัพพม่า ในปีนั้นกรุงศรีอยุธยาได้เสียเอกราชแก่พม่าเป็นครั้งที่ 2

เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกอบกู้เอกราช และสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ ในปี พ.ศ.2310 หัวเมืองล้านนายังคงอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า พระองค์จึงทรงยกกองทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ถึง 2 ครั้งด้วยกัน ครั้งแรกไม่สามารถตีได้ จึงยกขึ้นมาอีกครั้งในปี พ.ศ. 2317 ครั้งนั้นพญาเจ้าบ้าน เจ้าเมืองเชียงใหม่ และพญาภาวิละ เจ้าเมืองลำปาง ได้หันมาสมทบกับฝ่ายไทย นำกำลังผู้คนเข้ามาสมทบตีเมืองเชียงใหม่ ส่วนทางเมืองน่านซึ่งในเวลานั้นยังอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าได้มอบให้เจ้าน้อยวิฑูร ดำแหน่งเจ้านาขวา เหนือพม่าช่วยพม่าป้องกันเมืองเชียงใหม่ซึ่งมีโปมะขุนง่วนเป็นเจ้าเมือง แต่ไม่สามารถต้านกำลังทัพไทยได้ จึงทิ้งเมืองไปตั้งมั่นอยู่ที่เมืองเชียงแสน ส่วนเจ้าน้อยวิฑูรถูกจับกุม

หลังจากที่ชัยชนะเหนือเมืองเชียงใหม่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดฯ ให้เจ้าพระยาจักรี (ต่อมาได้ขึ้นครองราชย์เป็นองค์ปฐมบรมกษัตริย์ราชวงศ์จักรี ในปี พ.ศ.2325) อยู่จัดการปกครองหัวเมืองล้านนา ครั้งนั้นได้เกลี้ยกล่อมให้เจ้าน่านยอมสมทบกับฝ่ายทหารไทย และให้เจ้าน้อยวิฑูรกลับไปปกครองเมืองน่าน ต่อมาเจ้าน้อยวิฑูรกระด้างกระเดื่องต่อฝ่ายไทย พญาภาวิละเจ้าผู้ครองนครลำปาง จึงนำกำลังไปควบคุมตัวเจ้าน้อยวิฑูร พร้อมทั้งครอบครัวส่งลงมากรุงธนบุรี ในปี พ.ศ.2321 เป็นเหตุให้เมืองน่านขาดเจ้าผู้ครองนคร กองทัพพม่าจากเมืองเชียงแสนจึงได้ยกทัพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มากวาดต้อนผู้คนในเมืองน่านไปไว้ที่เมืองเชียงแสน เมืองน่านจึงถูกทิ้งร้างอีกครั้งที่ 2 เป็นเวลาถึง 23 ปี นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเมืองน่านตกอยู่ในความวุ่นวายสับสน เจ้านายเชื้อสายราชวงศ์หลวงคันทน์มหายศที่ยังหลงเหลืออยู่ตามบ้านเล็กเมืองน้อยในเขตเมืองน่านและหัวเมืองใกล้เคียงพากันแตกความสามัคคี แบ่งแยกออกเป็นฝักเป็นฝ่าย บ้างหันไปเข้ากับพม่า บ้างเข้ากับไทย ประกอบกับระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่กรุงธนบุรีเกิดเหตุการณ์ไม่ค่อยสงบ มีการผลัดเปลี่ยนแผ่นดิน และย้ายราชธานี และทางฝ่ายพม่าคือ โปมะยู่่วน ก็ยังคงตั้งมั่นอยู่เมืองเชียงแสน

ในปี พ.ศ.2325 สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นองค์ปฐมบรมกษัตริย์ราชวงศ์จักรี ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีในปี พ.ศ.2326 ทรงแต่งตั้งเจ้านานนันทปโชติผู้ซึ่งเป็นบุตรของเจ้าอริวงค์ เจ้าผู้ครองน่าน (ระหว่างปี พ.ศ.2297 - พ.ศ.2311) ขึ้นเป็นพญามงคลวรยศ และให้มาครองเมืองน่าน เวลานั้นเมืองน่านยังคงรกร้างว่างเปล่า พญามงคลวรยศจึงคงตั้งมั่นอยู่ที่บ้านท่าปลา ฝ่ายทางพม่าได้แต่งตั้งเจ้าอัครวิบูลย์ ลูกหลานเชื้อสายเจ้าเมืองน่านขึ้นเป็นเจ้าเมืองน่านเช่นกัน เจ้าอัครวิบูลย์ ได้ตั้งมั่นอยู่ที่เมืองเทิง และเจ้าสุมนเทวราชผู้เป็นน้องของพญามงคลวรยศ ได้ตั้งมั่นอยู่ที่เวียงสา

5) เมืองน่านขึ้นกับกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่างปี พ.ศ.2331 - พ.ศ.2474

ในปี พ.ศ.2331 เจ้าอัครวิบูลย์ ได้ลงมาเฝ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ณ กรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอัครวิบูลย์เป็นเจ้าผู้ครองนครน่าน และแต่งตั้งเจ้าสุมนเทวราชขึ้นเป็นเจ้าพระยาหอหน้า อันเป็นตำแหน่งเจ้าอุปราช ถ่วงมาถึงปี พ.ศ.2343 เจ้าอัครวิบูลย์ ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตย้ายจากบ้านเกิดกลับไปตั้งที่เมืองน่าน ซึ่งถูกทิ้งร้าง พร้อมทั้งได้ก่อสร้างกำแพงและบูรณะเมืองขึ้นใหม่ เมื่อเจ้าอัครวิบูลย์ถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ.2353 เจ้าสุมนเทวราชก็ได้ครองเมืองน่านสืบต่อมา ในปี พ.ศ.2360 เมืองน่านเกิดอุทกภัย เจ้าสุมนเทวราชจึงได้ย้ายเมืองไปตั้งขึ้นใหม่ ณ บริเวณดงพระเนตรช้างทางตอนเหนือ เรียกว่า **เมืองเวียงเหนือ**

เมืองน่านตั้งอยู่ที่เมืองเวียงเหนือมาจนถึงปี พ.ศ.2398 เวลานั้นมีเจ้านันทวรฤทธิเดช กุลเชษฐมหารัตน์ ไชยนิพนธ์มหาราชวงษาริบัติ เป็นเจ้าผู้ครองนคร เมื่อน่านได้เปลี่ยนเส้นทางออกห่างจากบริเวณกำแพงเมืองเก่าไปมาก เจ้านันทวรฤทธิเดชฯ จึงได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอย้ายเมืองกลับไปตั้งยังที่เดิม และสร้างกำแพงเมืองขึ้นใหม่

นับแต่เจ้าอัครวิบูลย์ ได้ขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมากรุงรัตนโกสินทร์ เมืองน่านมีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราช เจ้าผู้ครองนครมีอำนาจสิทธิเด็ดขาดในการปกครองพลเมือง การขึ้นครองนคร แม้ว่าจะต้องได้รับความเห็นชอบจากกรุงรัตนโกสินทร์ แต่โดยทางปฏิบัติแล้วพระมหากษัตริย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงให้เจ้านายและขุนนางผู้ใหญ่ในเมืองน่าน เลือกตัวเข้าสู่ครองนครกันเอง มิได้ทรงยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในเมืองน่านเลย

เข้าสู่ครองนครน่านในชั้นหลังทุกองค์ต่างปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความเที่ยงธรรม มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรี ได้ช่วยราชการบ้านเมืองสำคัญหลาย ครั้ง และยังได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในเมืองน่าน ทำให้เมืองน่านกลับคืนสู่สันติสุขและ ร่มเย็น ต่างจากระยะเวลาที่ผ่านมา

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ทรง แก้ไขวิธีการปกครองแผ่นดินขึ้นใหม่ในปี พ.ศ.2435 โดยแบ่งการปกครองหัวเมืองออกเป็นมณฑล เทศาภิบาล ได้ทรงส่งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยจากกรุงเทพฯ เป็นผู้แทนต่าง พระเนตรพระกรรณมากำกับดูแลการบริหารบ้านเมือง เรียกชื่อตามตำแหน่งทำเนียบว่า ข้าหลวง ประจำเมือง เวลานั้นน่านมีเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เป็นเข้าสู่ครองนคร

ในปี พ.ศ.2446 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ได้ประกอบคุณงามความดีแก่ราชการบ้านเมือง เป็นที่รักใคร่นับถือของ เจ้านายท้าวพญา และพลเมืองทั่วไป จึงมีพระบรมราชโองการให้สถาปนาเลื่อนฐานันดรศักดิ์ขึ้นเป็น พระเจ้านครน่าน มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช กุลเชษฐมหันต์ ซัยยานันทบุรีมหาราชวงศาธิบดี สุจริตจารีราชานุภาวรัถย์ วิบุลย์ศักดิ์ทิไพศาล ภูบาลบพิตร สถิตดณันทรราชวงศ์

เมื่อพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ถึงแก่พิราลัยเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ.2461 เจ้ามหา พรหมสุรธาดา (เจ้าอุปราช) ได้ขึ้นครองเมืองน่าน ในสมัยนี้อำนาจของเข้าสู่ครองนครลดน้อยลง ทางกรุงเทพฯ ได้จัดตั้งข้าราชการ เช่น ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด คลังจังหวัด และสรรพากรจังหวัด ฯลฯ มาประจำหน่วยงานที่เรียกว่า เจ้าสนามหลวง ส่วนตัวเข้าสู่ครองนคร ได้มีการกำหนดรายได้ เป็นอัตราเงินเดือน ส่วยอากรต่างๆ ต้องเก็บเข้าท้องพระคลังหลวงทั้งสิ้น เมื่อเจ้ามหาพรหมสุรธาดา ถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ.2474 ตำแหน่งเข้าสู่ครองนครจึงถูกยุบนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และเมืองน่าน ก็ได้กลายเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน

(อ้างอิงจาก : เมืองน่าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปะ : กรมศิลปากร)

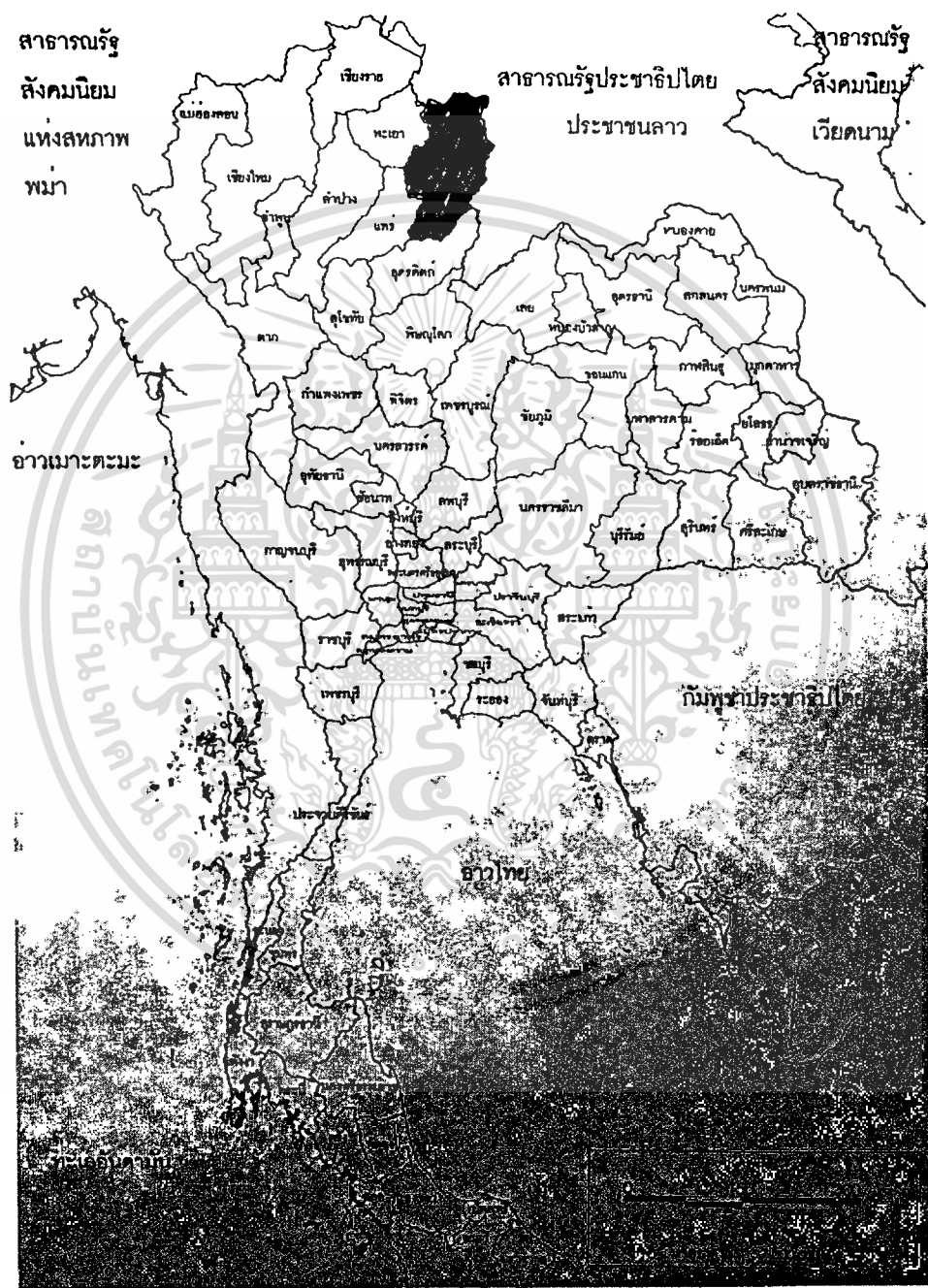
2.2 สภาพทั่วไปของจังหวัดน่าน

2.2.1 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดน่านเป็นจังหวัดหนึ่งของภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีพื้นที่ทั้งหมด 11,472,072 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7 ล้านไร่เศษ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวง แผ่นดินหมายเลข 101 ประมาณ 668 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทิศเหนือ   จดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 ทิศตะวันออก   จดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 ทิศใต้   จดจังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดแพร่
 ทิศตะวันตก   จดจังหวัดพะเยา

ภาพที่ 2.1 แสดงที่ตั้งจังหวัดน่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2.3 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดน่านมีสภาพภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดูกาล (Tropical Savanna climate : AW) สามารถแบ่งฤดูกาลออกเป็น 3 ฤดู

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงราวปลายเดือนตุลาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดผ่านทะเลและมหาสมุทร ซึ่งเป็นลมที่มีความชื้นสูงทำให้เกิดฝนตกชุก ซึ่งปริมาณน้ำฝนมากที่สุดในช่วงประมาณเดือนสิงหาคม เฉลี่ยวัดได้ประมาณ 257.2 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ โดยได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดมาจากประเทศจีน นำเอาอากาศหนาวเย็นเข้ามาปกคลุมในระหว่างช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนธันวาคมเฉลี่ยประมาณ 20.5 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงปลายเดือนเมษายน โดยช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ จึงมีอากาศร้อนอบอ้าวทั่วไป และมีฟ้าหลัวเกือบทุกวัน เดือนที่มีอากาศร้อนที่สุดประมาณเดือนเมษายน (เฉลี่ยประมาณ 28.9 องศาเซลเซียส)

2.2.4 การปกครอง

จังหวัดน่านแบ่งการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 99 ตำบล 856 หมู่บ้าน สำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 7 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 92 แห่ง และสภาตำบล 7 แห่ง

ลัวะ/ถิ่น เป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานมาดั้งเดิม รวมทั้งที่อพยพมาจากเมืองไชยบุรี สปป.ลาว ส่วนคำว่า “ถิ่น” เป็นชื่อทางการไทยเรียกกลุ่มชนดั้งเดิมกลุ่มนี้ในจังหวัดน่าน ลัวะมักตั้งบ้านเรือนบนพื้นที่สูงระหว่าง 2,500 - 3,000 ฟุต จากระดับน้ำทะเลปานกลาง บริเวณลำน้ำสาขา แม่น้ำน่าน เช่น น้ำวาง น้ำว้า และน้ำมาง ดำรงชีพด้วยการปลูกข้าวไร่ และหาของป่า มีฝีมือในการจักสาน หล้าสามเหลี่ยมเป็นภาชนะต่างๆ หลากๆ หมู่บ้านยังคงความเชื่อดั้งเดิมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ เช่น ผีป่า ผีน้ำ ผีไร่ และผีบรรพบุรุษ งานพิธีใหญ่ที่สุดในรอบปี ได้แก่ พิธี “โสลด” (อ่านสะโหลด) หรือพิธี “กินดอกแดง” เพื่อเฉลิมฉลองผลผลิตและเพื่อต้อนรับฤดูกาลผลิตใหม่ ปัจจุบันลัวะตั้งถิ่นฐานมากที่สุดในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ รองลงมาคือ ที่อำเภอบ่อเกลือ ปัว ทุ่งช้างและเชียงกลาง

ชม สันนิษฐานว่าตั้งถิ่นฐานอยู่ตามหมู่บ้านชายแดนเมืองน่านและลาว เมื่อประมาณเกือบ 200 ปีก่อน สันนิษฐานว่าในปี พ.ศ.2373 ชมถูกกวาดต้อนเพื่อเป็นกำลังในการสร้างกำแพงเมืองเก่าน่าน เจมส์ เอฟ แม็คคาร์ธี ได้สำรวจเพื่อทำแผนที่ทางภาคเหนือช่วงปี พ.ศ.2433 - 2436 กล่าวถึงชมตามชายแดนเมืองน่านว่ามี 2 กลุ่ม คือ ชม (ลาวเรียกว่าซ่า) หรือ “ซ่าลาว” อยู่ใต้อำนาจหลวงพระบางและชมที่อยู่ใต้อำนาจของน่าน เรียก “ซ่าแคว้น” ชาวชมได้ชื่อว่ามีฝีมือในการตีเหล็กเพื่อเป็นเครื่องมือ เช่น มีด คาบ จอบ เสียม

มั่ง (แม้ว) ดำเนินของชนเผ่ากล่าวว่ายอพยพมาจากที่ราบสูงทิเบต ไชยบุรี และมองโกเลียสู่ประเทศจีน ลาว และไทย เชื่อว่ามั่งอพยพมาเมืองน่านราว พ.ศ.2433 - 2442 มีความสามารถในการค้า เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ลิ้นจี่ ลำไย และทำเครื่องเงิน ชาวมั่งมีความเชื่อว่าโลหะเงินเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง และมงคลแก่ชีวิต ชนเผ่ามั่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอู้งช้าง

เข่า (เมี่ยน) ถิ่นเดิมอยู่แถบมณฑลยูนนาน ฮุนหน่า กวางสี กวางเจา และทางตะวันออกของประเทศจีน ตั้งบ้านเรือนอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลกว่า 1,000 เมตร วัฒนธรรมของเมี่ยนจึงได้รับอิทธิพลจากจีน เช่น ภาษา การสืบสกุลทางฝ่ายสามี การใช้แซ่ ประเพณีปีใหม่ (ตรงกับเทศกาลตรุษจีน) ชาวเมี่ยนมีฝีมือในการปักผ้า ปัจจุบันเมี่ยนอยู่มากที่สุดที่อำเภอเมือง

มลาปรี (ผิทองเหลือง) สันนิษฐานว่าเป็นเผ่าผสมชนชาติละว้าที่หนีรุ่นกลุ่มไทไปอยู่ตามป่าเขา ในแขวงไชยบุรี สปป.ลาว เมื่อประมาณ 800 กว่าปีมาแล้ว เดิมดำรงชีพด้วยการเก็บของป่าล่าสัตว์ไม่ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง สร้างเพียงเพิงมุงใบตอง และจะย้ายถิ่นเมื่อใบตองเริ่มแห้งคือเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ปัจจุบันมลาปรีตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอเวียงสา วัฒนธรรมถูกกลืนหายไปหมดแล้ว

2.2.6 ทวีพยากรธรรมชาติ

1) ป่าไม้ พื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่จริงของจังหวัดน่าน ตามภาพถ่ายดาวเทียม พ.ศ.2541 มีเนื้อที่ประมาณ 4,792 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ (2,995,238 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 41.63 ของเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่จังหวัด ป่าไม้ที่พบในจังหวัดน่านแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 16 แห่ง อุทยานแห่งชาติ 1 แห่ง และป่าเตรียมการ 6 แห่ง

2) แหล่งน้ำและการชลประทาน เนื่องจากจังหวัดน่านมีพื้นที่ประกอบด้วยภูเขาสูงมากมาย ทั้งตอนเหนือ ตะวันออก และตะวันตก จึงเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำหลายสาย แม่น้ำที่สำคัญ นับเป็นแม่น้ำหลักของน่านมี 3 สาย ได้แก่ แม่น่าน แม่น้ำว้า และแม่น้ำสมุน สภาพทั่วไปของท้องน้ำของลำน้ำในจังหวัดน่านมีความลาดชัน จึงทำให้น้ำไหลลงสู่พื้นที่ราบภาคกลางอย่างรวดเร็วในฤดูฝน และก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง อย่างไรก็ตามจังหวัดน่านยังมีแหล่งน้ำได้ดินที่สามารถขุดเจาะมาใช้ประโยชน์ได้มากมายในแถบเทือกเขาคันน้า ตลอดจนที่ราบลุ่ม แม่น่านและลุ่มน้ำต่างๆ

สำหรับแหล่งน้ำจากการชลประทานที่มีอยู่ภายในจังหวัดน่าน ประกอบด้วย แหล่งน้ำตามโครงการขนาดใหญ่ ขนาดกลาง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน และโครงการขนาดเล็ก รวมแล้วสามารถเก็บกักน้ำได้ 43.31 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการทั้งสิ้น 188,141 ไร่ หรือร้อยละ 22.42 ของพื้นที่ที่ถือครองทางการเกษตรของจังหวัด

2.2.7 สภาพเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจโดยภาพรวมของจังหวัดน่าน ผลิตภัณฑ์จังหวัดราคาประจำปี 2543 (ตัวเลขเบื้องต้น) มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเท่ากับ 13,275 ล้านบาท เป็นอันดับที่ 14 ของภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ 3.01 ของภาคเหนือ และเป็นอันดับที่ 57 ของประเทศ สาขาบริการเป็นสาขาที่มีมูลค่าสูงสุด 3,029 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 22.82 รองลงมาได้แก่ สาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่า 2,902 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 21.86 และสาขาเกษตรมูลค่า 2,704 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 20.37

เมื่อเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์จังหวัดตามราคาประจำปี จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2543 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 - พ.ศ.2543 พบว่าสาขาการบริการมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น และในปี พ.ศ. 2543 เป็นสาขาที่มีมูลค่าสูงสุด ในขณะที่สาขาการค้าส่งและค้าปลีกที่เคยมีมูลค่าสูงสุดกลับลดลงในปี พ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2543 ภาพรวมของโครงสร้างทางเศรษฐกิจสรุปได้ดังนี้

1) การเกษตรกรรม จังหวัดน่านมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมประมาณ 780,109 ไร่ หรือร้อยละ 10.88 ของพื้นที่จังหวัด พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ข้าวโพด ถั่ว ฝ้าย ส้ม ลิ้นจี่ กะหล่ำปลี มีการทำนาทั้งนาปี และนาปรัง แต่ผลผลิตไม่มากนัก เพียงพอสำหรับการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น

อาชีพเกษตรกรรมรองลงมา ได้แก่ การปศุสัตว์ มีการทำฟาร์มขนาดใหญ่จำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการบริโภคในครัวเรือน สำหรับการประมง มีการเพาะเลี้ยงไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นการจับสัตว์น้ำตามแหล่งน้ำทั่วไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) ด้านพาณิชย์กรรม ธุรกิจเมืองน่านเป็นธุรกิจขนาดเล็ก พึ่งพาการค้า การบริการและการท่องเที่ยว การค้า ได้แก่ การค้าส่ง – ค้าปลีกสินค้าอุปโภคบริโภคกับพื้นที่รอบนอกตัวเมือง และส่งออกไปยังประเทศลาว รวมถึงพื้นที่ต่อเนื่อง โดยมีด่านการค้าชายแดน 3 แห่ง ได้แก่ บริเวณจุดผ่านแดนผ่อนปรนบ้านใหม่ชายแดน อำเภอสองแคว รองรับการขยายตัวด้านการค้า การบริการ การท่องเที่ยว คลังสินค้า บริเวณอำเภอทุ่งช้าง อำเภอเชียงกลาง อำเภอสองแคว ขณะนี้มูลค่าการค้ายังไม่มากนัก แต่ในอนาคตโดยเฉพาะที่ด่านห้วยโก๋นจะมีความสำคัญในแง่การขยายการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวกับ ลาว - จีนตอนใต้ - เวียดนามตอนเหนือ เมื่อมีความร่วมมือในการปรับปรุงและสร้างถนนเชื่อมโยงระหว่างประเทศ และภายในแต่ละประเทศเกิดขึ้น แต่ปัจจุบันเป็นเพียงตลาดนัดขายสินค้าอุปโภคบริโภคเฉพาะวันเสาร์เท่านั้น

2.2.8 โครงสร้างพื้นฐาน

1) ไฟฟ้า จังหวัดน่านมีสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดน่านเป็นหน่วยผลิตกระแสไฟฟ้าให้บริการแก่ประชาชน โดยมีโรงจักรไฟฟ้าภายในจังหวัด 3 แห่ง สามารถจ่ายกระแสไฟฟ้าครอบคลุม 814 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 97.3 จำหน่ายกระแสไฟฟ้า 140.48 ล้านกิโลวัตต์ และยังมีหมู่บ้านที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ 2 หมู่บ้าน

2) ประปา จังหวัดน่านมีบริการด้านการประปา ภายใต้การดำเนินการของสำนักงานการประปาส่วนภูมิภาค จังหวัดน่าน 3 แห่ง คือ

2.1) สำนักงานการประปานครอง กำลึงการผลิต 6,720 ลบ.ม. ต่อวัน

2.2) หน่วยบริการกลางเวียง อ.เวียงสา กำลึงการผลิต 1,200 ลบ.ม. ต่อวัน

2.3) หน่วยบริหารน่าน้อย กำลึงผลิต 1,200 ลบ.ม. ต่อวัน

บริการออกไปให้ครอบคลุมในเขตพื้นที่อื่นอย่างทั่วถึงต่อไป โดยมีแหล่งน้ำดิบจากแม่น้ำน่าน

3) การระบายน้ำ การป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ จังหวัดน่านได้สร้างสถานีสูบน้ำและเขื่อนน้ำล้น แต่เดิมมีพื้นที่รับน้ำและระบายสู่ลำน้ำห้วยที่มุ่งสู่ใจกลางเมือง แต่ปัจจุบันลำน้ำห้วยน้ำตื้นเงิน และไม่สามารถผ่านตัวเมืองได้จึงเกิดปัญหาน้ำท่วม ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีโครงการทำถนนเพื่อเบี่ยงน้ำระบายสู่แม่น้ำน่านแล้ว นอกจากนี้บางพื้นที่ยังไม่มีกวางระบอบท่อระบายน้ำ จึงต้องอาศัยเส้นทางระบายน้ำตามธรรมชาติ เช่น ลำห้วย ภู คลอง

4) โทรศัพท์ สถิติปี พ.ศ.2545 ของกองเศรษฐกิจและสถิติ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยมีชุมสายบริการ 19 ชุมสาย มีจำนวนเลขหมายบริการ 23,826 เลขหมาย มีจำนวนเลขหมายที่ถูกเช่า 13,680 หมายเลข

5) สถานศึกษา ข้อมูล ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2545 จากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน รายงานว่า มีจำนวนสถานศึกษาในระบบรวมทั้งสิ้น 443 แห่ง และสถานศึกษาในระบบโรงเรียน จำนวน 882 แห่ง มีครู-อาจารย์ ในระบบโรงเรียนรวม 5,230 คน และครู-อาจารย์ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกระบบโรงเรียนรวม 1,206 คน โดยในระดับสามัญ มีสถานบันการศึกษาทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาจำนวนมาก ส่วนในระดับสายอาชีพ มีสถานบันการศึกษาระดับ วิทยาลัยเปิดสอน 4 แห่ง คือ วิทยาลัยเทคนิคน่าน วิทยาลัยสารพัดช่าง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตน่าน และวิทยาลัยการอาชีพเวียงสา

6) สถานพยาบาล จังหวัดน่านมีโรงพยาบาลประจำจังหวัด 1 แห่ง คือโรงพยาบาลน่าน ขนาด 430 เตียง มีโรงพยาบาลประจำอำเภอทุกอำเภอ ยกเว้นกิ่งอำเภอภูเพียง ใช้บริการที่โรงพยาบาลน่าน มีสถานื่อนามัยทุกตำบล โรงพยาบาลของรัฐมีจำนวน 15 แห่ง เอกชน 1 แห่ง สถานื่อนามัย 119 แห่ง จำนวนแพทย์ 84 คน ทันตแพทย์ 22 คน พยาบาล 908 คน จำนวนเตียง 870 เตียง สัดส่วนเตียงต่อประชากร 1 : 554 สัดส่วนแพทย์ต่อประชากร 1 : 500 โดยให้การดูแล ประชาชนจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และจังหวัดใกล้เคียง ที่มารักษาที่โรงพยาบาลน่านด้วย

7) การคมนาคมทางบก การคมนาคมทางบกเป็นเส้นทางที่สำคัญที่สุด ในการเชื่อมต่อ ระหว่างตัวเมืองน่านกับพื้นที่ภายนอก โดยมีทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด และถนนมาตรฐาน ให้ใช้เดินทางติดต่อ ลักษณะของถนนเป็นรูปแบบที่แยกออกจากตัวเมืองน่านในลักษณะรัศมี ถนนสายสำคัญที่ใช้ติดต่อกับอำเภอและจังหวัดต่างๆ ได้แก่

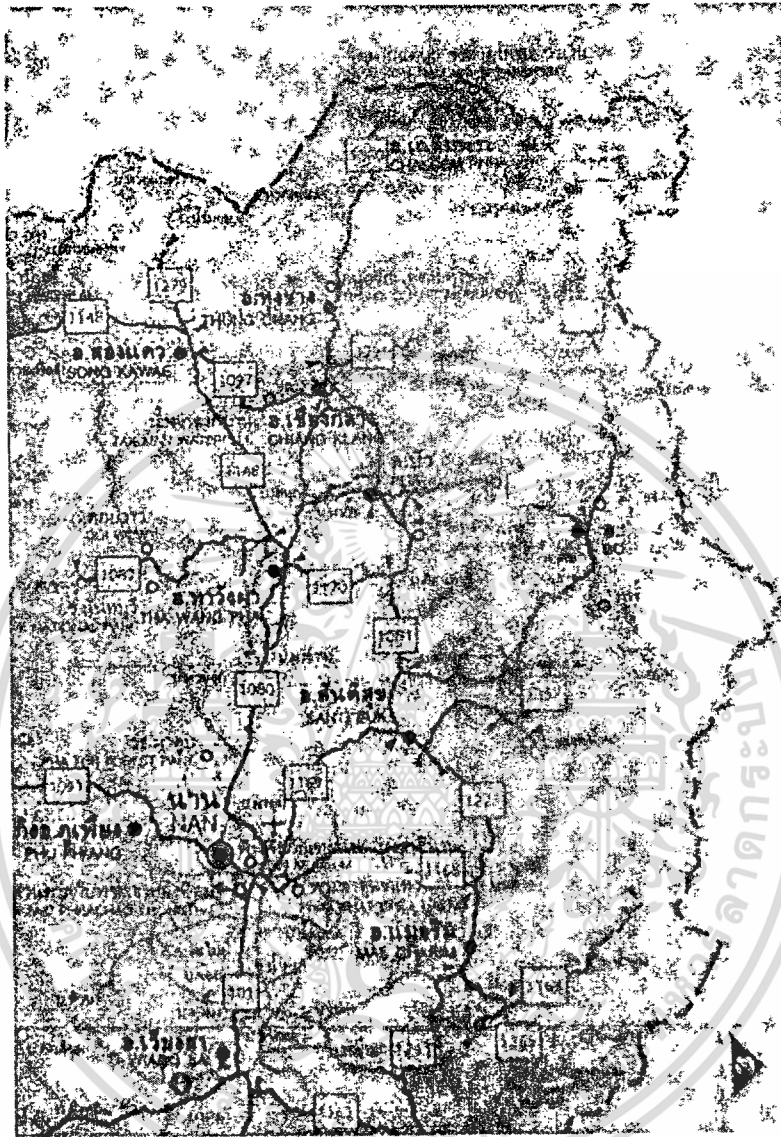
ด้านใต้ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 จากอำเภอเมืองไปจังหวัดแพร่

ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1169 จากอำเภอเมือง ไปอำเภอสันติสุข

ด้านตะวันออกเฉียงใต้ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1168 จากอำเภอเมืองไปอำเภอ แม่จรม

ด้านตะวันตก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1091 จากอำเภอเมืองไปอำเภอบ้านหลวง อำเภอยางชุมน้อย(จังหวัดพะเยา)

ด้านตะวันตกเฉียงเหนือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1080 จากอำเภอเมืองไป อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

ภาพที่ 2.4 แสดงแผนที่การคมนาคมทางบกจังหวัดน่าน

8) การคมนาคมทางน้ำ แม่น้ำน่านเป็นเส้นทางคมนาคม ใช้ติดต่อในระยะทางสั้นๆ ซึ่งมีการใช้มากในช่วงฤดูฝน ส่วนฤดูร้อนและฤดูหนาวสามารถใช้ได้เพียงบางช่วงของแม่น้ำเท่านั้น

9) การคมนาคมทางอากาศ จังหวัดน่านมีสนามบิน 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่เดียวกับกองบังคับการฝูงบิน 466

2.2.9 ศาสนาวัฒนธรรมและประเพณี

ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดน่านเป็นชาวไทยพื้นเมืองล้านนา นับถือศาสนาพุทธ วิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณี จึงมีความคล้ายคลึงกับจังหวัดอื่นๆ ในล้านนา (ภาคเหนือตอนบน) เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยประเพณีที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายในระดับชาติและนานาชาติ คือประเพณีการแข่งขันเรือและประเพณีหกเป็งไหว้พระธาตุแช่แห้ง

เทศกาลและงานประเพณีของจังหวัดน่าน ได้รับอิทธิพลมาจากทั้งศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ซึ่งตามประเพณี 12 เดือนของเมืองน่าน ในแต่ละเดือนจะมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี ดังนี้

เดือนกุมภาพันธ์	ประเพณีมัสการพระธาตุดอนแก้ว, ประเพณีขึ้นถ้ำผาตูบ
เดือนมีนาคม	ประเพณีหกเป็งไหว้พระธาตุแช่แห้ง, พิธีเลี้ยงปู่ย่า
เดือนเมษายน	ประเพณีสงกรานต์, พิธีสงเคราะห์ สะเดาะเคราะห์ประเพณีจุกบอไฟ
เดือนพฤษภาคม	ประเพณีมัสการพระธาตุเขาน้อย
เดือนมิถุนายน	ประเพณีปอยบวชลูกแก้ว
เดือนกรกฎาคม	ประเพณีเข้าพรรษาและประเพณีแรกนาขวัญ
เดือนตุลาคม	ประเพณีทางกรฐิน ทางสลากภัต และประเพณีแข่งเรือ
เดือนพฤศจิกายน	ประเพณีลอยกระทง

นอกจากกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพื้นราบแล้ว ยังมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอีกด้วย อาทิ ประเพณีปีไหมชาวเขาเผ่าม้ง จัดให้มีในเดือนกุมภาพันธ์ ณ บ้านปากแก้ว บ้านมณีพฤกษ์ บ้านน้ำสอ อำเภอกู่ช้าง ในงานจะมีการละเล่นและพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าม้ง ซึ่งอนุญาตให้คนต่างถิ่นสามารถเข้าร่วมพิธีกรรมและการละเล่นได้อย่างสนุกสนาน

2.2.10 แหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว จังหวัดน่านได้รับการประกาศให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2548 เนื่องจากมีทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่สมบูรณ์หลากหลาย และมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นจำนวนมาก สามารถจำแนกได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

- วนอุทยานถ้ำผาตูบ	อำเภอมือเมืองน่าน
- ผาฮู้ (ผาชูธง)	อำเภอนาน้อย
- เสาคินนาน้อย	อำเภอนาน้อย
- ผาหัวสิงห์และคอยเสมอดาว	อำเภอนาน้อย
- อุทยานแห่งชาติแม่จริม	อำเภอแม่จริม
- น้ำตกแม่ละนาน	อำเภอสันติสุข

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แหล่งท่องเที่ยวประเภทประเพณีวัฒนธรรม

- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน อำเภอเมืองน่าน
- ชนเผ่าตองเหลือง อำเภอเวียงสา
- หมู่บ้านไทลื้อหนองบัว อำเภอท่าวังผา
- หอศิลป์ริมน่าน อำเภอท่าวังผา
- กลุ่มทอผ้าข้อมสีธรรมชาติบ้านคอนมูล อำเภอท่าวังผา
- หมู่บ้านพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาปากกลาง อำเภอปัว อำเภอบ่อเกลือ
- แหล่งทอผ้า อำเภอปัว
- อนุสาวรีย์วีรกรรม พลเรือน ตำรวจ ทหารทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง
- พิพิธภัณฑ์ทหารอำเภอทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง

แหล่งท่องเที่ยวประเภทนันทนาการ

- แก่งหลวงน้ำน่าน อำเภอนาน้อย
- แก่งหลวงลำน้ำว้า อำเภอแม่จริม
- ล่องไฟร่นช้างลำน้ำปูลู่ลำน้ำน่าน อำเภอเวียงสา
- แก่งสะม้าย่าบั้ง(แก่งแก่ง) อำเภอเชียงกลาง
- จุดผ่านแดนถาวรห้วยโก๋น-น้ำเงิน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

แหล่งท่องเที่ยวประเภทเชิงนิเวศน์

- หมู่บ้านชาวประมงปากนาย อำเภอนาหมื่น
- แหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดลำน้ำน่าน (บ้านศรีบุญเรือง) กิ่งอำเภอภูเพียง

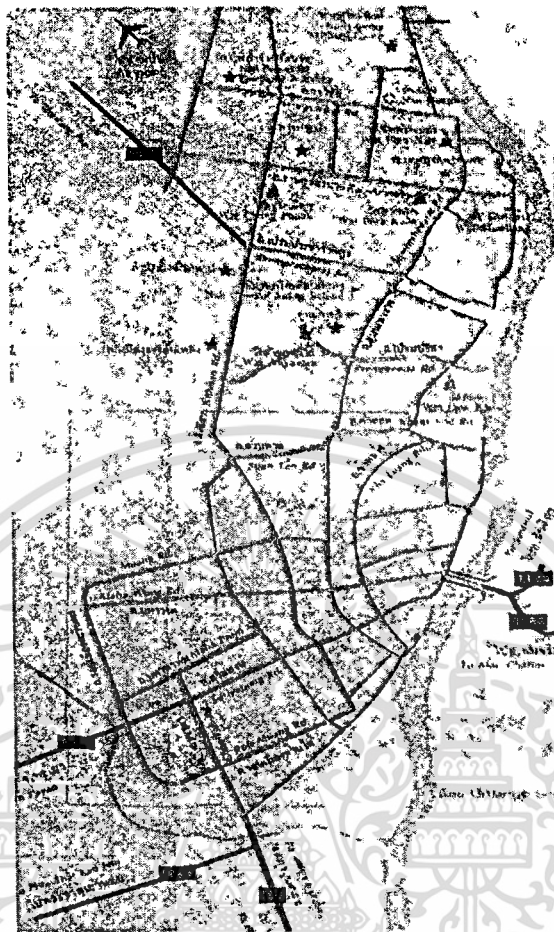
2.3 สภาพทั่วไปเขตเทศบาลซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา

2.3.1 ประวัติความเป็นมา

ปี พ.ศ.2497 รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะชุมชนอันเป็นบริเวณที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดขึ้น เป็นเทศบาลเมืองทุกจังหวัด เมืองน่านได้รับการยกฐานะเป็น “เทศบาลเมืองน่าน” ตามพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน พ.ศ.2497 ตราไว้ ณ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497 มีอาณาเขตพื้นที่ 5.4 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเดิม เป็น “ตำบลเวียง” กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งแต่งตั้งหลวงวรวิทย์ วรรณการ เป็นนายกเทศมนตรี หลวงธนาอนุสรณ์ และนายกลิน ดวงพิบูล เป็นเทศมนตรีชุดแรก จังหวัดน่านให้ใช้ “ศาลาบาตร” หน้าศาลากลาง (ซึ่งเป็นคู่ของเจ้าเมืองน่านเดิม) เป็นสำนักงานชั่วคราว ต่อมาเทศบาลเมืองน่าน ได้ตั้งงบประมาณก่อสร้างโดยขอที่ดินราชพัสดุ บริเวณข้างที่ว่าการอำเภอเมืองน่าน (ที่ตั้งศาลากลางในปัจจุบัน) เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สร้างเป็นเรือนไม้มัลลิตาชั้นเดียว ใต้ถุนสูง จวบจน พ.ศ.2510 จังหวัดน่านจะดำเนินการก่อสร้างศาลากลางใหม่ และต้องการที่ดินคืน เทศบาลเมืองน่านโดยคณะเทศมนตรีชุด ร.ต.ค.ชาญ เวชเจริญ นายกเทศมนตรี และนายคำนพ มหาวงศนันท์ พ.ต.อ.ประชา ดันประเสริฐ เทศมนตรี ได้พิจารณาตกลงใช้สถานีอนามัยชั้นหนึ่งของเทศบาล เป็นที่ทำการเทศบาล เพราะไม่มีงบประมาณที่จะทำการก่อสร้างอาคารสำนักงานใหม่ และคณะเทศมนตรีชุดเลือกตั้ง มี พ.ต.ท.อุ้น วุฒิกิจารณ์ นายกเทศมนตรี เห็นว่าอาคารเดิมคับแคบ ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถที่จะทำการซ่อมแซมได้ จึงเสนอต่อสภาเทศบาลของกู้เงิน ก.ส.ท. เพื่อสร้างอาคารสำนักงานเทศบาลหลังใหม่ ได้รับอนุมัติเงินกู้เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2515 ในวงเงินกู้ 800,000 บาท ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานเทศบาลเมืองน่านหลังเดิม

ปี 2543 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ประสานเพื่อหาสถานที่ใช้เป็นที่ตั้งศูนย์บริการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน คณะผู้บริหารเทศบาลเมืองน่าน มีนายสิรินทร์ รามสูต นายกเทศมนตรี ได้เห็นชอบให้ใช้พื้นที่บริเวณด้านหลังอาคารสำนักงานเทศบาลเมืองน่าน เป็นที่ก่อสร้างศูนย์บริการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน งบประมาณ 5,900,000 บาท และได้ก่อสร้างสำนักงานแห่งใหม่ บริเวณที่ดินของเทศบาลพื้นที่ 14 ไร่ ถนนมหายศ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โดยใช้งบประมาณค่าก่อสร้างรวมทั้งสิ้น 46,522,730 บาท และมีพิธีเปิดอาคารสำนักงานใหม่เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2548 โดยคณะผู้บริหารเทศบาลเมืองน่าน มีนายนามโรจน์ ศรีวรรณสุรณ์ นายกเทศมนตรี นายอนนต์ ตันตระกูล รองนายกเทศมนตรี นายอุดม เกสสโรทยาน รองนายกเทศมนตรี โดยสำนักงานเทศบาลเมืองน่านหลังเดิม ปรับปรุงให้เป็นสวนสาธารณะ จุดพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวและประชาชนชาวน่าน เปิดภูมิทัศน์ในบริเวณใจกลางเมืองน่านประวัติศาสตร์เมืองน่าน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน

ภาพที่ 2.5 แสดงแผนที่เขตเทศบาลเมืองน่าน

2.3.2 อาณาเขตและที่ตั้ง

เทศบาลเมืองน่าน มีพื้นที่ทั้งหมด 5.4 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้
ด้านทิศเหนือ ติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลฝายแก้ว ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านฝั่งตะวันตก และห่างจากมุมหัวเลี้ยวถนน วรรณครเหนือ โดยวัดเป็นเส้นตรงไปจดริมแม่น้ำน่านเป็นระยะ 400 เมตร แล้วหักเลี้ยวขนานไปกับถนนวรรณครไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือจดหลักเขตที่ 2 ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นนี้และห่างจากหลักเขตที่ 1 เป็นระยะตามเส้น 970 เมตร

ด้านทิศตะวันตก ติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลผาสิงห์ จากหลักเขตที่ 2 หักเลี้ยวไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ และขนานไปกับถนนไปบ้านน้ำล้อมและถนนสิทธิสาร (ถนนมหาศ) ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้โดยห่างจากริมถนนฝั่งตะวันตก 300 เมตร จดหลักเขตที่ 3 ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนไปอำเภอและแคะบัว (อำเภอทุ่งช้าง) ฟากตะวันตกซึ่งห่างจากสามแยกถนนสิทธิสาร (สามแยกช้างเผือก) และถนนไปอำเภอและแคะบัว (อำเภอทุ่งช้าง) ที่มุมฝั่งตะวันตก 365 เมตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากหลักเขตที่ 3 หักเลี้ยวไปทางทิศใต้ จดหลักเขตที่ 4 ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นนี้ และห่างจากสามแยกถนนสิทธิสาร (ถนนมหาศ) และถนนไปอำเภอและแคะบัว (อำเภอทุ่งช้าง) ที่มุมตะวันตก 134 เมตร

จากหลักเขตที่ 4 หักเลี้ยวไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ขนานไปกับถนนสิทธิสาร (ถนนมหาศ) โดยห่างจากกัน 100 เมตร จดหลักเขตที่ 5 ซึ่งตั้งอยู่ที่มุมวัดเลี้ยวตะวันตก (วัดสวนตาล) และห่างจากมุมด้านตะวันตกของสี่แยกถนนมหาศเป็นระยะเส้นตรง 200 เมตร

จากหลักเขตที่ 5 หักเลี้ยวไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้จดหลักเขตที่ 6 ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากหลักเขตที่ 5 เป็นระยะ 690 เมตร และห่างจากกำแพงเมืองด้านใน 120 เมตร

จากหลักเขตที่ 6 หักเลี้ยวไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ขนานไปกับกำแพงเมือง โดยห่างจากกำแพงด้านใน 120 เมตร จดหลักเขตที่ 7 ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของหัวร่อง และห่างจากกำแพงเมือง 114 เมตร

จากหลักเขตที่ 7 หักเลี้ยวเป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ จดหลักเขตที่ 8 ที่ริมฝั่งตะวันออกของหัวร่อง และริมถนนไปเมืองแพะที่เชิงสะพานอนุชสร้างศรี (สะพานบ้านพญาวัด)

ด้านทิศใต้ ติดต่อกับบ้านพญาวัด องค์การบริหารส่วนตำบลคูใต้ จากหลักเขตที่ 8 เลียบไปตามริมฝั่งเหนือของหัวร่อง จดหลักเขตที่ 9 ซึ่งตั้งอยู่ที่ปากหัวร่อง ริมแม่น้ำน่านฝั่งเหนือ

ด้านทิศตะวันออก ติดต่อกับแม่น้ำน่าน จากหลักเขตที่ 9 เลียบไปตามริมฝั่งแม่น้ำน่านฝั่งเหนือจนบรรจบหลักเขตที่ 1

2.3.3 เขตการปกครอง

เขตการปกครอง ประกอบด้วย 1 ตำบล คือ ตำบลในเวียง ภายในเขตเทศบาลมีการจัดตั้งชุมชนย่อยซึ่งแบ่งตามความศรัทธา ในวัดที่ชาวบ้านได้ถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน แบ่งเป็น 28 ชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนบ้านช้างค้ำ
2. ชุมชนบ้านมิ่งเมือง
3. ชุมชนบ้านศรีพันต้น
4. ชุมชนบ้านอกภัย
5. ชุมชนบ้านพวงพะยอม
6. ชุมชนบ้านมณเฑียร
7. ชุมชนบ้านไผ่เหลือง
8. ชุมชนบ้าน หัวข่วง
9. ชุมชนบ้านมงคล
10. ชุมชนบ้านภูมินทร์-ท่าลี่
11. ชุมชนบ้านพญาภู
12. ชุมชนบ้านคอนศรีเสริม
13. ชุมชนบ้านสวนหอม
14. ชุมชนบ้านหัวเวียงใต้
15. ชุมชนบ้านสวนตาล
16. ชุมชนบ้านคอนแก้ว
17. ชุมชนวัดอรุณาวาส
18. ชุมชนบ้านเมืองเถิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

19. ชุมชนบ้านท่าช้าง	20. ชุมชนบ้านพระเกิด
21. ชุมชนบ้านพระเนตร	22. ชุมชนบ้านช้างเผือก
23. ชุมชนบ้านสภารส	24. ชุมชนบ้านมหาโพธิ์
25. ชุมชนบ้านเชียงแจ้จ้ง	26. ชุมชนบ้านน้ำล้อม
27. ชุมชนบ้านประดู่ปล่อง	28. ชุมชนค่ายสุริยพงษ์

2.3.4 ประชากร

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนประชากรเขตเทศบาลเมืองน่าน

ปี	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม
2545	10,958	10,873	21,831
2546	10,823	10,827	21,524
2547	10,069	10,455	20,413
2548	10,000	10,455	20,524
2549	10,013	10,362	20,375
2550	9,982	10,315	20,297

ที่มา : งานทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชน เทศบาลเมืองน่าน ณ วันที่ 31 มีนาคม 2550

จำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองน่าน ณ วันที่ 31 มีนาคม 2550 ประชากรทั้งสิ้น 20,297 คน แยกเป็นชาย 9,982 คน หญิง 10,315 คน จำนวนครัวเรือน 8,651 ครัวเรือน คิดเป็น อัตราความหนาแน่นเฉลี่ย 3,759 คน

2.3.5 สถานศึกษา

การศึกษา ในเขตเทศบาลเมืองน่าน มีสถานศึกษาดังนี้

สถานศึกษาในเขตเทศบาลเมืองน่าน

ประจำปี พ.ศ. 2550

- 1) โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองน่าน จำนวน 3 แห่ง
  - โรงเรียนจุมปีวนิศากรณ์(เทศบาลบ้านภูมินทร์)
  - โรงเรียนสามัคคีวิทยาคาร (เทศบาลบ้านพระเนตร)
  - โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 จำนวน 3 แห่ง
  - โรงเรียนบ้านดอน (ศรีเสริมกสิกร)
  - โรงเรียนราชานุบาลน่าน
  - โรงเรียนสตรีศรีน่าน
- 3) สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา จำนวน 2 แห่ง
  - วิทยาลัยเทคนิคน่าน
  - วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน
- 4) โรงเรียนเอกชน จำนวน 4 แห่ง
  - โรงเรียนชินจง
  - โรงเรียนน่านคริสเตียนศึกษา
  - โรงเรียนนันทบุรีวิทยา
  - โรงเรียนอนุบาลอุ้ววิทยา

2.3.6 สาธารณสุข

- จังหวัดน่านมีโรงพยาบาลในเขตพื้นที่สังกัดรัฐบาล จำนวน 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลน่าน และโรงพยาบาลค่ายสุริยพงษ์
- ศูนย์บริการสาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์บริการสาธารณสุข เทศบาลเมืองน่าน และคลินิกเอกชน จำนวน 14 แห่ง

2.4 นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 กรอบนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศ

- ข้อตกลงการค้าเสรีไทย-จีน
- ข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (GMS - EC : Greater Mekong Sub3Region Economic Cooperation Strategy)
- ข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS : Ayerawady-Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy)
- ข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจบังคลาเทศ อินเดีย สหภาพพม่า ศรีลังกา ไทย เนปาล และภูฏาน (BIMSTEC : Bangladesh-India-Myanmar-Srilanka-Thailand-Nepal-Bhutan Economic Cooperation Strategy)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พบว่า การดำเนินการตามกรอบความร่วมมือที่อ้างถึงแล้วข้างต้น จะทำให้การเดินทาง การขนส่ง การค้าขาย และการท่องเที่ยวชายแดน ทำได้สะดวกขึ้น อันจะก่อให้เกิดผลดีในเชิงเศรษฐกิจ ต่อจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดน โดยมีเมืองน่านทำหน้าที่เป็นเมืองให้บริการ

2.4.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2540-2554)

จากวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ คือสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยเปลี่ยนกระแส “ทุนนิยม” ให้เข้าสู่ทิศทาง “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยการพัฒนาคนและยุทธศาสตร์ 5 ด้าน นำไปสู่แนวความคิดในการกำหนดวิสัยทัศน์ในการจัดทำแผนผังปฏิบัติการอนุรักษ์เมืองน่านให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคน โดยสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ มีการกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 6 ด้าน คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย สู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาคน ทั้งในมิติของจริยธรรมและมิติของความรู้ มุ่งสู่ “สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” โดยนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเร่งปฏิรูปการศึกษา รูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งการ “เรียนให้รู้”

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ เน้นการใช้งบประมาณ การใช้ทรัพยากร เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน ขบวนการของการทำแผนชุมชน สร้างสมดุลระหว่างหนี้สินและรายได้ของชุมชน การบริหารทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน เน้นการผลิตที่เป็นเชิงมูลค่าเพิ่ม กระจายความเสี่ยงจากการผลิตในเชิงอุตสาหกรรมอย่างเดียวลงสู่ภาคบริการ เน้นจุดแข็งด้านการเกษตรเข้าสู่อุตสาหกรรมเกษตร ส่งเสริมการออมเพื่อเป็นรากฐานการลงทุนในอนาคต และยุทธศาสตร์เรื่องพลังงานที่จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เน้นการรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อความยั่งยืนของฐานการผลิต การดำรงชีวิตและการพึ่งตนเองของสังคมและชุมชน การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบริหารจัดการองค์ความรู้โดยอาศัยพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับเทคโนโลยี

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน เน้นการปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลมากขึ้น ปรับโครงสร้างเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กลไก และกระจายการจัดสรรทรัพยากรภาครัฐสู่ภูมิภาคท้องถิ่น และชุมชน กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถรับผิดชอบในการจัดบริการสาธารณะ และตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้เข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ

2.4.3 ผังประเทศและผังภาคเหนือ

กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการวางแผนผังประเทศและผังภาคเหนือ โดยกำหนดให้จังหวัดน่านอยู่ในกลุ่มจังหวัดที่ 1 มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดเชียงราย มีบทบาทเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยั่งยืน มีบริการด้านการท่องเที่ยว อาหารและสุขภาพที่มีมาตรฐาน เป็นเมืองการค้าชายแดน อนุรักษ์และรักษาผืนป่าไม้ขนาดใหญ่ และเป็นศูนย์บริหารจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ยุทธศาสตร์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนผังปฏิบัติการอนุรักษ์เมืองน่าน คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินการพัฒนาระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่งครบวงจร การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม สร้างความโดดเด่นด้านเอกลักษณ์วัฒนธรรม และนำวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตพื้นบ้านมาเป็นตัวเพิ่มรายได้แก่ชุมชน

2.4.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดล้านนา

กลุ่มจังหวัดล้านนาหรือภาคเหนือตอนบน ซึ่งประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำปาง ลำพูน แพร่ และน่าน ได้ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาไว้ว่า “ประตูทองคำสู่โลกโดดเด่นวัฒนธรรมล้านนา นำอยู่ทุกถิ่นที่” และกำหนดยุทธศาสตร์ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการจัดทำแผนผังปฏิบัติการอนุรักษ์เมืองน่าน คือ การอนุรักษ์พื้นที่ที่มีคุณค่าความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม แล้วพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.4.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดน่าน

จังหวัดน่านได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาให้เป็นถิ่นสงบงาม ถ้าเลิศด้วยธรรมชาติ วิถีชีวิต ศิลปะและวัฒนธรรม นำคุณค่าสู่สังคม ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์หลัก คือ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย ยุทธศาสตร์ด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ และยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการจัดทำแผนผังปฏิบัติการอนุรักษ์เมืองน่านจะสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดน่าน และสมควรจะได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดน่าน

2.4.6 ผังเมืองรวมจังหวัดน่าน

ปัจจุบันสำนักโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดน่าน กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการจัดทำผังเมืองรวมจังหวัดน่าน ได้กำหนดให้ชุมชนเมืองน่านในอนาคต (20 ปีข้างหน้า) ขยายตัวออกครอบคลุมพื้นที่ในเขตผังเมืองรวมปัจจุบัน และกำหนดให้ชุมชนเมืองในเขตอำเภอท่าวังผา อำเภอปัว อำเภอเชียงกลาง และอำเภอทุ่งหัวช้าง ซึ่งตั้งอยู่ด้านเหนือของตัวเมืองน่าน มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับการติดต่อค้าขายกับกลุ่มประเทศอินโดจีน รวมทั้งให้บริการแก่โครงการพัฒนาโรงไฟฟ้าในเขต สปป.ลาว

2.4.7 ผังเมืองรวมเมืองน่าน

ปัจจุบันสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดน่าน กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการปรับปรุงผังเมืองรวมเมืองน่าน ซึ่งสรุปว่ามีข้อแตกต่างกับผังเมืองน่านฉบับปัจจุบัน (กฎกระทรวงฉบับที่ 445) ดังนี้

- 1) ขยายพื้นที่ขอบเขตผังเมืองรวมลงไปทางใต้เล็กน้อย ครอบคลุมพระตำหนักฯ และค่าบลูกเสื่อ
- 2) ขยายขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยในเขตใจเมืองน่าน จากที่เคยครอบคลุมเพียงเขตของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่านออกไปครอบคลุมพื้นที่ของเอกชนทั้งหมดในเขตใจเมืองน่าน
- 3) ลดขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยในเขตกำแพงเมืองโบราณ ให้เหลือเพียงพื้นที่ที่กำแพงเมืองยังเหลือให้เห็นสภาพอยู่คือ บริเวณด้านเหนือของวัดมงคล และระหว่างริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 ถึงข้างพญาวัด
- 4) เพิ่มขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยในแนวเขตกำแพงเมืองริมถนนรอบเมืองด้านตะวันตกเฉพาะพื้นที่ที่หน่วยงานราชการใช้อยู่ปัจจุบัน
- 5) เปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมบนพื้นที่ด้านใต้ของเขตผังเมืองรวมเมืองน่านให้เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- 6) เปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมบนพื้นที่ด้านตะวันตกของเมืองน่าน เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- 7) ในร่างผังเมืองรวมน่านฉบับที่กำลังปรับปรุงได้กำหนดความสูงของอาคารที่อนุญาตให้ก่อสร้างได้ในแต่ละเขตไว้ด้วย

2.4.8 นโยบายการพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอ นโยบายการพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่ ซึ่งสรุปได้ว่า เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ จะต้องมีความน่าอยู่ทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม ด้านสภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางการจัดทำแผนผังปฏิบัติการอนุรักษ์เมืองน่าอยู่ได้

2.4.9 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ.2546

ปัจจุบันบริเวณ “ใจเมืองเก่า” และ “เวียงพระธาตุแช่แห้ง” ได้รับการกำหนดให้เป็น “เมืองเก่าน่าน” (เมืองเก่าประเภทที่ 4) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ.2546 โดยมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2548 (ทำให้เมืองเก่าได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านวิชาการ การบริหารจัดการ และการเงินเพื่อดำเนินการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของการก้าวไปสู่การเป็นมรดกโลก) และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน เพื่อทำหน้าที่จัดทำแนวทาง มาตรการ แผนปฏิบัติการ และระเบียบปฏิบัติต่างๆ พร้อมทั้งประสาน กำกับ ติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินการในพื้นที่เมืองเก่าน่านเป็นไปตามแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน และได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานกรอกรอบเขต และแนวทางวางผังเมือง และภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองเก่าน่าน ให้มีหน้าที่ศึกษาและบูรณาการแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน เสนอขอร่างกรอบเขต และแนวทางการวางผังเมืองและภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองเก่าน่าน ต่อคณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน และเสนอแผนงบประมาณในการดำเนินการ

2.4.10 แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน

ในแผนแม่บทได้กำหนดวิสัยทัศน์เมืองเก่าน่าน คือ “เมืองภูมิปัญญา เอกลักษณ์ล้ำนา ตะวันออก ผูกพันกับวิถีชีวิตธรรมชาติ แหล่งศิลปวัฒนธรรมในแอ่งที่ราบลุ่มน้ำ่าน” โดยมียุทธศาสตร์ 6 ด้านได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างกลไกการบริหารจัดการเมืองเก่าน่านและพื้นที่โดยรอบ
เชิงบูรณาการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างธรรมชาติ
ศิลปกรรมและคุณภาพชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การใช้ประโยชน์เมืองเก่าอย่างคุ้มค่าเพื่อประชาชนในเขตเมืองเก่า

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการเมืองเก่าให้เป็นเมืองน่าอยู่ตามวิถีคนบ้าน

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์

2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่เน้นการอนุรักษ์ในเชิงสงวนรักษา โดยให้อำนาจอธิบดีกรมศิลปากรสามารถประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตโบราณสถาน พร้อมทั้งมีมาตรการควบคุม ทำให้อาคาร สิ่งก่อสร้าง และพื้นที่ที่มีคุณค่า ได้รับการอนุรักษ์และคุ้มครองให้คงสภาพอยู่ได้ อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่เมืองเก่าก็ยังมีอาคารและพื้นที่ที่มีคุณค่าอีกหลายแห่ง เช่น ขอบเขตที่ดินแนวกำแพงเมือง คูเมืองน่าน ที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน ทำให้มีการปลูกสร้างอาคารรุกล้ำและปล่อยให้ทรุดโทรมจนสูญเสียมูลค่าไป ตลอดจนคนกลุ่มต่างๆ ที่มีคุณค่า หรือแม้แต่โบราณสถานในพื้นที่ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนและประกาศเขตโบราณสถานแล้ว แต่เขตโบราณสถานยังขาดการประกาศมาตรการควบคุมจึงไม่สามารถป้องกัน ควบคุม และคุ้มครองสภาพแวดล้อมโบราณสถาน ทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านมุมมองทัศนียภาพ และความโดดเด่นของสถานที่

2.5.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

กฎหมายฉบับนี้โดยภาพรวมสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของเมืองได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสามารถใช้ในกรณีเร่งด่วนที่ต้องการคุ้มครองพื้นที่ที่มีคุณค่า โดยมีคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติทำหน้าที่เป็นองค์กรบริหารสิ่งแวดล้อมระดับชาติ ซึ่งมีมติหรือข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการฯ เสมือนเป็นมติเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานจึงมีอำนาจในการออกประกาศให้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ก่อนให้หน่วยงานท้องถิ่นใช้เป็นแนวทางในการออกข้อบัญญัติหรือข้อบังคับควบคุมต่อไป กฎหมายฉบับนี้จึงถือได้ว่ามีระดับศักดิ์สูงกว่ากฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้กฎหมายฉบับนี้ยังได้กำหนดการใช้เงินจากกองทุนสิ่งแวดล้อม ทำให้ท้องถิ่นสามารถขอรับการสนับสนุนจากกองทุนฯ ในการรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ได้

2.5.3 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2525

พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นการวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือเฉพาะในบริเวณเมือง และบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมืองหรือส่วนของเมืองขึ้นมาใหม่ หรือแทนเมืองหรือส่วนของเมืองที่ได้รับความเสียหายให้มีสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ มีการดำรงรักษาหรือบูรณสถานที่ยุคและวัตถุที่มีคุณค่าทางด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี หรือการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ รวมทั้งภูมิประเทศทั้งดงามหรือมีคุณค่าทางธรรมชาติ ซึ่งในภาพรวมจะมีบทบาทสำคัญมากต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวมในด้านต่างๆ อย่างเป็นระเบียบแบบแผน โดยผังเมืองรวมจะกำหนดกรอบการพัฒนาเมืองทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายการพัฒนาขนส่ง การสาธารณูปโภค เอาไว้อย่างกว้างๆ ส่วนผังเมืองเฉพาะจะเน้นรายละเอียดของแผนผังโครงการพัฒนา ตลอดจนการกำหนดมาตรการอื่นๆ เพื่อใช้ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและกิจกรรมที่ละเอียดกว่าผังเมืองรวม

2.5.4 กฎกระทรวง ฉบับที่ 445 (พ.ศ.2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518

ผังเมืองรวมน่าน จังหวัดน่าน มีผลต่อการควบคุมการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมของเมืองเก่าทั้ง 2 บริเวณ ซึ่งยังขาดการส่งเสริม ปกป้อง พื้นฟู และรักษาอาคารหรือสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ โดยมีการกำหนดให้พื้นที่อนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย เฉพาะพื้นที่ที่สำคัญบางบริเวณเท่านั้น ซึ่งยังเพียงพอต่อการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีอยู่ในเขตเมือง แต่อย่างไรก็ตามการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ โดยรอบเมืองเก่า ปัจจุบันยังมีแบบแผนที่เป็นระบบและใกล้เคียงกับข้อกำหนดในกฎกระทรวงฉบับนี้ นับเป็นข้อดีในการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าได้เป็นอย่างดี จึงจำเป็นต้องออกข้อกำหนดเพื่อสร้างความต่อเนื่องด้านขนาด และลักษณะอาคาร รวมทั้งที่ว่างในการปกป้องพื้นที่สำคัญ โดยเป็นมาตรการควบคุมที่ละเอียดและครอบคลุมมากกว่าผังเมืองรวม ให้สามารถปกป้องการใช้ที่ดินที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งอาจเกิดขึ้น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการวางผังเมืองเฉพาะในพื้นที่สำคัญให้เหมาะสมต่อไป สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดน่านจะเป็นผู้ดำเนินการขอยกพื้นที่อนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยให้ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ ให้เกิดความสอดคล้องกับแผนและผังแม่บทฉบับนี้ได้

2.5.5 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2543

พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นประโยชน์ต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเมือง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาคารและการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกสร้างอาคาร เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบและมีความน่าอยู่ ซึ่งข้อมทำให้ประชาชนส่วนรวมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจออกประกาศกระทรวงมหาดไทยและกฎกระทรวง เพื่อควบคุมรายละเอียดการก่อสร้าง คัดแปลง เคลื่อนย้าย รื้อถอน ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร และ กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างคัดแปลง เคลื่อนย้าย รื้อถอน ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร รวมถึงการ ให้นำหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นสามารถออกข้อบัญญัติเพิ่มเติม เพื่อควบคุมกำกับดูแลการก่อสร้าง อาคารในเขตพื้นที่ปกครองของตนเองได้

2.5.6 กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2528) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522

กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้อาคารของทางราชการ ศาสนสถาน และอาคารขององค์กร ที่เกี่ยวกับกิจการระหว่างประเทศ ได้รับสิทธิโดยอาศัยอำนาจจากมติคณะรัฐมนตรี ไม่ต้องอยู่ภายใต้ มาตรการควบคุมทางกายภาพ อาคารดังกล่าวเหล่านี้จึงมักมีลักษณะแปลกแยกจากอาคาร โดยรอบ อย่างไรก็ดีตาม ในพื้นที่พิเศษ พื้นที่ในเขตกฎหมายฉบับนี้ ควรดูขกเว้น โดยนโยบายของ คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตน โกสินทร์และเมืองเก่า ตามมาตรการกำหนดหลักเกณฑ์ การควบคุมการก่อสร้างอาคาร และมาตรการชั่วคราวในการควบคุมการก่อสร้างอาคารของภาครัฐ ทำให้หน่วยงานที่มีโครงการก่อสร้างในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ต้องส่งแบบและราชการให้ คณะกรรมการฯ พิจารณาก่อนเพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงที่อาจกระทบต่อลักษณะของบริเวณ

2.5.7 กฎกระทรวง ฉบับที่ 55 (พ.ศ.2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

หลักการของกฎหมายฉบับนี้เป็นการกำหนดลักษณะ แบบ รูปทรง สัดส่วน เนื้อที่ ที่ตั้งของอาคาร ระดับ เนื้อที่ของที่ว่างภายนอกอาคาร หรือแนวอาคารและระยะหรือระดับระหว่าง อาคารกับอาคารหรือเขตที่ดินของผู้อื่น หรือระหว่างอาคารกับถนน ทางเท้า หรือที่สาธารณะ ประเด็นที่น่าสนใจคือการมีมาตรการควบคุมเรื่องป้ายที่มีรายละเอียดมากขึ้น และเพิ่มมาตรการ เกี่ยวกับที่ว่างริมแหล่งน้ำสาธารณะ ในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่มีย่านการค้าสำคัญ ซึ่งต้องการ การควบคุมป้ายโฆษณาต่างๆ ภายในย่าน รวมถึงการมีแม่น้ำลำน้ำไหลผ่านบริเวณพื้นที่เมืองเก่า ทั้งสอง กฎหมายฉบับนี้จึงน่าจะช่วยให้อาคารที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่ช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมใน พื้นที่เมืองเก่าได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.5.8 กฎหมายฉบับอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

- 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540
- 2) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496
- 3) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505
- 4) พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ.2509
- 5) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2515
- 6) พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518
- 7) ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการจัดผลประโยชน์และควบคุมสิ่งก่อสร้างในเขตโบราณสถานของกรมศิลปากร พ.ศ.2523
- 8) ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศูนย์วัฒนธรรม พ.ศ.2526
- 9) พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.2535
- 10) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535
- 11) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535
- 12) กฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522
- 13) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน พ.ศ.2535
- 14) ประกาศกระทรวงคมนาคมเรื่อง กำหนดขอบเขตบริเวณใกล้เคียงสนามบินน่าน ในท้องที่อำเภอเมืองน่าน ในท้องที่อำเภอเมืองน่านกิ่งอำเภอสันติสุข อำเภอเมืองน่าน และอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นเขตปลอดภัยในการเดินอากาศ พ.ศ.2535
- 15) พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537
- 16) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542
- 17) พระราชบัญญัติชุดและถมที่ดิน พ.ศ. 2543
- 18) พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดชัยนาท จังหวัดชุมพร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดน่าน จังหวัดปทุมธานี จังหวัดปัตตานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพะเยา จังหวัดพังงา จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดยโสธร จังหวัดระนอง จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสกลนคร จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอุทัยธานี เป็นท้องที่อนุญาตให้ตั้งสถานบริการ พ.ศ.2545

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.6 หลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 ความหมายและประเภทของเมืองประวัติศาสตร์

เมืองประวัติศาสตร์จัดได้ว่าเป็นโบราณสถานประเภทหนึ่ง ทั้งในความหมายของสภาการอนุรักษ์สถานระหว่างประเทศ และความหมายของกรมศิลปากร ในประเทศไทยหน่วยงานหลักที่ทำการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเรียกเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์นี้ว่า “เมืองเก่า” โดยให้ความหมายของเมืองเก่าไว้ว่า

เมืองเก่า ได้แก่ เมืองที่มีประวัติศาสตร์สืบเนื่องมาเป็นระยะเวลาานาน อีกทั้งปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ อีกทั้ง โบราณคดี ที่แสดงระยะเวลาการเจริญเติบโตของเมือง ได้กำหนดความหมายของ “เมืองเก่า” หมายถึง

- 1) เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อนหรือที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะจำเพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์
- 2) เมืองเหนือบริเวณของเมืองที่มีรูปแบบผสมผสานสถาปัตยกรรมต่างถิ่น หรือมีลักษณะเป็นรูปแบบพัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาในยุคต่างๆ
- 3) เมืองหรือบริเวณของเมืองที่เคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่งและยังคงมีลักษณะเด่นประกอบด้วยโบราณสถาน
- 4) เมืองหรือบริเวณเมือง ซึ่งโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งสถาปัตยกรรม มีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์

จากความหมายของคำว่า เมืองเก่าหรือเมืองประวัติศาสตร์ สามารถสรุปแบ่งประเภทของเมืองเก่า โดยแบ่งตามรูปแบบการใช้ประโยชน์ของผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองได้ 2 ประเภท คือ

- 1) เมืองร้าง ได้แก่ พื้นที่ที่ปรากฏซากอาคารซึ่งบ่งชี้ได้ว่าเคยเป็นเมืองหรือชุมชนเมืองมาก่อน โดยที่ไม่มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวใดๆ ทั้งสิ้น ในประเทศไทยไม่ปรากฏเมืองเก่าที่เป็นเมืองร้างในลักษณะนี้

- 2) เมืองที่ยังมีการใช้ประโยชน์อยู่หรือที่มีการอยู่อาศัย ซึ่งแบ่งประเภท

2.1) เมืองโบราณที่ถูกทิ้งร้าง และนำกลับมาใช้ใหม่ในยุคปัจจุบัน ได้แก่เมืองที่เคยเจริญมาในยุคสมัยหนึ่ง แต่ถูกทิ้งร้างไม่มีการอยู่อาศัยไปในช่วงเวลาหนึ่ง โดยยังมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เช่นเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ก่อนจะพัฒนาเป็นเมืองอย่างสมบูรณ์ในปัจจุบันซึ่งเมืองเก่าในประเทศไทยส่วนใหญ่มักเป็นเมืองเก่าในประเภทนี้ เช่น เมืองเชียงใหม่ ศรีสัชชาลัย เป็นต้น ซึ่งรวมทั้งเมืองประวัติศาสตร์ลพบุรี ซึ่งเคยร้างมาตั้งแต่สมัยหลังจากสิ้นรัชการสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก่อนที่สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) จะทรงมาปรับปรุงเมืองใหม่อีกครั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2) เมืองที่มีพัฒนาการจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเมืองที่เป็นสถานที่อยู่อาศัย จากชุมชนที่อยู่อาศัยจากชุมชนที่อาศัยอยู่ นับตั้งแต่เริ่มสร้างเมืองจนถึงปัจจุบันเมืองเก่าประเภทนี้ ในประเทศไทยเช่น กรุงรัตนโกสินทร์

2.6.2 คุณค่าภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

องค์การยูเนสโก ได้ให้ความสำคัญของคุณค่าของแหล่งมรดก ในแง่ของการพิจารณา ความสำเร็จ เป็นตัวตัดสินและจัดลำดับความสำคัญของแหล่งมรดก สำหรับการอนุรักษ์และปกป้อง แหล่งมรดกเหล่านั้น โดยพิจารณาถึงคุณค่าใน 2 ประเด็นได้แก่

1) คุณค่าทางวัฒนธรรม อันได้แก่

1.1) คุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์ หมายถึง คุณค่าที่แหล่งมรดกนั้นมีลักษณะเฉพาะอัน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่

1.2) คุณค่าทางศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องหรือคุณค่าทางวิชาการ หมายถึง คุณค่าจากการ ที่แหล่งมรดกนั้นปรากฏหลักฐานประวัติศาสตร์ที่จะสามารถใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการได้

1.3) คุณค่าของความหายาก หมายถึง คุณค่าจากการที่แหล่งมรดกนั้นมีลักษณะเฉพาะ อันมีความแตกต่างที่หาได้ยากจากแหล่งมรดกอื่น

2) คุณค่าทางสังคม-เศรษฐกิจร่วมสมัย ได้แก่

2.1) คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง คุณค่าจากที่แหล่งมรดกนั้นเป็นที่ก่อให้เกิด รายได้แก่ชุมชนหรือหน่วยงานรับผิดชอบ

2.2) คุณค่าการใช้สอย (ประโยชน์ใช้งาน) หมายถึง คุณค่าจากการที่แหล่งมรดกนั้น ยังมีสภาพการใช้งานเดิมที่คืออยู่หรือสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้งานให้เกิดประโยชน์อื่นได้

2.3) คุณค่าทางการศึกษา หมายถึง การที่มรดกนั้นเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ที่จะใช้ในการเผยแพร่ให้ความรู้แก่คนในท้องถิ่นหรือผู้ที่สนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์นั้น

2.4) คุณค่าทางสังคม หมายถึง การที่แหล่งมรดกนั้นเป็นสถานที่ที่เป็นสถานที่พบปะ ทางสังคม หรือเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจของคนในชุมชนนั้น

2.5) คุณค่าทางการเมือง หมายถึง การที่แหล่งมรดกนั้นเป็นสถานที่ที่ใช้ในกิจกรรม หรือการแสดงออกทางการเมืองการปกครอง หรือเป็นสัญลักษณ์ของการเมืองการปกครองของ สถานที่นั้น

Fairclough (อ้างถึงใน Grenville ed.,1999) ได้อธิบายคุณค่าของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ในหัวข้อต่างๆ ได้แก่

1) คุณค่าทางวัฒนธรรม : พื้นที่ทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้เราสามารถรับรู้ความเป็น สถานที่ และเป็นการจัดเตรียมบริบทเพื่อการดำรงชีวิตในแต่ละวัน การเห็นในคุณค่าและจิตสำนึก เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในการอนุรักษ์ จะช่วยส่งเสริมลักษณะเด่นของท้องถิ่นนั้น ทั้งในระดับภาคและในระดับประเทศ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมเราในระดับราก และเป็นการบันทึกถึงวิวัฒนาการด้วย

2) คุณค่าทางด้านการศึกษา : พื้นที่ทางประวัติศาสตร์จะเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับบรรพบุรุษของเรา วิวัฒนาการของสังคม และลักษณะเด่นของสภาพแวดล้อมที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้คนยุคใหม่ได้เข้าใจถึงอดีตที่ผ่านมาและวัฒนธรรมของพวกเขา เราสามารถใช้หลักฐานทางโบราณคดีเพื่อการเรียนรู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว (เพื่อให้เกิดความยั่งยืนหรือองค์ความรู้ต่างๆ) เกี่ยวกับกิจกรรมและพัฒนาการมนุษย์ที่ผ่านมา และใช้เป็นองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนในอนาคต

3) คุณค่าทางเศรษฐกิจ : พื้นที่ทางประวัติศาสตร์จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาเศรษฐกิจอันเกิดจากการทำงานและอาศัยอยู่ในพื้นที่ประวัติศาสตร์นั้นด้วย

4) คุณค่าในฐานะเป็นทรัพยากร : อาคารที่มีอายุการใช้งานยาวนานจะช่วยในการประหยัดทรัพยากร และพลังงานที่จะใช้ในการก่อสร้าง และการนำเอาอาคารเก่ากลับมาใช้ใหม่ หรือการพัฒนาอาคารใหม่อีกครั้ง จะช่วยให้ประหยัดกว่าหรือสร้างใหม่ ซึ่งจะเป็นการอนุรักษ์แบบยั่งยืนต่อไป

5) คุณค่าในฐานะเป็นสถานที่นันทนาการ : พื้นที่ทางประวัติศาสตร์สามารถใช้เป็นสถานที่นันทนาการสร้างความเพลิดเพลินสำหรับประชาชนโดยทั่วไปได้ โดยมากแล้วความเป็นมาตั้งแต่อดีตที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันมักจะเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันและประสบการณ์

6) คุณค่าทางด้านความงาม : อาคารที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี มักจะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพของภูมิทัศน์เมืองและส่งเสริมภูมิทัศน์โดยทั่วไป เมื่อเราทราบถึงประวัติศาสตร์ของเมืองอย่างละเอียด จะช่วยให้เราทำความรู้จักพื้นที่ทางประวัติศาสตร์นั้นได้ดีมากยิ่งขึ้น

กรมศิลปากร ได้สร้างเกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่าโบราณสถานประเภทต่างๆ เป็นแบบประเมินให้คะแนนคุณค่าโบราณสถานประเภทต่างๆ ทั้ง 6 ประเภท โดยในแบบประเมินโบราณสถานประเภทย่านชุมชนและเมืองประวัติศาสตร์ มีเกณฑ์รายละเอียดการให้คะแนนดังนี้

1) คุณค่าด้านสุนทรียภาพ พิจารณาหัวข้อดังต่อไปนี้

1.1) ศิลปกรรม

1.2) สถาปัตยกรรม

1.3) ความกลมกลืนของอาคารในพื้นที่

1.4) ผังของย่าน ชุมชนและเมืองประวัติศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี พิจารณาหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1) ช่วงที่โดดเด่นของย่านชุมชนและเมืองประวัติศาสตร์ (โบราณสถานเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีในประวัติศาสตร์)

2.2) ความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์ศิลปะขององค์ประกอบ

2.3) ความสืบเนื่องการพัฒนาชุมชนและเมืองประวัติศาสตร์ (ทั้งทางกายภาพและด้านใช้สอย)

2.4) อายุสมัย

2.5) ความสมบูรณ์และชัดเจนของหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

3) คุณค่าทางด้านวิชาการและการศึกษาพิจารณาหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1) ความเป็นของแท้ดั้งเดิมในเรื่องต่อไปนี้ (ในกรณีใดกรณีหนึ่งหรือทั้งสามกรณี)

- ที่ตั้ง

- เทคโนโลยีทางการก่อสร้าง(อาคารและสาธารณูปโภคสาธารณูปการ)

- รูปแบบศิลปกรรม/สถาปัตยกรรม/ผัง

3.2) ความหายาก

3.3) การสื่อความหมาย การเป็นตัวแทนของรูปแบบหรือของยุคสมัย

4) คุณค่าทางสังคมพิจารณาจากหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1) วัฒนธรรมท้องถิ่น (เน้นกิจกรรมความเป็นอยู่)

4.2) ความสืบเนื่องของการใช้สอย (เน้นกิจกรรมความเป็นอยู่)

4.3) ความผูกพันต่อท้องถิ่น (ความรู้สึกของคนในท้องถิ่นที่มีต่อโบราณสถาน)

โดยข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินคุณค่า กรมศิลปากรจะนำไปใช้ในการจัดลำดับความสำคัญโบราณสถาน เพื่อกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์และจัดการโบราณสถานนั้นต่อไปโดยแบ่งระดับความสำคัญออกเป็น 4 ระดับได้แก่

1) อันดับหนึ่ง “สมบัติแห่งชาติ” องค์ประกอบโดยรวมของโบราณสถานซึ่งได้รับการพิจารณาจากเกณฑ์การประเมินคุณค่าทางสุนทรียภาพ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี คุณค่าทางวิชาการและการศึกษา และคุณค่าทางสังคม แล้วปรากฏว่ามีคุณค่าความสำคัญยอดเยี่ยมในระดับชาติ และอาจมีศักยภาพเพียงพอที่จะเสนอให้มีความสำคัญในระดับโลก ได้ในฐานะมรดกโลกได้แก่ โบราณสถานที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4 ขึ้นไปได้แก่ คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3 - 3.99

2) อันดับสอง “มรดกทางวัฒนธรรมสำคัญ” คือโบราณสถานซึ่งได้รับการพิจารณาปรากฏว่ามีคุณค่าความสำคัญรองลงมาจากอันดับหนึ่ง (โดยมีลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นตัวแทนในระดับภูมิภาค)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) อันดับสาม “มรดกทางวัฒนธรรม” คือโบราณสถานซึ่งได้รับการพิจารณา ปรากฏว่าลดลงมาจากอันดับสอง (โดยมีลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นตัวแทนในระดับจังหวัด) ได้แก่ คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2 - 2.99

4) อันดับสี่ “อาคารสถานที่อนุรักษ์” คือโบราณสถานซึ่งปรากฏว่ามีคุณค่าความสำคัญในระดับท้องถิ่น ได้แก่ คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1-1.99

โดยโบราณสถานที่สำคัญอยู่ในระดับที่ 1-3 ให้มีการเสนอขึ้นทะเบียนโบราณสถานจัดให้เป็นโบราณสถานระดับชาติ และอันดับที่ 4 เสนอขึ้นบัญชีโบราณสถาน จัดเป็นโบราณสถานระดับท้องถิ่น โบราณสถานที่ได้รับการจัดลำดับแล้ว อาจมีการทบทวนการให้คะแนน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลหรือได้รับข้อมูลเพิ่มเติม

ทั้งนี้ยังได้มีการนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินมาทำการจัดลำดับศักยภาพในการอนุรักษ์คือ

1) โบราณสถานที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ โบราณสถานที่มีความพร้อมหรือสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการอนุรักษ์มาก ได้แก่คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.33 ขึ้นไป

2) โบราณสถานที่มีศักยภาพปานกลาง ได้แก่ โบราณสถานที่มีความพร้อมหรือสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการอนุรักษ์ปานกลาง ได้แก่คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.67-3.32

3) โบราณที่มีศักยภาพต่ำ ได้แก่ โบราณสถานที่มีความพร้อมหรือสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการอนุรักษ์น้อย ได้แก่คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.66 ลงมา

2.6.3 แนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์

เมืองประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ ในฐานะเป็นแหล่งรวบรวมประวัติศาสตร์ อาคารสิ่งก่อสร้าง วิถีชีวิต สังคมและเศรษฐกิจที่สืบเนื่องต่อมาในอดีต องค์การยูเนสโก (กรมศิลปากร, ผู้แปล, 2538 : 72) ในฐานะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของโลก ได้แนวทางในการจัดการเมืองและเมืองที่เป็นมรดกโลก โดยแบ่งเป็นแนวทางการวางแผนจัดการเมืองประวัติศาสตร์ในหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) จุดหมายของการวางแผน

ในการวางแผนจัดการเมือง โดยเฉพาะเมืองที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ จำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน โดยเป็นการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ให้มีความสอดคล้องกับนโยบายทางด้านสังคม นโยบายทางด้านกายภาพ และประวัติศาสตร์ของเมือง ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ของเมืองเป็นพื้นที่ส่วนสำคัญของเมือง ที่จะได้รับผลการเปลี่ยนแปลงของเมือง และเป็นไม่เพียงแต่สถานที่ท่องเที่ยวเท่านั้น การวางแผนจัดการเมืองจึงต้องวางแผนควบคุมการเจริญเติบโตของเมือง ไม่ให้กระทบกระเทือนแก่พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งควบคุมเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การใช้ที่ดินให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการ โดยมีจุดมุ่งหมายโดยรวมเพื่อผลประโยชน์ของสังคมและเศรษฐกิจของเมืองหรือภูมิภาคนั้น

จุดมุ่งหมายของการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ของเมืองมิได้เป็นเพียงแค่การเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ แต่ยังเกี่ยวข้องกับรูปแบบเศรษฐกิจ และสังคมของเมืองที่ถ่ายทอดกันมา เพราะเมืองเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์หลายยุคสืบเนื่องกันมา และประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม มานุษยวิทยา ภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ อันมีลักษณะเฉพาะตนเอง ยูเนสโกได้เสนอจุดมุ่งหมายในการวางแผนจัดการเมืองเก่าไว้ 2 ข้อดังนี้

1.1) การอนุรักษ์แบบผสมผสาน ซึ่งก็คือรูปแบบในการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับลักษณะการเจริญเติบโตของเมืองประวัติศาสตร์จำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมการเปลี่ยนแปลงไม่ให้ความเจริญเติบโตของเมืองเข้าไปลดทอนคุณค่าของพื้นที่ประวัติศาสตร์

1.2) ป้องกันการคุกคามเมืองประวัติศาสตร์ สาเหตุแห่งความเสื่อมโทรมของเมืองเก่ามีอยู่หลายประการ อาทิเช่น การเพิ่มจำนวนประชากรและการอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่เมือง ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมเมือง และการทรุดโทรมของพื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมือง ปัญหาอันเกิดจากปริมาณยานพาหนะ การก่อสร้างเส้นทางสัญจร รวมทั้งมลพิษที่เกิดจากยานพาหนะ ผลกระทบการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของเมือง การปรับเปลี่ยนพื้นที่เมืองเป็นย่านธุรกิจการค้า และอุตสาหกรรม รวมทั้งปัญหาความแออัดคับคั่ง ทั้งในการคมนาคมขนส่งสินค้า อุตสาหกรรม รูปแบบบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสมัยใหม่ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพของเมืองเดิม การขาดการบำรุงรักษาอาคารเก่า ความไม่เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งอันตรายจากการทรุดโทรมของโครงสร้างอาคารเก่า

จากการพัฒนาโดยปราศจากความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ เช่น การสร้างถนนตัดผ่านกลางพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ การทำลายโครงสร้างของสถาปัตยกรรมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ รวมทั้งการขาดการควบคุมในการก่อสร้างอาคารให้มีความสอดคล้องทางวัฒนธรรมและมีการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ประวัติศาสตร์ องค์การยูเนสโกยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการพื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าว่าควรจะต้องมีการประสานผลประโยชน์ของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และรูปแบบการอนุรักษ์ให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่มีความเสื่อมโทรมแล้ว ใช้เป็นสถานที่พักอาศัย ซึ่งจะกลายเป็นเสน่ห์ของเมือง โดยให้ยังคงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่เหล่านั้นไว้และเรียกวิธีการนี้ว่าเป็นการอนุรักษ์โดยรวม การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และ

ย่านประวัติศาสตร์จะต้องใช้ความร่วมมือด้านการเมือง และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประกอบกัน ในการวางแผนทุกระดับของการวางผังเมืองและการวางผังภาค

คุณลักษณะที่ดีของเมืองและย่านประวัติศาสตร์ ที่จะต้องทำการอนุรักษ์เอาไว้ ได้แก่ ลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์นั้น ซึ่งรวมไปถึงวัสดุและองค์ประกอบทางนามธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ลักษณะแผนผังของเมือง ซึ่งแสดงโดยลักษณะการแบ่งพื้นที่เป็นช่องๆ หรือเป็นสี่เหลี่ยมและถนน ความสัมพันธ์ระหว่างอาคาร กับพื้นที่สีเขียวและพื้นที่เปิดโล่ง ลักษณะของอาคารทั้งภายใน-ภายนอก ซึ่งปรากฏให้เห็นด้วย สัดส่วน ขนาด รูปแบบ วิธีการก่อสร้าง วัสดุ สี และการตกแต่ง ความสัมพันธ์ระหว่างเมือง หรือ ย่านประวัติศาสตร์กับสภาพที่ตั้ง ซึ่งเป็นทั้งลักษณะธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น

การอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นเป็นอันดับแรก โดยมีกระบวนการและวิธีการในการวางแผนอนุรักษ์เมืองและ ย่านประวัติศาสตร์ ควรดำเนินการภายใต้การศึกษาในหลายแง่มุม ได้แก่ การอนุรักษ์จะต้อง พิจารณาถึงปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านเทคนิค ด้านสังคมวิทยา และด้านเศรษฐศาสตร์ โดยหลักการแล้วจุดมุ่งหมายในการวางแผนอนุรักษ์ ควร จะต้องมีความชัดเจนในการดำเนินงานทั้งในด้านกฎหมายการบริหาร และด้านการเงิน ซึ่งเป็น สิ่งจำเป็นในการดำเนินการ การวางแผนการอนุรักษ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อความมั่นคงในความสัมพันธ์ เป็นอันหนึ่งอันเดียวระหว่างย่านประวัติศาสตร์ของเมืองและเมืองส่วนอื่นๆ ก่อนดำเนินการตามแผน ควรมีการจดบันทึกสภาพพื้นที่เดิมไว้อย่างละเอียด การวางแผนการอนุรักษ์ควรจะต้องบ่งชี้ว่าอาคารใด ควรอนุรักษ์ อาคารใดควรจะไม่อนุรักษ์ภายใต้สถานการณ์หนึ่งบ้าง และอาคารใดควรจะไม่อนุรักษ์ ภายใต้สถานการณ์พิเศษที่อาจเกิดขึ้นได้บ้างได้ประการใดบ้างและแผนการอนุรักษ์ควรจะได้รับ การสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้น

การอนุรักษ์เมืองหรือนครประวัติศาสตร์ จำเป็นจะต้องดำเนินการดูแลรักษาอย่าง ต่อเนื่อง เมื่อมีการใช้ประโยชน์และมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ จำเป็นที่จะต้องดำเนินการ ให้สอดคล้องกับลักษณะของเมืองหรือย่านประวัติศาสตร์นั้น เมื่อมีความจำเป็นต้องก่อสร้างอาคาร ใหม่หรือมีการดัดแปลงอาคารเดิม ผังบริเวณอาคารหลังนั้นจำเป็นที่จะต้องได้รับการเอาใจใส่ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในเรื่องของสัดส่วนและขนาดที่ตั้งของอาคารนั้น และองค์ประกอบร่วมสมัยจะต้องมีความ กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เมื่อองค์ประกอบนั้นสร้างความสวยงามและคุณค่าของพื้นที่ได้ ควร มี การตรวจสอบทางโบราณคดี เพื่อเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้กว้างขึ้น และนำเสนอสิ่งที่ค้นพบ อย่างเหมาะสม มีการวางแผนการสัญจรภายในเมืองประวัติศาสตร์ และจะต้องมีการวางผังพื้นที่เพื่อ รองรับพื้นที่จอดรถไว้ เพื่อไม่ให้ไปทำลายเนื้อเมืองและสภาพแวดล้อมของเมือง มีการวางแผน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ถนนสายหลักของเมือง โดยถนนสายหลักนั้นจะต้องไม่ตัดผ่านเข้าไปยังใจกลางของเมือง แต่จะต้องเป็นเส้นทางที่ส่งเสริมการเดินทางไปสู่เมืองหรือย่านประวัติศาสตร์นั้น ต้องได้รับการปกป้องจากภัยธรรมชาติและมลภาวะและเมื่อเกิดผลกระทบจากภัยธรรมชาติจะต้องมีมาตรการป้องกันและซ่อมแซมให้เหมาะสมกับลักษณะของอาคารแต่ละหลัง ควรมีแผนงานข่าวสารเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเริ่มต้นขึ้นที่กลุ่มเด็กในโรงเรียน และส่งเสริมกิจกรรมของสมาคม หน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ จะต้องส่งเสริมและฝึกอบรมบุคลากรในทุกวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์

นอกจากนี้ยังกำหนดแนวทางในการพัฒนาด้านภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Development Concept) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ 2 ประการ คือ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างซึ่งเป็นโบราณสถาน และพื้นที่ประวัติศาสตร์นั้นๆ และรักษาสภาพแวดล้อม ให้เป็นไปเพื่อส่งเสริมกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น เพื่อกิจกรรมนันทนาการ เพื่อการท่องเที่ยว ฯลฯ

ICOMOS ได้ให้ความหมายของการพัฒนาด้านภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Development) คือการพัฒนาสภาพแวดล้อมนั้นๆ เป็นการดำเนินการเพื่อจัดระบบ ระเบียบ สร้างความงาม และส่งเสริมความสำคัญของโบราณสถาน และ/หรือ พื้นที่ประวัติศาสตร์ อันเป็นเนื้อหาหลักของพื้นที่นั้นๆ และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงพอสรุปจุดประสงค์หลักของการพัฒนาด้านภูมิสถาปัตยกรรม เป็น 2 ประการ ได้แก่

1) เพื่อแก้ปัญหาและส่งเสริมความสำคัญของโบราณสถาน และ/หรือ พื้นที่ทางประวัติศาสตร์

2) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมใหม่ด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายของพื้นที่นั้นๆ

การพัฒนาในเขตโบราณสถานหรือพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ คือ โบราณสถาน หลักฐานสิ่งปลูกสร้างและเนื้อหาเรื่องราวในประวัติศาสตร์ และโบราณคดี จะต้องได้รับการดำเนินการตามขบวนการอนุรักษ์ การพัฒนาที่เกิดขึ้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดการบิดเบือนหรือทำลายให้มรดกเหล่านี้ต้องลดทอนคุณค่าลง ผู้รับผิดชอบโครงการอนุรักษ์หรือพัฒนา จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าลักษณะเฉพาะตน หรือเอกลักษณ์ของพื้นที่ (อาจจะเป็นลักษณะพิเศษของด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่) จะต้องได้รับการพิจารณาและส่งเสริมเพื่อให้เกิดประโยชน์ควบคู่ไปกับโครงการเสมอ เช่น ลักษณะรูปแบบของอาคาร สิ่งก่อสร้าง สภาพพื้นที่ พันธุ์ไม้

แนวทางการพัฒนาที่ประสบผลสำเร็จจะต้องรักษาความสำคัญของโบราณสถาน หลักฐานสิ่งก่อสร้างและเนื้อหาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์โบราณคดี รักษาลักษณะพิเศษ และนำข้อได้เปรียบของพื้นที่นั้นๆ มาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์สอดคล้องกับนโยบายมากที่สุด ทั้งนี้ ICOMOS ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาต่างๆ ดังต่อไปนี้ ถ้าเป็นสิ่งก่อสร้างและหลักฐานอื่นๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทางด้านประวัติศาสตร์ จะกำหนดระยะควบคุมสภาพแวดล้อม โดยเว้นระยะออกจากแนวขอบโบราณสถาน 20 เมตร ตามพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ 2501 โขอาจพิจารณากำหนดระยะควบคุมสภาพแวดล้อมเฉพาะพื้นที่หรือโครงการนั้นๆ สร้างหรือกำหนดแนวขอบพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้ชัดเจน ตามการวิเคราะห์หรือสันนิษฐาน เพื่อให้เห็นลักษณะการวางผัง หรือรูปแบบสิ่งก่อสร้างอย่างชัดเจน

วัสดุพืชพันธุ์ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง ซึ่งช่วยในการส่งเสริมทัศนียภาพ และช่วยในการจัดแบ่งพื้นที่กิจกรรมต่างๆ และยังประโยชน์อื่นๆ อีกมากมาย พิจารณาการปลูกตามลักษณะพันธุ์ไม้เดิมในสมัยโบราณ ต้องตอบสนองต่อการใช้สอย และมุมมอง ในพื้นที่รอบๆ โบราณสถานให้พยายามหลีกเลี่ยงไม้คลุมดิน และไม้พุ่มขนาดเล็ก - กลาง เพราะดูแลรักษายาก อีกทั้งไม่ควรปลูกไม้ดอกที่มีสีฉูดฉาด เพราะจะทำให้ดึงดูดความสำคัญของโบราณสถานไป ในพื้นที่อื่นๆ นอกจากพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้พิจารณาปลูกตามความเหมาะสม ลักษณะการปลูกควรปลูกเป็นกลุ่ม และให้ปลูกน้อยชนิดเพื่อง่ายในการดูแล

อาคารสิ่งก่อสร้างอื่นๆ และองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม หมายถึง การก่อสร้างอาคารใหม่ในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นโครงการและกิจกรรมใหม่ที่ซ้อนทับอยู่ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ ควรพิจารณาให้อาคารหรือสิ่งก่อสร้างใหม่ตั้งอยู่บนโครงสร้างใหม่ทั้งหมด โดยให้มีความสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยและให้สามารถเห็นถึงความแตกต่างระหว่างโครงสร้างทั้งใหม่และเก่า โดยจะต้องไม่ข่ม ดึงความสำคัญหรือบดบังทัศนียภาพอาคารประวัติศาสตร์นั้น รูปแบบอาคารให้มีรูปแบบลักษณะและสีสันทึกลับกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ และอาจใช้เทคนิควิธีการก่อสร้างเดียวกับอาคาร โบราณสถานที่ตั้งอยู่โดยรอบก็ได้

2.6.4 แนวคิดในการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์

ความหมายของการอนุรักษ์ ตามมาตราที่ 10 และ 11 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ 2504 ข้อที่ 3. ได้ให้ความหมายของ “การอนุรักษ์” หมายความว่า การดูแล รักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึง การป้องกันการรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย

การอนุรักษ์โบราณสถานใดๆ ก็ตาม จะต้องคำนึงถึงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมโดยรอบโบราณสถานนั้นด้วย สิ่งใดที่จะทำลายคุณค่าของโบราณสถานนั้นๆ ให้ดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสมด้วย

เดชา บุญค้ำ (2537 : 68) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่าที่แท้จริงแล้วการอนุรักษ์มีความหมายที่หลากหลายระดับปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ดังนี้

- 1) การอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง กระบวนการสงวนรักษาที่ไม่เข้มงวด และเป็นลักษณะผ่อนคลายเป็นเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมภูมิทัศน์ หรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ไว้ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไม่ให้สูญหายหรือถูกเปลี่ยนแปลงไปโดยการใช้อยู่หรือการบริโภคที่ไม่เหมาะสมหรือกล่าวโดยหลักการคือ เป็นการพิทักษ์รักษาสภาพและเอกลักษณ์ไว้แต่ไม่หวงห้ามในการใช้

2) การพิทักษ์รักษา (Preservation) หมายถึง กระบวนการปกป้องโดย

2.1) สร้างเสริมความมั่นคงถาวร

2.2) สร้างใหม่ด้วยวิธีการและวัตถุดิบดั้งเดิม

2.3) รักษาสภาพเดิม

2.4) ปรับปรุงสภาพและส่งเสริมคุณภาพเฉพาะของสิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์หรืออาคาร

สถานที่ให้คงอยู่ตลอดไปอย่างถาวร

กรมศิลปากร ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ไว้คือ การดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึง การป้องกัน การรักษา การสงวน อนุรักษ์ และบูรณะด้วย ซึ่งการอนุรักษ์โบราณสถานแต่ละแห่งนั้น อาจมีวิธีการในระดับต่างๆ กัน แล้วแต่สถานการณ์และปัจจัยอื่นๆ ในแต่ละกรณี โดยอาจจะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือหลายวิธีร่วมกัน ดังนี้

1) การป้องกันการเสื่อมสภาพ เป็นการป้องกันโดยการควบคุมสภาพแวดล้อม เพื่อป้องกันการผุพังและความเสียหายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น รวมถึงการควบคุมความชื้น อุณหภูมิ แสงสว่าง การป้องกันไฟ อีกทั้งการลดมลภาวะอันจะมีผลกระทบต่อโบราณสถานเสื่อมสภาพ

2) การสงวนรักษา ได้แก่ การดูแลรักษาให้สิ่งก่อสร้างของโบราณสถาน คงอยู่ในสภาพที่ปรากฏและชะลอการเสื่อมสภาพที่อาจจะเกิดขึ้น ป้องกันมิให้เสียหายต่อไป โดยอาจมีกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

3) การเสริมความมั่นคงแข็งแรง เป็นการเสริมทางกายภาพหรือใช้วัสดุเชื่อมหรือช่วยค้ำยันเสริมเข้าไปในวัสดุเพื่อให้แน่ใจว่ามีความมั่นคง มีโครงสร้างที่แข็งแรงต่อไปหรือเป็นการดำเนินการเฉพาะหน้ารอการดำเนินการในระดับอื่นๆ ต่อไป ในกรณีที่โบราณสถานมีสภาพชำรุดทรุดโทรมจนอาจจะเป็นอันตราย

4) การจำลองแบบ เป็นการลอกเลียนแบบงานศิลปะส่วนตกแต่ง หรือองค์ประกอบสถาปัตยกรรมของโบราณสถานที่มีคุณค่า และถูกรบกวนหรือคุกคามให้เสื่อมสภาพที่จำเป็นจะต้องเคลื่อนย้ายไปไว้ในที่ที่มีการควบคุมให้ปลอดภัยจากปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสื่อมสภาพ เช่น ในพิพิธภัณฑ์ แล้วนำแบบจำลองมาไว้แทนที่ เพื่อรักษาเอกภาพของสถานที่เดิมไว้

5) การบูรณะ/ปฏิสังขรณ์

การบูรณะ เป็นการซ่อมแซมโบราณสถานเพื่อฟื้นฟูแนวความคิด หรือลักษณะเดิมของโบราณสถานนั้นๆ ที่ค้ำเนืองถึงวัสดุดั้งเดิม หลักฐานทางโบราณคดีและหลักฐานอื่นๆ ในกรณีที่

จำเป็นต้องสร้างเสริมส่วนที่ขาดหายไป ต้องทำให้กลมกลืนกับของเดิม ในขณะที่เดียวกันก็ต้องแสดงถึงความแตกต่างแยกจากวัสดุเดิมได้

การปฏิสังขรณ์ เป็นการนำโบราณสถานกลับไปสู่สภาพเดิมให้ใกล้เคียงที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยทำการก่อสร้างขึ้นมาใหม่บนพื้นฐานความถูกต้อง และความเป็นจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ไม่บิดเบือนลักษณะดั้งเดิม ไม่ว่าจะใช้วัสดุดั้งเดิมหรือวัสดุใหม่

6) การประกอบคืนสภาพ เป็นการสร้างขึ้นมาใหม่ โดยใช้วัสดุดั้งเดิมของโบราณสถานนำมาประกอบใหม่ ณ ตำแหน่งเดิม ด้วยวิธีการก่อสร้างแบบเดิม หากเป็นการย้ายไปตั้งใหม่เรียกว่า การย้ายสิ่งก่อสร้างของโบราณสถาน

7) การประยุกต์การใช้สอย เป็นการสร้างขึ้นมาใหม่ โดยใช้วัสดุดั้งเดิมของโบราณสถานเป็นการปรับโบราณสถาน เพื่อประโยชน์ใช้สอยใหม่ที่เหมาะสม จากพื้นฐานแนวคิดที่ว่า วิธีการอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างที่ดีที่สุด คือการยังคงใช้ประโยชน์จากอาคารนั้นอยู่ โดยประโยชน์ใช้สอยใหม่จะไม่เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่า แต่หากมีการเปลี่ยนแปลงก็สามารถแก้ไขกลับคืนสภาพเดิมได้หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบน้อยที่สุด

2.6.5 แนวคิดการอนุรักษ์ถึงแวดล้อมศิลปกรรม

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดของสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำการดูแลและรักษาพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านธรรมชาติและศิลปกรรมภายใต้กฎหมาย พ.ร.บ. ควบคุมและรักษาสภาพแวดล้อม พ.ศ.2535 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดูแลรักษาปรับปรุง และพัฒนาพื้นที่แหล่งศิลปกรรมโดยให้ความหมายดังนี้

แหล่งศิลปกรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน ด้วยความสามารถ สติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเทคโนโลยี ศิลปกรรม ที่กล่าวถึง ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 คือ ศิลปกรรมที่ใช้งานอยู่ เช่น วัด สถานที่ราชการ อาคารพาณิชย์ บ้านเรือน ย่านวัฒนธรรม

ลักษณะที่ 2 คือ ศิลปกรรมที่ไม่ได้ใช้งาน (ตามหน้าที่เดิม) แล้ว เช่น ซากโบราณสถาน วัดร้าง กำแพงเมือง คูเมือง แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดี

พื้นที่แหล่งศิลปกรรมนี้มักเป็นพื้นที่ที่ขึ้นทะเบียนอนุรักษ์โบราณสถาน ตาม พ.ร.บ. โบราณสถานฯ พ.ศ.2504 โดยกรมศิลปากร ซึ่งได้ทำการอนุรักษ์ และดูแลรักษาโบราณสถานนั้นไว้ ส่วนพื้นที่โดยรอบโบราณสถานหรือพื้นที่ที่เรียกว่า “สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม” ซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ในการดูแลของกรมศิลปากรนั้นก็มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ช่วยในการส่งเสริมคุณค่า และเอกลักษณ์ของพื้นที่โบราณสถานนั้นไว้ โดยแบ่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็น 2 ส่วน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คือ ตัวศิลปกรรม และสภาพแวดล้อมที่อยู่โดยรอบและที่เกี่ยวข้อง คือ ปริณพทล รอบตัวศิลปกรรม หรืออาณาบริเวณเมืองเก่า หรือชุมชนเมือง ที่แหล่งศิลปกรรมดังกล่าวตั้งอยู่ เช่น กรุงรัตนโกสินทร์ หรือเมืองเก่าต่างๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทย

พื้นที่สิ่งแวดลอมศิลปกรรมมักเป็นพื้นที่ที่ถูกมองข้ามและมักเป็นพื้นที่เสื่อมโทรม ซึ่งเกิดจากการใช้ที่ดินผิดประเภท การก่อสร้างที่อยู่อาศัยหรือสร้างอาคารพาณิชย์ โรงงานอุตสาหกรรม การสร้างที่จอดรถและเส้นทางคมนาคมประชิด รุกล้ำพื้นที่โบราณสถาน ซึ่งก่อให้เกิดมลภาวะและแรงกระเทือนจากการสัญจร สร้างความเสียหายให้กับแหล่งศิลปกรรมนั้น และการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างโดยรอบที่เป็นทัศนอุจาด ทำให้สภาพภูมิทัศน์และคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมนั้นถูกลดทอนลงไป ซึ่งโดยสรุปแล้วความเสื่อมโทรมของแหล่งศิลปกรรมมักมีสาเหตุมาจากสิ่งแวดลอมที่อยู่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมนั้น

แนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดลอมศิลปกรรม ได้แก่ การควบคุมสภาพพื้นที่แหล่งศิลปกรรม รวมทั้งบริเวณโดยรอบที่มีผลต่อสภาพแวดลอมโดยรวม ซึ่งสามารถแบ่งรายละเอียดพื้นที่ออกเป็นส่วนต่างๆ ได้แก่

บรรยากาศ หมายถึง ตัวศิลปกรรมและสิ่งแวดลอมที่มีความสอดคล้อง ส่งเสริมซึ่งกันและกัน

แหล่งอันควรอนุรักษ์ หมายถึง ตัวศิลปกรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องอนุรักษ์ พื้นที่สงวน หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่ามากทางวิชาการ และมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่ทำให้ถูกทำลายได้ง่าย ในพื้นที่นี้ห้ามกระทำการใดๆ ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพดั้งเดิมของศิลปกรรมโดยเด็ดขาด

พื้นที่อนุรักษ์ หมายถึง พื้นที่ใกล้เคียง หรือบริเวณโดยรอบตัวศิลปกรรม ซึ่งเมื่อพื้นที่นี้ถูกทำลายย่อมมีผลกระทบต่อการคงอยู่ของศิลปกรรมด้วย ในบริเวณนี้ยินยอมให้ทำกิจกรรมได้บางประการ ที่ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่นี้มากนัก

พื้นที่บริการและการจัดการหรือพัฒนา หมายถึง พื้นที่ข้างเคียงหรือโดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวพันกับตัวศิลปกรรมน้อยมาก จึงยินยอมให้มีการพัฒนาได้แต่ต้องอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานที่รับผิดชอบว่า กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นจะไม่ส่งผลกระทบให้เกิดการทำลายคุณค่าของศิลปกรรม

พร้อมกันนี้ยังเสนอแนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ที่อาศัยองค์กรภาครัฐ และองค์กรการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ การควบคุม การพัฒนา และการฟื้นฟู/ปรับปรุง รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในสายวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในด้านสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม ผังเมืองและประวัติศาสตร์โบราณสถาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและอนุรักษ์ในรูปแบบบูรณาการ อีกทั้งยังได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เสนอแนวทางในการกำหนดแนวทางการควบคุมการก่อสร้างในเขตพื้นที่เมืองเก่า ด้วยแนวทางกำหนดโซนนิ่ง ความเคร่งครัดในการควบคุม การพัฒนา และมีพื้นที่เชื่อมต่อไปยังเขตเมืองใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาเมืองภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อไป

2.6.6 แนวคิดในการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์

ตามแนวคิดของ เควิน ลินช์ (Kevin Lynch) ภูมิสถาปนิก และนักวิจัยชาวอเมริกัน มีหลักเกณฑ์ถึงคุณภาพแวดล้อมของเมืองที่ดี โดยการใช้ภูมิทัศน์เข้ามาปรับปรุง ซึ่งสรุปโดย ดร.อนุโรจน์ อนุามบุตร มีแนวทางและหลักเกณฑ์ของความเป็นเมืองที่ดี ดังนี้

1) สภาพแวดล้อม ต้องมีความสบายทั้งกายและสายตา

ความสบายตา หมายถึง ความเป็นระเบียบของเมือง คุณภาพนี้จะได้มาด้วยการจัดระเบียบการควบคุมการใช้ที่ดินให้เป็นไปตามผังเมือง การกำจัดสิ่งสกปรกรกรุงรังที่ทำให้เกิดความน่าเกลียด แล้วจึงอาศัยการจัดภูมิทัศน์ของบริเวณที่ได้รับการจัดระเบียบแล้ว ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นโครงการตกแต่งเมืองให้สวยงาม (City Beautification) ซึ่งตัวอย่างมีลักษณะของโครงการในการปรับปรุงถนน ทางเท้า ต้นไม้ริมถนน และเกาะกลางถนน รวมถึงการควบคุมป้ายโฆษณาริมทาง และป้ายห้างร้านอาคารต่างๆ ตลอดจนป้ายจราจรด้วย

ความสบายกาย หมายถึง สภาพแวดล้อมที่สะดวก มีประสิทธิภาพ ปลอดภัยในการใช้งานพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะบริเวณถนนที่สำคัญหรือจุดเปลี่ยนการสัญจร เช่น ท่ารถ ท่าเรือ หรือบริเวณที่มีคนรวมตัวหนาแน่น เช่น ตลาดหรือศูนย์กลางเมือง เพื่อให้เกิดความสะดวกปลอดภัยจากการใช้งาน ลดความขัดแย้งหรือโอกาสเกิดอุบัติเหตุ และยังหมายรวมถึงการปกป้องผู้ใช้งานจากแดด ลม ฝน กลิ่น มลภาวะ หรือสวนสาธารณะขนาดเล็ก เพื่อให้คนเดินถนนได้หลบร้อน หลบฝน ความจอแจ เพื่อหาความสบายส่วนตัวชั่วคราว

การประหยัดพลังงานในเมืองอาจใช้การพัฒนาภูมิทัศน์เมืองได้หลายวิธี ได้แก่ การลดความร้อนของเมือง โดยการปลูกต้นไม้เพิ่มในพื้นที่สาธารณะ พัฒนาพื้นที่รกร้างว่างเปล่านี้ให้เป็นป่าในเมือง พัฒนาสวนสาธารณะเพิ่มในบริเวณแออัด ซึ่งเหล่านี้จะช่วยลดผลกระทบของปรากฏการณ์เกาะความร้อนในเมือง ทำให้ลดการใช้พลังงานเพื่อการปรับปรุงอุณหภูมิและทำให้คนในเมืองรู้สึกสบายขึ้น นอกจากนี้การช่วยประหยัดพลังงานโดยทางอ้อมยังทำได้โดยวิธีการสนับสนุนให้คนใช้รถยนต์น้อยลง อันได้แก่ การพัฒนาถนนคนเดิน (Pedestrian Street) ถนนย่านการค้าที่จราจรหนาแน่น แต่ต้องทำควบคู่ไปกับการเพิ่มพื้นที่จอดรถหรือการปรับปรุงระบบขนส่งสาธารณะ การพัฒนาทางจักรยาน ซึ่งต้องมีความสะดวกและปลอดภัย และเชื่อมโยงจุดที่สำคัญของเมือง หรือการพัฒนาทางเดินเชื่อมโยงศูนย์กลางกิจกรรมต่างๆ โดยทางเดินเท้า

2) เมืองต้องมีความหลากหลาย (Variety)

เมืองต้องมีความหลากหลายทั้งในด้านกิจกรรมและรูปลักษณะที่ปรากฏ ในด้านกิจกรรมนั้น เมืองควรต้องมีศูนย์กลางที่เด่นชัด มีย่านแต่ละย่านที่มีความเป็นระเบียบชัดเจน เช่น ย่านพาณิชยกรรม ย่านราชการ ย่านที่พักอาศัย ย่านอุตสาหกรรม ย่านการศึกษา เป็นต้น การปรับปรุงภูมิทัศน์ในรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับแต่ละย่านและควรต้องไม่เป็นลักษณะเดียวกัน จะช่วยส่งเสริมให้เห็นความหลากหลายของเมืองอย่างเป็นระเบียบ เมืองส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีปัญหาทางด้านรูปลักษณะอันเกิดจากความหลากหลายวุ่นวายของอาคารและสภาพแวดล้อม ทำให้ดูสับสนและเทอะเหมือนๆ กันไปหมดทุกแห่ง แบบนี้เป็นความหลากหลายอันเกิดจากการขาดการควบคุมและไม่เป็นที่พึงปรารถนา

3) เมืองต้องแสดงออกถึงความเป็นสถานที่ (Sense of Place) มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ความเป็นสถานที่หรือเอกลักษณ์ของเมืองนั้น อาจเรียกได้ว่าเป็นจิตวิญญาณของเมือง เป็นเนื้อหาที่แสดงความเป็นมาของเมือง ประวัติ ความสำคัญ พัฒนาการแต่อดีตมาจนถึงจุดเด่นของเมืองในปัจจุบัน หรือตำแหน่งที่ตั้งของเมืองที่สัมพันธ์กับลักษณะเด่นทางธรรมชาติของบริเวณนั้น การพัฒนาภูมิทัศน์ในลักษณะต่างๆ เพื่อส่งเสริมและให้ความสำคัญกับลักษณะเหล่านี้เพื่อให้เกิดความเด่นและเป็นการสะท้อนออกถึงภาพลักษณ์ของเมืองที่ชัดเจน จึงเป็นเรื่องที่ควรกระทำ อาจอธิบายถึงความเป็นสถานที่หรือเอกลักษณ์ได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะทางธรรมชาติ และลักษณะทางวัฒนธรรม

ลักษณะเด่นทางธรรมชาติของเมือง คือองค์ประกอบธรรมชาติของพื้นที่ที่เมืองตั้งอยู่ สามารถใช้การพัฒนาภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมลักษณะเหล่านี้ให้เด่นชัดมากขึ้น ได้แก่ การพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ริมน้ำ อันได้แก่ ชายทะเล แม่น้ำ หรือแหล่งน้ำขนาดใหญ่ การพัฒนาพื้นที่เนินหรือเชิงเขาให้เป็นที่สาธารณะ เพื่อให้ภูเขาหรือเนินที่อยู่ในเมืองมีความเด่นชัด ควบคู่ไปกับการคุ้มครองพื้นที่สำคัญและการควบคุมอาคารและสิ่งก่อสร้างทั้งหลายไม่ให้รบกวนบังคับองค์ประกอบธรรมชาติเหล่านี้ให้ด้อยความสำคัญลง

ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมของเมือง โดยทั่วไปหมายถึงสิ่งที่มนุษย์สร้างที่แสดงความเป็นมาแต่อดีต และพัฒนาการต่อเนื่องมาจนถึงในปัจจุบัน ลักษณะเด่นเหล่านี้ปรากฏในรูปของโบราณสถาน วัดวัง กำแพงเมือง ตลอดจนไปจนถึงย่านเก่าและวิถีชีวิตที่สืบต่อมา เหล่านี้ควรได้รับการคุ้มครองปกป้องและส่งเสริมให้มีความเด่นชัดยิ่งขึ้น โดยอาศัยโครงการพัฒนาภูมิทัศน์ เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์รอบโคจรอบและภายในบริเวณโบราณสถาน การพัฒนาภูมิทัศน์ของถนนในย่านเก่า การพัฒนาสวนสาธารณะบนแนวกำแพงเมืองเก่า เป็นต้น

4) เมืองควรมีโครงสร้างจินตภาพ (Cognitive Clarity) ที่เป็นโครงข่ายชัดเจน

ทฤษฎีจินตภาพของ เควิน ลินซ์ ในสาขาจิตวิทยาการรู้ (Cognitive Psychology) ที่มีเนื้อหาโดยสรุปว่า มนุษย์ทำความรู้จักสภาพแวดล้อมที่ได้รับรู้หรือพบเห็นมาแล้วในลักษณะที่ลดรูปหรือลดทอนรายละเอียดลงจากความเป็นจริงจนเหลือเพียง 5 องค์ประกอบ ที่เป็นนามธรรมหลักๆ อันได้แก่ เส้นทาง (Path) ที่รวมกิจกรรม (Node) ขอบ (Edge) ย่าน (District) และที่หมายคา (Landmark) หากองค์ประกอบนามธรรมทั้ง 5 มีการวางตัวเป็นโครงข่ายที่ประกอบกันชัดเจน แข็งแรง ก็จะทำให้ง่ายต่อการรับรู้ เข้าใจ และจดจำเมืองได้ง่าย ซึ่งหมายถึงว่ามนุษย์จะหาทาง (Navigate) ในสภาพแวดล้อม หรือเมืองนั้นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะทำให้เกิดความชอบ หรืออาจเรียกว่าเป็นความงามของเมืองนั้นๆ ในทางกลับกัน หากเมืองมีองค์ประกอบทั้ง 5 ไม่ครบ หรือไม่อยู่ในตำแหน่งที่ประกอบกันเป็นโครงข่ายชัดเจน จะทำให้เกิดความสับสนต่อความเข้าใจ หลงทางง่าย เกิดความเครียด และจะไม่ชอบสภาพแวดล้อมนั้นๆ

การออกแบบชุมชนเมือง และภูมิสถาปัตยกรรม ได้อาศัยหลักการนี้ในการวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างนามธรรมนี้ของเมือง และสามารถนำไปสู่การวางผัง/ออกแบบ ปรับปรุง ให้เมืองมีโครงสร้างที่ดีขึ้นและเกิดความสวยงามทางปัญญาในลักษณะที่กล่าวมานี้ได้ การปรับปรุง โครงสร้างจินตภาพสามารถทำได้ในหลายลักษณะ ตัวอย่างเช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางที่สำคัญ เช่น เส้นทางถนน หรือแม่น้ำลำคลองหลัก หรือเส้นทางสำคัญเข้าสู่เมือง การเพิ่มหรือส่งเสริมที่หมายคา เช่น อนุสาวรีย์ โบราณสถาน หรือหอนาฬิกา ในตำแหน่งที่เหมาะสมบนโครงสร้าง การพัฒนาหรือปรับปรุงย่านที่สำคัญให้มีความเด่นชัดมากขึ้น การวางจุดรวมกิจกรรม หรือปรับปรุง ส่งเสริมจุดรวมกิจกรรมที่มีอยู่แล้วให้สวยงามเด่นชัดมากขึ้น ดังนี้ เป็นต้น

5) เมืองควรมีสถานที่ที่มีที่สอดคล้องกับการใช้สอยและคุณค่า และสถานที่เหล่านี้ควร แสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ (Meaning Symbolic Meaning of Place)

นอกเหนือจากการที่เมืองสนองความต้องการพื้นฐานต่างๆ แล้ว ยังต้องมีคุณภาพของเมืองในลำดับที่สูงขึ้น คือการที่มีสถานที่สำคัญของเมืองที่มีความหมายสอดคล้องกับการใช้งานที่สำคัญของเมือง และแสดงออกซึ่งความหมายทางสัญลักษณ์ให้เหมาะสมกับการใช้งานที่เป็นพิเศษ นั้นๆ การสร้างสรรค์ภูมิทัศน์สามารถช่วยในการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เกิดขึ้นได้ หากเมืองยังขาดสถานที่เหล่านี้ หรือใช้ภูมิทัศน์ช่วยในการปรับปรุงสถานที่เดิมที่มีอยู่แล้ว ให้มีกายภาพที่ ส่งเสริมการใช้งานและเหมาะสมกับความหมายของสถานที่ ตัวอย่างของสถานที่เหล่านี้ ได้แก่

พื้นที่สาธารณะของเมืองเพื่อวาระ โอกาส หรือพิธีการต่างๆ (Ceremonial Space) เมืองทุกเมืองควรมีพื้นที่ในลักษณะนี้ เพื่อใช้ในพิธีการ การเฉลิมฉลอง กิจกรรมของเมือง หรือวาระ

ทางสังคมการเมืองต่างๆ ตัวอย่างเช่น กรุงเทพมหานครมีสนามหลวง ลานหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป็นสถานที่เพื่อพิธีการที่เป็นทางการ เช่น งานราชพิธีสวนสนาม และกิจกรรมทางการเมือง หากเป็นการรับแขกบ้านแขกเมือง ก็จะใช้ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ หากเป็นงานของพลเมือง เช่น การเฉลิมฉลองการขึ้นปีใหม่ หรือวาระอันเป็นมงคลหรือการแสดงควมรื่นเริงยินดีต่างๆ มักใช้บริเวณสี่แยกราชประสงค์

พื้นที่ศูนย์กลางเมือง ศูนย์ธุรกิจ การค้า ถนนพาณิชยกรรมสายสำคัญ เป็นบริเวณที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของเมือง เป็นหน้าตาของเมือง ควรได้รับการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงาม สง่างาม สมศักดิ์ศรี โดยเฉพาะหากเมืองมีบทบาทสำคัญทางด้านธุรกิจการค้า

พื้นที่เพื่อการพักผ่อน นันทนาการ ได้แก่ สวนสาธารณะในลักษณะต่างๆ ตั้งแต่สนามเด็กเล่น สนามกีฬา สวนละเวกบ้าน สวนระดับย่าน ระดับเมือง รวมไปถึงพื้นที่สาธารณะใจกลางเมือง ริมน้ำ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่นๆ นอกจากนี้พื้นที่นันทนาการเหล่านี้ควรได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับการใช้งานแล้ว ยังควรมีความสวยงามบ่งบอกถึงสถานะความสำคัญทั้งของตำแหน่งที่ตั้งและความหมายทางสัญลักษณ์ที่พื้นที่นั้นๆ ได้รับการกำหนดบทบาทด้วย เช่น การเป็นสวนสาธารณะเพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงบุคคลสำคัญ หรือเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือเพื่อระลึกถึงความสำคัญของบริเวณที่เคยมีมา เช่น สวนสาธารณะในพื้นที่ที่เคยเป็นคุก หรือเคยเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่เลิกใช้แล้ว ยิ่งไปกว่านี้ เมืองที่ดีควรมีระบบพื้นที่เปิดโล่ง (Openspace System) หรือระบบพื้นที่สีเขียว (Green or Park System) เชื่อมติดต่อกันเป็นโครงข่ายครอบคลุมเป็นบริเวณกว้าง โดยอาศัยพื้นที่สีเขียวหรือสวนสาธารณะตามแนวยาว หรือถนนที่มีการปลูกต้นไม้ มีทางเท้ากว้าง มีทางจักรยาน เป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างสวนสาธารณะหลายๆ แห่ง เข้าด้วยกัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสวยงามให้กับเมืองและช่วยให้กิจกรรมนันทนาการสามารถดำเนินได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่ขาดตอนสำหรับสวนสาธารณะหลายๆ แห่งในเมืองด้วย

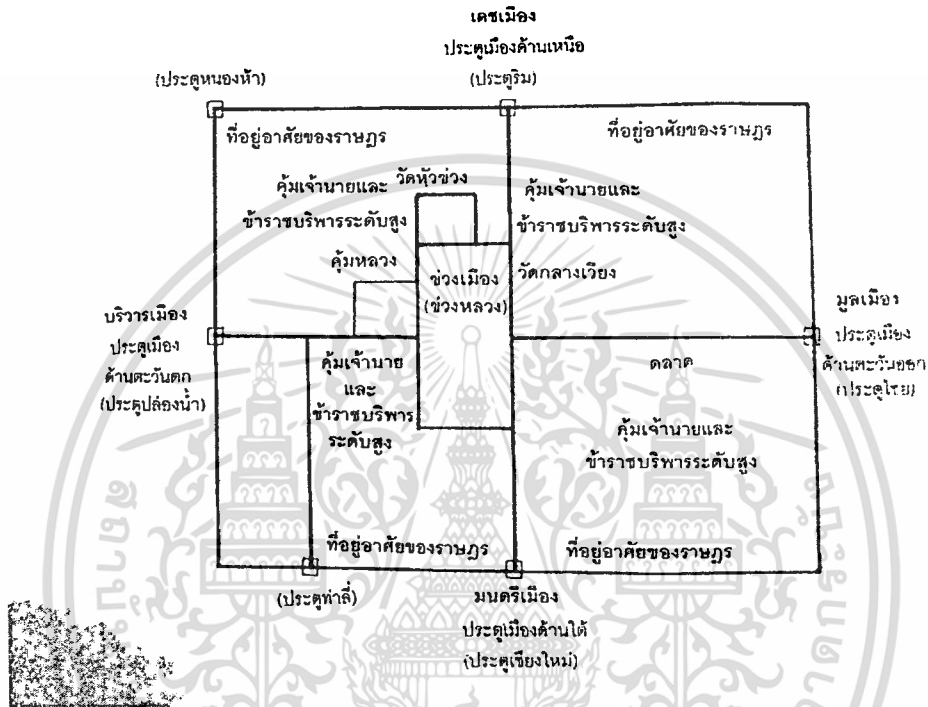
6) สภาพแวดล้อมเมืองควรสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการสำรวจ แสวงหา ความสนใจ ใฝ่รู้ และการพัฒนาตนเอง (Exploration, Self-development)

คุณภาพสูงสุดของสภาพแวดล้อมคือความสามารถในการส่งเสริมให้คนพัฒนาตนเอง ได้จากการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ให้โอกาสในการแสวงหา สำรวจสภาพแวดล้อมด้วยตนเอง โอกาสที่จะเกิดคุณภาพนี้ได้ ในเบื้องต้นสภาพแวดล้อมจะต้องมีความสะดวก ปลอดภัยสำหรับคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะเด็ก และผู้ด้อยโอกาส เพื่อเปิดโอกาสในการเดินทางไปสู่จุดต่างๆ ที่จะให้แสวงหาและประสบการณ์ที่ดี ในขั้นต่อไป การพัฒนาภูมิทัศน์จะช่วยเอื้อหรือทำหน้าที่เป็นผู้นำทางและอธิบายให้ความรู้แก่ผู้สนใจ ตัวอย่างเช่น ในลักษณะของการจัดเส้นทางท่องเที่ยว เดินเที่ยวสำรวจเมือง สถาปัตยกรรม ชุมชนโบราณสถาน เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและให้ความรู้แก่ผู้แสวงหาด้วย ในขั้นสุดท้ายสภาพแวดล้อมและการจัดการ จะสามารถส่งเสริมให้เกิดการศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้วยตนเอง ด้วยการพัฒนาสถานที่ที่ให้ความรู้ เกี่ยวคู่ไปกับความน่าสนใจ ความบันเทิง ความเพลิดเพลิน สนุกสนาน

2.7 โครงสร้างและองค์ประกอบบริเวณพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่าน

ภาพที่ 2.6 แสดงผังองค์ประกอบเมืองประวัติศาสตร์น่าน ตามทฤษฎาล้านนา

2.7.1 กำแพงเมืองและประตูเมืองน่าน กำแพงเมืองที่เห็นในปัจจุบัน ได้รับการซ่อมแซมและสร้างขึ้นในสมัยเจ้าอนันตวรฤทธิเดชเป็นผู้ครองนครน่าน โดยสร้างเสร็จในปี พ.ศ.2400 เป็นกำแพงก่ออิฐถือปูน มี 4 ด้าน ขนาดกำแพงกว้าง 20 เส้น ยาว 40 เนื่องจากตัวเมืองน่านมีลักษณะผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าเมืองออกสู่แม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นด้านตะวันออก ด้านยาวของกำแพงทอดไปตามลำน้ำน่าน ตัวกำแพงสูงจากพื้นดินประมาณ 2 วา มีเชิงเทินกว้าง 3 สอก ประกอบด้วยใบเสมาตั้งอยู่บนเชิงเทิน ชู่มประตูและป้อมเป็นทรงเรือนยอด ที่มุมกำแพงก่อป้อมไว้ทั้งสี่แห่ง มีปืนใหญ่ประจำป้อมๆ ละ 1 กระบอก มีประตู 7 ประตู และมีคูเมืองล้อม 3 ด้าน เว้นด้านตะวันออกซึ่งเป็นลำน้ำเดิมน้ำเดิมกันอยู่

1) กำแพงเมืองด้านเหนือ มีความยาวประมาณ 900 เมตร มี 2 ประตู คือประตูริมหรือประตูอุณาณูณ ซึ่งใช้เป็นทางออกไปสู่เมืองทางเหนือ ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของน่าน เช่น เมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เชียงคำ เมืองเทิง เมืองเชียงของ เป็นต้น และประตูอมร เป็นประตูที่เจาะขึ้นใหม่ ในปี พ.ศ.2450 เพื่อสร้างถนนมหายศไปวัดสวนตาลให้สะดวกขึ้น

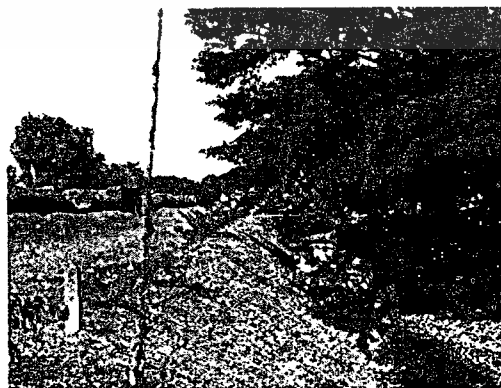
2) กำแพงเมืองด้านทิศตะวันออก มีความยาวประมาณ 650 เมตร มี 2 ประตู คือ ประตูไชย เป็นประตูที่เจ้าผู้ครองนครและเจ้านายชั้นสูงใช้ในการเสด็จออกทางชลมารคสู่กรุงเทพฯ และประตูน้ำเขมใช้สำหรับการติดต่อค้าขายทางน้ำ และเป็นประตูเข้าออกคู่ม่าน่าน สำหรับประชาชนทั่วไป

3) กำแพงด้านใต้ มีความยาวประมาณ 1,400 เมตร มีประตูเชิงใหม่เป็นประตูสำหรับเดินทางไปสู่ต่างเมือง โดยเฉพาะเมืองนครเชียงใหม่ และประตูท่าลี่ ซึ่งเป็นประตูที่ใช้นำศพผู้ตาย ออกจากเมือง เพื่อนำไปเผานอกเมือง ณ สุสานคอนไชย (คอนไชยเป็นคอนที่อยู่ริมแม่น้ำน่าน ด้านตะวันออกและด้านใต้ของเมือง)

4) กำแพงด้านตะวันตก มีความยาวประมาณ 950 เมตร มีประตูปล่องน้ำ เนื่องจากเป็นที่ลุ่มจึงเป็นประตูที่ระบายน้ำออกจากภายในตัวเมืองด้านเหนือออกสู่คูเมืองด้านนอกซึ่งเป็นทุ่งกว้าง และประตูหนองห้า (บางที่เรียกหนองห้า) เป็นประตูเมืองสำหรับคนในเมืองออกไปทำไร่ไถนาและขนผลิตผลเข้ามาในเมือง

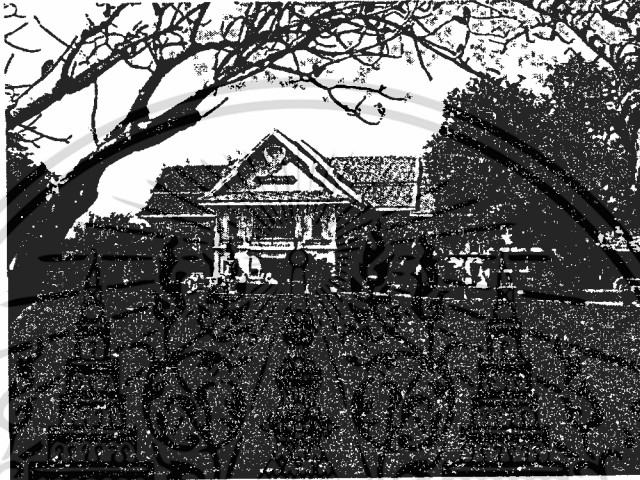
ภาพที่ 2.7 แสดงแนวกำแพงเมืองโบราณน่าน

ภาพที่ 2.8 แสดงแนวคันคูและกำแพงเมืองน่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.7.2 วังหรือคุ้ม องค์ประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งของเมืองโบราณ คือวังหรือคุ้ม ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของเจ้าผู้ครองนครและญาติพี่น้อง ซึ่งมักตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ที่ดินจำนวนมากในบริเวณพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่าขึ้นในเป็นของเจ้าผู้ครองนครน่านและญาติพี่น้อง ต่อมาบางส่วนได้ขายให้เอกชน และบางส่วนได้ยกให้เป็นที่ตั้งสถานที่ราชการ

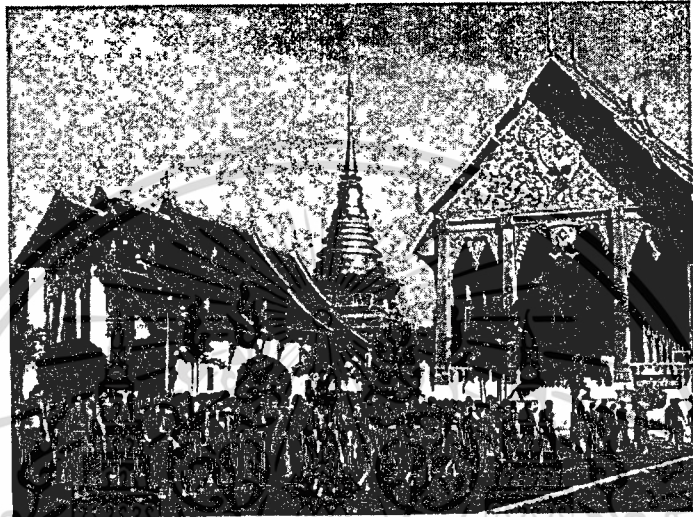
ภาพที่ 2.9 แสดงพิพิธภัณฑสถานจังหวัดน่าน เดิมเป็นวังของเจ้าผู้ครองนคร

ภาพที่ 2.10 คุ้มเจ้าราชบุตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.7.3 วัด เป็นองค์ประกอบสำคัญของเมืองโบราณล้านนาอย่างหนึ่ง บริเวณเมืองน่านสมัยประวัติศาสตร์ มีวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในเมืองน่านนอกจากนั้น ยังมีวัดที่มีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมหลายแห่ง ได้แก่ วัดภูมินทร์ วัดหัวข่วง วัดพญาวัด วัดภูค้ำ วัดพญาภู วัดสวนตาล วัดท่าล้อ วัดพระธาตุแช่แห้ง และ วัดพระธาตุเขาน้อย

ภาพที่ 2.11 วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

2.7.4 ข่วง (ลานโล่ง) เป็นองค์ประกอบหลักที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองโบราณล้านนา เป็นพื้นที่โล่งว่างขนาดใหญ่ที่อยู่ใกล้กับวังและศาสนสถาน มีบทบาทหน้าที่หลายประการ เช่น ใช้ประกอบพระราชพิธีต่างๆ ใช้สวนสนาม ฝึกซ้อมทหาร เป็นที่ตั้งตลาดนัด ใช้ในเทศกาลต่างๆ และเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน

ภาพที่ 2.12 ข่วงเมืองน่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.7.5 สะดือเมืองหรือวิญญานเมือง ตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมือง สำหรับเมืองน่าน สันนิษฐานว่า ต้นโพธิ์กลางช่วงเมือง ระหว่างคุ้มหลวงและวัดหลวง น่าจะเป็นบริเวณที่ตั้งหลักเมืองน่านในอดีต ปัจจุบันต้นโพธิ์นี้ตั้งอยู่ในวัดน้อย ภายในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน

ภาพที่ 2.13 สะดือเมือง

2.7.6 ที่อยู่อาศัยของราษฎร คุ้มเจ้าชาย เชื้อพระวงศ์อยู่รอบคุ้มหลวง บริเวณเศษเมืองและอายุเมือง ส่วนขุนนาง ข้าราชการ พ่อค้าคหบดี ไพร่พลเมือง จะอยู่บริเวณศรีเมือง อุตสาหเมือง และมนตรีเมือง ชุมชนที่อยู่ในบริเวณกำแพงเมืองเรียกว่า “ในเวียง” และชุมชนที่อยู่นอกกำแพงเมืองเรียกว่า “นอกเวียง”

ภาพที่ 2.14 ที่อยู่ของราษฎร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.8 ศิลปะและสถาปัตยกรรม

ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของน่านเริ่มปรากฏรูปแบบเด่นชัด นับตั้งแต่การสร้างเวียงปัว เมื่อประมาณ พ.ศ.1800 สถาปัตยกรรมสมัยเริ่มแรกเป็นแบบไทลื้อ ซึ่งพลเมืองส่วนใหญ่ของน่านร่วมกับชาวลัวะ ซึ่งมีถิ่นที่อยู่แถบคอกภูคามาแต่เดิม ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมในยุคนี้ อาทิเช่น วัดคันแหลง วัดหนองแดง และพระธาตุเป็งสัก

นอกเหนือจากลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่เกิดจากการผสมผสานวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายของเมืองน่าน ผลของความสัมพันธ์ของเมืองน่านกับเมืองอื่นๆ นับตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัย ทำให้ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลจากแหล่งต่างๆ ศิลปะสุโขทัย ศิลปะล้านนา ศิลปะอยุธยา จนถึงศิลปะรัตนโกสินทร์มาเป็นแรงบันดาลใจผสมผสานให้เกิดงานศิลป์ต่างๆ ตัวอย่างดังจะเห็นได้จากเมื่อครั้งที่น่านมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับอาณาจักรสุโขทัยก็ปรากฏศิลปะสถาปัตยกรรมต่างๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัยอยู่มาก อาทิ เจดีย์วัดสวนตาล ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ (ภายหลังเมื่อมีการบูรณะ เจดีย์จึงเปลี่ยนทรง) เจดีย์วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ที่ช่างล้อมรอบส่วนฐานเจดีย์ หรือเมื่อน่านตกอยู่ในครอบครองของอาณาจักรล้านนาเป็นระยะเวลาเกือบ 100 ปี ประชาชนชาวน่านได้ค่อยๆ ซึมซับศิลปวัฒนธรรมของล้านนามาไว้ในวิถีชีวิต โดยเฉพาะด้านศาสนาปรากฏศิลปกรรม อิทธิพลล้านนาเข้ามาแทนที่อิทธิพลศิลปะสุโขทัย เช่น เจดีย์สี่เหลี่ยมที่วัดภูมินทร์ จนกระทั่งน่านได้สวามิภักดิ์ขึ้นตรงต่อกรุงรัตนโกสินทร์ ศิลปกรรมแบบรัตนโกสินทร์ก็เข้ามามีอิทธิพลต่องานศิลป์ของชาวน่าน เป็นต้น

ภาพที่ 2.15 เจดีย์วัดสวนตาล

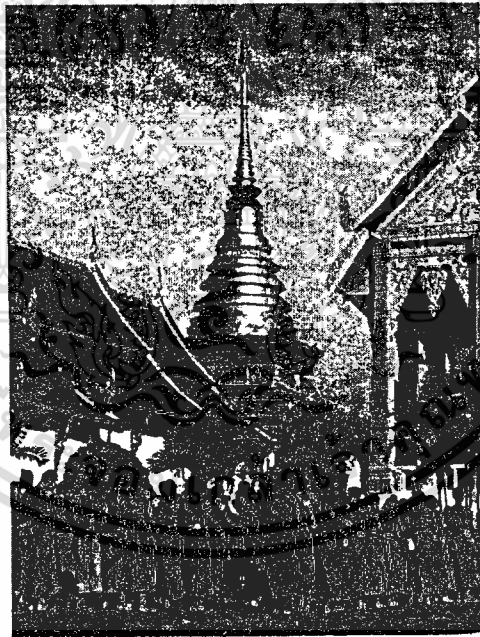
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของน่านได้ถูกสร้างสรรค์ สั่งสม และสืบทอด จนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น เกิดศิลปะสกุลช่างเมื่อน่าน และกลายเป็นสิ่งอันทรงคุณค่า เช่น รูปนาคเกี่ยวกระหวัดบนสันหลังคาที่วิหารหลวง วัดพระธาตุแช่แห้ง และลวดลายปูนปั้นประดับคูในวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร พัฒนาการทางด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่ช่างชาวน่านร่วมกันสร้างสรรค์สืบเนื่องมาตั้งแต่ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 19 จนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 ก่อนเข้าสู่สมัยปัจจุบัน ยังปรากฏให้เห็นอยู่มากมายในเมืองน่าน ส่วนใหญ่เป็นอาคารและถาวรวัตถุทางศาสนา เช่น วัด เจดีย์สถาน พระพุทธรูป ส่วนอาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่มีลักษณะสมัยใหม่ เนื่องจากเมืองเริ่มมีการเติบโตมาในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา

ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของน่าน ได้รับการบ่มเพาะสร้างสรรค์มาอย่างยาวนาน และต่อเนื่อง ในปัจจุบันยังปรากฏหลักฐานและร่องรอยจำนวนมาก

2.8.1 ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมโบราณสถาน อาคาร และสิ่งก่อสร้างในบริเวณพื้นที่ศึกษา

1) วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร (วัดหลวงกลางเวียง)

ภาพที่ 2.16 วัดพระธาตุช้างค้ำ

ที่ตั้ง หัวมุดถนนมหาพรหมติดกับถนนผากอง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน
 สถานภาพทางกฎหมาย ประกาศขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานเฉพาะเจดีย์ช้างค้ำ
 (องค์ประธาน) เจดีย์คฤห์ เจดีย์ทิพย์ และวิหารหลวง เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ.2475 และ
 ประกาศกำหนดขอบเขตเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2523 เขตที่ดินของวัดมีเนื้อที่ 11 ไร่ 3 งาน 72
 ตารางวา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสำคัญ พงศาวดารเมืองน่านได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดนี้ไว้ว่า สร้างในสมัยของพญาภูแข่ง ราชวงศ์ภูคาเมื่อ จ.ศ.768 (พ.ศ.1949) เรียกชื่อเมื่อครั้งนั้นว่า “วัดหลวง” ในฐานะเป็นวัดของราชสำนัก สมัยเจ้าจ้าวพารผาสุม (พ.ศ.1969 – พ.ศ.1976) ได้โปรดให้ช่างหล่อพระพุทธรูปสำริดศิลปะสุโขทัย 5 พระองค์ มีพุทธลักษณะทิ้งคางม เชื่อว่าสร้างแทนพระพุทธรูปเจ้า 5 พระองค์ในยุคภัทรกัปปี ซึ่งได้มาตรฐานในโลกมนุษย์แล้ว 4 พระองค์ อีกหนึ่งพระองค์ยังไม่ได้มาเกิด ได้แก่ พระศรีอริยเมตตรัย พระพุทธรูปปางลีลาที่สร้างแทนพระองค์จึงถูกสร้างขึ้นมาเป็นพิเศษ โดยมีส่วนผสมของทองคำค่อนข้างสูงปัจจุบันพระพุทธรูปองค์นี้ถูกเก็บรักษาและประดิษฐานไว้ที่หอพระไตรปิฎก มีพระมณฑปศิลปะแบบล้านนาครอบเอาไว้อีกชั้นหนึ่ง พระพุทธรูปทั้ง 5 พระองค์นี้ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร 3 องค์และประดิษฐานอยู่ที่วัดพญาภู 2 องค์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารมีความสำคัญในฐานะที่เป็นวัดหลวงประจำราชสำนักน่านที่สร้างอยู่บริเวณกลางเมืองพอดี จึงเป็นสถานที่ประกอบพิธีสำคัญของบ้านเมืองมาแต่โบราณกาล ถือเป็นวัดที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวเนื่องกับเมืองน่านมาตลอดมา

อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ วิหารหลวง หอไตร เจดีย์ช้างค้ำ เจดีย์ทิพย์ เจดีย์คฤห์ และพระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนี

2) วัดภูมินทร์

ที่ตั้ง เลขที่ 33 บ้านภูมินทร์ ถนนผากอง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน

สถานภาพทางกฎหมาย ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดขอบเขตเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2523 ที่ดินที่ตั้งวัดมีเนื้อที่ 4 ไร่ 2 งาน 899/10 ตารางวา

ความสำคัญ วัดนี้สร้างขึ้นในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 21 ประมาณ 400 ปีมาแล้ว ในช่วงสมัยที่พุกามหรือพม่าปกครองเมืองน่าน แต่จะสร้างสมัยของพญาหน่อคำเสถียรไชยสงครามหรือสมัยของเจ้าเจตบุตรนั้น ยังหาข้อยุติไม่ได้ หลักฐานการบูรณะซ่อมแซมครั้งใหญ่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตามปรากฏในพงศาวดารว่าเจ้านันทวรฤทธิเดชฯ โปรดให้ช่างหลวงดำเนินการก่อสร้างใช้เวลาถึง 8 ปีจึงแล้วเสร็จ (พ.ศ.2410 - 2418)

ภาพที่ 2.17 พระวิหารวัดภูมินทร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

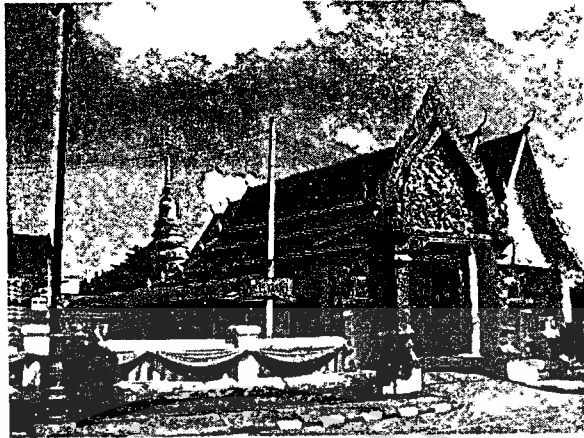
ภาพที่ 2.18 พระพุทธรูป ศิลปะเชียงแสน ปางมารวิชัย

วัดภูมินทร์ ถือเป็นวัดสำคัญอีกแห่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองน่าน พระวิหารเป็นทรงจัตุรมุข มีรูปปั้นพระยานาคราช 2 ตัว ประดับไว้ทางประตูเข้าทางทิศเหนือส่วนหางโผล่ไปทางประตูทิศใต้ จึงมองดูมีลักษณะเหมือนจะทำหน้าที่เทินพระวิหารหลวงไว้บนหลัง มีลักษณะสง่างามน่าเกรงขามทำหน้าที่ปกป้องพระพุทธศาสนาของพระสมณะโคดมให้ถึง 5,000 พระวัสสา ตามความเชื่อเมื่อสร้างเป็นทรงจัตุรมุข สถาหรือช่างหลวงจึงได้สร้างพระธาตุเจดีย์เป็นแกนกลาง เพื่อรับน้ำหนักและประดิษฐานพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนปางมารวิชัย หันพระพักตร์ออกไปทั้ง 4 ด้าน ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาและประสบความสำเร็จอย่างสูงของสกุลช่างน่านที่เพียบพร้อมด้วยของครุฑของศาสตร์และศิลป์ มีสัญลักษณ์ที่มีคุณค่าและความสำคัญทางพุทธปรัชญาอย่างสูง เป็นวัดแห่งเดียวในประเทศไทยที่สร้างเป็นจัตุรมุข และทำหน้าที่รับใช้สังคมพร้อมกัน 3 ประการ คือ ประการแรกใช้เป็นพระวิหารหลวง ประการที่สองใช้เป็นอุโบสถเพื่อทำสังฆกรรม ประการที่สามเป็นพระธาตุเจดีย์ นอกจากนี้ภายในพระวิหารยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยเขียนเรื่องคัทธกุมารชาดก ซึ่งถือเป็นภาพเขียนที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวเมืองน่านในอดีตได้อย่างดีเยี่ยม และแสดงภูมิปัญญาในการใช้สี ตลอดจนเส้นสายที่ใช้เขียนนั้นก็เป็นตัวอย่งที่น่าศึกษารูปแบบเป็นอย่างดี

อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ พระวิหาร และจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

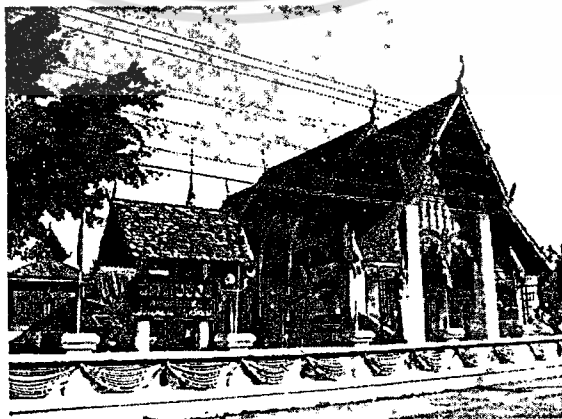
3) วัดคู่คำ

ภาพที่ 2.19 ซุ้มทางเข้าวิหารและเจดีย์

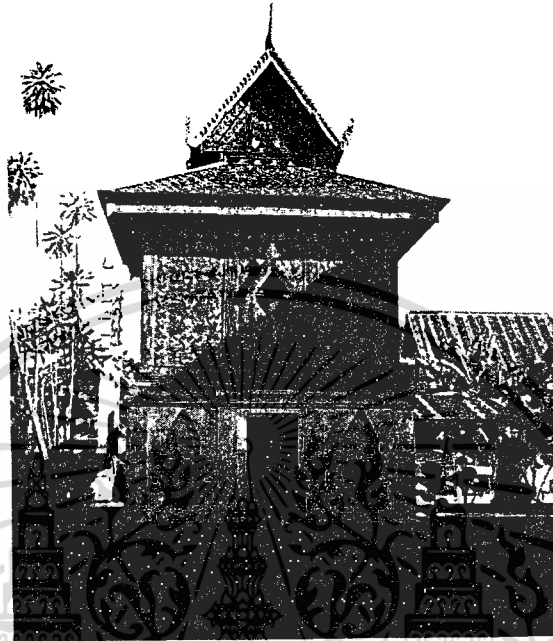
ที่ตั้ง หัวมุดถนนสุริยพงษ์ตัดกับถนนสุนทรราช ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน สถานภาพทางกฎหมาย ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2487 ประกาศกำหนดขอบเขตเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2523 ที่ตั้งวัดมีเนื้อที่ 1 ไร่ 2 งาน 7 ตารางวา ความสำคัญ วัดนี้ไม่ปรากฏประวัติที่แน่นอน สันนิษฐานว่าสร้างเมื่อ พ.ศ.1883 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2500 ภายในวัดคู่คำมีพระเจดีย์ที่แสดงให้เห็นลักษณะอันเป็นแบบฉบับเฉพาะของช่างสกุลเมืองน่านเป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีการซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ก็สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษา และยังมีปฏิสังขรณ์ที่มีสถาปัตยกรรมงดงาม มีหลังคาทรงปั้นหยา อายุราวสมัยรัชกาลที่ 6-7 ซึ่งหลงเหลืออยู่ไม่กี่แห่งในจังหวัดน่าน อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ พระวิหาร พระเจดีย์ และ กุฏิ

4) วัดหัวข่วง

ภาพที่ 2.20 วิหารวัดหัวข่วง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.21 หอพระไตรปิฎกวัดหัวข่วง

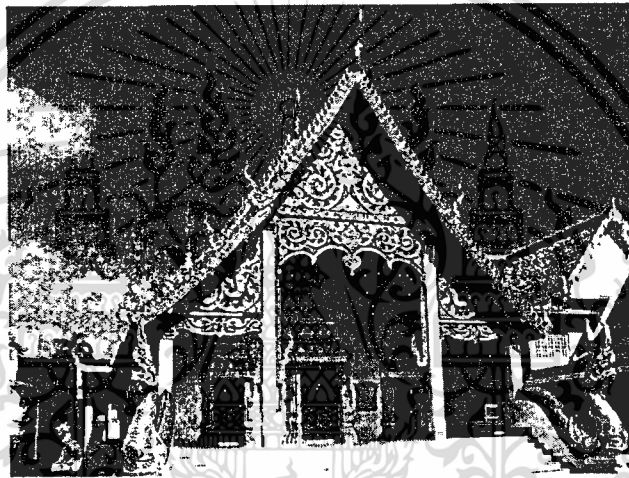
ที่ตั้ง หัวมุดถนนมหาพรหมตัดกับถนนผากอง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง
 สถานภาพทางกฎหมาย ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดขอบเขต เมื่อ
 วันที่ 12 สิงหาคม 2523 ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 2 ไร่ 1 งาน 10 ตารางวา
 ความสำคัญ วัดนี้ไม่ปรากฏประวัติการก่อสร้างที่แน่นอน เชื่อว่าเป็นวัดเก่าแก่คูเมือง
 นานมานานแล้ว นอกจากวัดหัวข่วงเป็นวัดที่สร้างติดกับข่วง (ลานเมือง) หรือเค้าสนามหลวงและ
 ตั้งอยู่ใกล้กับคุ้มเจ้าเมืองแล้ว ความสำคัญอีกประการหนึ่งของวัดหัวข่วงได้แก่ เป็นวัดที่พระภิกษุ
 สงฆ์หรือเจ้าอาวาสจะต้องมีฝีมือในเชิงช่างชั้นสูง เป็นสถาปนิกให้คำปรึกษาในการสร้างโบสถ์ วิหาร
 หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ แก่เจ้าเมืองได้ เป็นแหล่งสร้างและผลิตสถาหลวง หรือช่างหลวงให้กับบ้านเมือง
 ดังปรากฏในพงศาวดารน่านว่า สมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ จะสร้างหอไตรวัดพระธาตุช้างค้ำ
 ขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ.2453 ก็โปรดให้พระสมุห์อินทร์ วัดหัวข่วงเป็นประธานกองช่างในการดำเนินการ
 วางแบบแปลนก่อสร้างทั้งหมดจนแล้วเสร็จ มีการบูรณะวัดหัวข่วงเมื่อประมาณ พ.ศ.2425 โดย
 เจ้าอนันตวรฤทธิเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่านและต่อมาใน พ.ศ.2474 ก็ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์อีก
 ครั้งหนึ่งในสมัยพลตรีเจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จะเห็นได้ว่าวัดหัวข่วงนี้ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากผู้ครองนครมาโดยตลอด ภายในวัดมีเจดีย์ที่มีลักษณะทรวดทรงที่สวยงามองค์หนึ่งของน่าน ลวดลายมีลักษณะแบบเก่าได้อิทธิพลมาจากศิลปะล้านช้างมาบางส่วน ซึ่งคาดว่าจะเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ซึ่งมีความสวยงามและมีรูปลักษณะที่ลงตัวเป็นแบบอย่างในการศึกษาลักษณะหอไตรปฏิมาของเมืองน่านได้เป็นอย่างดี

อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ วิหาร เจดีย์ และหอพระไตรปิฎก

5) วัดพญาภู

ภาพที่ 2.22 วิหารวัดพญาภู

ภาพที่ 2.23 บานประตูไม้จำหลักสกุลช่างน่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ตั้ง เลขที่ 5 บ้านพญาภู ตำบลโนนเวียง อำเภอเมืองน่าน
สถานภาพทางกฎหมาย ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดขอบเขตเมื่อ
วันที่ 12 สิงหาคม 2523 ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 4 ไร่ 1 งาน 18.5 ตารางวา

ความสำคัญ วัดนี้สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยพญาภูแข่ง ราชวงศ์ภูคาประมาณพุทธ
ศตวรรษที่ 20 (ราว พ.ศ.1949) วัดพญาภูเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกจากนี้
ยังมีพระพุทธรูปและบานประตูไม้จำหลักฝีมือสกุลช่างน่าน และภายในพระวิหารยังเป็นที่ประดิษฐาน
พระพุทธรูปปางลีลาศิลปะสุโขทัย 2 องค์ ซึ่งเจ้าจ้าวพารผาสุมให้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1969

อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ วิหาร และพระพุทธรูป

๑) วัดมิ่งเมือง

ภาพที่ 2.24 หลักเมืองและวิหารวัดมิ่งเมือง

ภาพที่ 2.25 ลายปูนปั้นวิหารวัดมิ่งเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ตั้ง เลขที่ 36 บ้านมิ่งเมือง ถนนสุริยพงษ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน
สถานภาพทางกฎหมาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2510
ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 3 ไร่ 92 2/10 ตารางวา

ความสำคัญ วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2400 เป็นที่ประดิษฐานของศาลหลักเมือง
ภายในวัดมีวิหารซึ่งแต่เดิมคงเป็นช่างฝีมือแบบล้านนา ภายหลังมีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง
รูปแบบโดยผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่ จุดเด่นอยู่ที่ลวดลายปูนปั้นที่สวยงาม นับเป็นช่างฝีมือของ
ช่างปูนยุคปัจจุบัน รวมถึงภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นใหม่ แสดงวิถีชีวิตของคนน่านได้อย่างน่าชม

อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ วิหาร เจดีย์ ศาลาการ
เปรียญ และกุฏิสงฆ์

7) วัดไผ่เหลือง

ที่ตั้ง เลขที่ 32 บ้านไผ่เหลือง หัวมุมถนนมหาพรหมตัดกับถนนอรุณวงศ์ ตำบล
ในเวียง อำเภอเมืองน่าน

สถานภาพทางกฎหมาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ 23 มิถุนายน 2525
ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 3 ไร่ 37 9/10 ตารางวา

ความสำคัญ วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2119

อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ วิหาร และกุฏิสงฆ์

8) วัดมงคล

ภาพที่ 2.26 วิหารวัดมงคล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ตั้ง เลขที่ 5 บ้านมงคล ถนนมหาหงส์ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน
 สถานภาพทางกฎหมาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ 19 กรกฎาคม 2503
 ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 1 ไร่ 3 งาน 20 ตารางวา
 ความสำคัญ วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2330
 อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ วิหาร และกุฏิสงฆ์

9) วัดมณเฑียร

ภาพที่ 2.27 วิหารวัดมณเฑียร

ภาพที่ 2.28 บานประตูจำหลักไม้วิหารวัดมณเฑียร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ตั้ง เลขที่ 33 บ้านมณฑิธร ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน
 สถานภาพทางกฎหมาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ 9 มกราคม 2452
 ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 3 ไร่ 1 งาน 15 ตารางวา
 ความสำคัญ วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2300
 อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ วิหาร และกุฏิสงฆ์

10) วัดศรีพันต้น

ภาพที่ 2.29 วิหารวัดศรีพันต้น

ที่ตั้ง เลขที่ 105 บ้านพันต้น หัวถนนสุริยพงษ์ตัดกับถนนเจ้าฟ้า ตำบลในเวียง
 อำเภอเมืองน่าน
 สถานภาพทางกฎหมาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ.2478 ที่ดินตั้งวัด
 มีเนื้อที่ 2 ไร่ 3 งาน 78 8/10 ตารางวา
 ความสำคัญ วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2400
 อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ วิหาร ศาลาการเปรียญ
 และกุฏิสงฆ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

11) วัดอภัย

ภาพที่ 2.30 วิหารวัดอภัย

ที่ตั้ง เลขที่ 7 บ้านอภัย ถนนรอบเมืองทิศใต้ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน
 สถานภาพทางกฎหมาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ.2456 ที่ดินตั้งวัด
 มีเนื้อที่ 7 ไร่ 2 งาน 80 ตารางวา

ความสำคัญ วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2400

อาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่ วิหาร

12) กำแพงเมืองน่าน

ที่ตั้ง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน

สถานภาพทางกฎหมาย กำแพงเมืองด้านทิศเหนือได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็น
 โบราณสถานเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2487 และแนวกำแพงเมืองทั้งด้านทิศเหนือและทิศใต้ได้ประกาศ
 เป็นเขตที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ตามผังเมืองรวมจังหวัดน่าน
 พ.ศ.2543

ความสำคัญ สร้างขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 1969 ในสมัยเจ้าจ้าวพารผาสุม ต่อมาในปี
 พ.ศ.2060 แม่น่านเปลี่ยนเส้นทาง เจ้าสุมนเทวราชจึงให้ย้ายเมืองไปตั้งบริเวณดงพระเนตรช้าง
 ต่อมาพระเจ้าอนันตวรฤทธิเดชฯ โปรดให้ย้ายเมืองกลับมาตำแหน่งเดิม และสร้างกำแพงเมืองขึ้นใหม่
 ตามแนวกำแพงเดิม ตั้งเมืองที่สร้างในครั้งนั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตัวกำแพงก่ออิฐถือปูน ชุ่มประตู
 เป็นชุมเรือนยอด ตัวประตูเป็นไม้ กำแพงเมืองน่านเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บอกถึงความ
 มั่นคงของรัฐเล็กๆ แห่งหนึ่งในลุ่มแม่น้ำน่านที่สามารถปกครองตนเองได้ แม้ต้องขมอ้อนน้อมต่อ

เอกสารนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้เผยแพร่โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

13) สะพานกรุงศรี

ภาพที่ 2.31 สะพานกรุงศรี

ที่ตั้ง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน

ความสำคัญ สร้างโดยมหาอำมาตย์ตรี พระยากรุงศรีสวัสดิการ ปลัดประจำมณฑลนครน่าน เมื่อ พ.ศ.2473 โดยริ้ออิฐเก่าของกำแพงเมืองน่าน ด้านทิศตะวันออก ที่ติดกับวัดกู่คำมาสร้างแทนสะพานไม้ ที่พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯทรงสร้างแล้วประทานนามว่า สะพานประจักษ์ไชย โดยสะพานก่ออิฐถือปูนที่สร้างขึ้นใหม่เรียกว่าสะพานกรุงศรี ตามราชทินนามของตน

14) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน (หอคำ)

ภาพที่ 2.32 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน หรือหอคำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ตั้ง ถนนผากอง ตำบลโนเวียง อำเภอเมืองน่าน

ความสำคัญ ตัวพิพิธภัณฑสถานซึ่งเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนสองชั้นนี้ เดิมเป็น “หอคำ” หรือคุ้มของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่าน ทรงสร้างขึ้นเป็นที่ประทับเมื่อ พ.ศ. 2446 แทนหอคำหลังเก่าซึ่งเป็นอาคารไม้ เมื่อเจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย ถึงแก่พิราลัย เจ้านายบุตรหลานของเจ้าผู้ครองนครน่าน จึงมอบอาคารหลังนี้และที่ดินโดยรอบ ทั้งหมดให้แก่รัฐบาลไทย เพื่อใช้เป็นศาลากลางจังหวัดในปี พ.ศ.2475 ต่อมาเมื่อมีการก่อสร้าง ศาลากลางจังหวัดหลังใหม่ ณ บริเวณที่ตั้งปัจจุบัน กรมศิลปากรจึงได้ขอรับมอบตัวอาคารหอคำ เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่านในปี พ.ศ.2517 เริ่มจัดแสดงภายใน เปิดให้ประชาชนเข้าชมได้อย่างเต็มรูปแบบในปี พ.ศ.2530 ต่อมาในปี พ.ศ.2532 หอคำได้รับการ พิจารณาคัดเลือกจากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ให้เป็นอาคารอนุรักษ์ศิลปะ สถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคารสาธารณะ และในปี พ.ศ.2546 จังหวัดน่านกำหนดให้หอคำ เป็นศูนย์กลางของพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่านชั้นใน (หัวแขวนเมืองน่าน) ตามประกาศจังหวัดน่าน เรื่องกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่านชั้นใน (หัวแขวนเมืองน่าน) ลงวันที่ 13 มกราคม 2546 เพื่อคุ้มครองโบราณสถาน อาคารประวัติศาสตร์ รวมทั้งปกป้องภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมอันเป็น เอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของเมืองน่าน ให้คงอยู่เป็นมรดกของแผ่นดินสืบไป

15) คุ้มเจ้าราชบุตร

ภาพที่ 2.33 คุ้มเจ้าราชบุตร

ที่ตั้ง หัวมุดถนนผากองตัดกับถนนมหาพรหม ด้านทิศเหนือของวัดพระธาตุช้างค้ำ

วิหาร ตำบลโนเวียง อำเภอเมืองน่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสำคัญ กลุ่มเจ้าราชบุตร หรือโฮงเจ้าราชบุตร สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2409 (โฮง หมายถึง โรงเรือน ที่อยู่อาศัยของเจ้านายและบุตรหลาน) เพื่อเป็นที่อยู่ของเจ้านายมหาพรหม ณ น่าน (เจ้ามหาพรหมสุรธาดา) และเจ้าหญิงศรีโสภา ต่อมาเมื่อได้รับสถาปนาเป็นมหาอำมาตย์โท และนายพลตรีเจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ 64 จึงยกคุ้มแห่งนี้ให้บุตรชายคือ พระเจ้าประพันธ์พงศ์(เจ้าหมอกฟ้า ณ น่าน) และให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นราชบุตรในปี พ.ศ.2486 หลังจากเจ้าราชบุตรถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2501 คุ้มแห่งนี้ตกทอดแก่ทายาท คือ เจ้าโคมทอง ณ น่าน ปัจจุบันเป็นสมบัติของเจ้าสมปรารถนา ณ น่าน) และเจ้าวาสนา ภู่วชิกุล (ณ น่าน) อาคารคุ้มเจ้าราชบุตรมีสองหลัง หลังแรกเป็นเรือนไม้สักทองสองชั้นสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2484 โดยสร้างย่อขนาดลงมาจากหลังเดิม และใช้วัสดุอุปกรณ์จากหลังเดิมมาปลูกสร้างในตำแหน่ง เรือนเดิม

คุ้มเจ้าราชบุตรนับได้ว่าเป็นอาคารที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีตได้เป็นอย่างดี โดยแสดง ลักษณะของคุ้มที่อยู่ของเจ้าเมืองน่านในอดีต และยังเป็นທີ່เก็บโบราณวัตถุชิ้นสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติของเจ้าผู้ครองนครน่านในยุคที่ผ่านๆ มา

16) คุ้มเจ้าเทพมาลา

ภาพที่ 2.35 คุ้มเจ้าเทพมาลา

ที่ตั้ง ถนนมหาพรหม ด้านทิศตะวันตกของหอคำ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน
ความสำคัญ เดิมเป็นที่พำนักของเจ้าเทพมาลาธิดาคนที่ 1 ของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริต
เดชฯ กับแม่เจ้าขอดหล้า ชายาคนที่ 5 ต่อมาได้ขายให้กับเจ้าบุญศรี เมืองชัย น้องชายแม่เจ้าบุญโฮม
ณ น่าน ชายาเจ้าราชบุตร ปัจจุบันเป็นที่พำนักของทายาทเจ้าบุญศรี เมืองชัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

17) คຸ້ມเจ้าเมฆวดี

ภาพที่ 2.36 คຸ້ມเจ้าเมฆวดี

ที่ตั้ง ถนนมหาศ ด้านหลังโรงแรมเทวราช ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน
 ความสำคัญ เดิมเป็นที่พำนักของเจ้าเมฆวดี ธิดาของเจ้าราชวงศ์ (โอรสของพระเจ้า
 สุริยพงษ์ผริตเดชฯ) และเจ้าบัวเขียว ณ น่าน ปัจจุบันเป็นที่อยู่ของธิดา คือเจ้ามอญแก้วและครอบครัว

18) คຸ້ມเจ้าจันทร์ทองดี

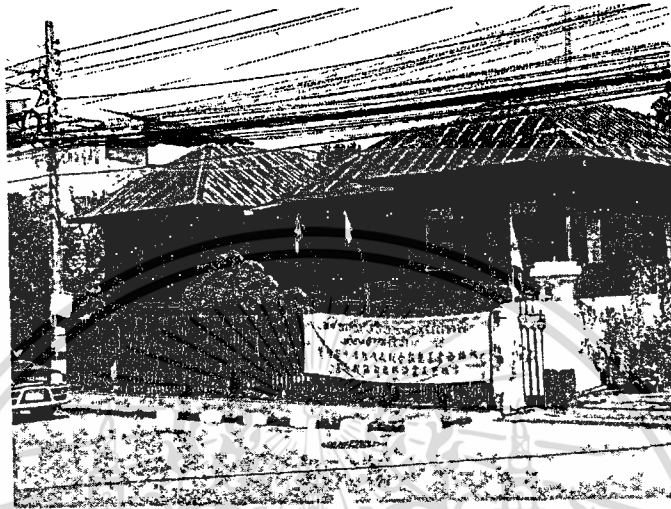

ภาพที่ 2.37 คຸ້ມเจ้าจันทร์ทองดี ปัจจุบันใช้เป็นสำนักงานที่จังหวัดน่าน

ที่ตั้ง ถนนมหาพรหม ด้านทิศเหนือของหอคำ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน
 ความสำคัญ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ โปรดให้สร้างคຸ້ມแห่งนี้ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2459
 เพื่อเป็นที่อยู่ของบุตร ธิดา ลักษณะคຸ້ມเป็นอาคารสองชั้นก่ออิฐถือปูนแบบศิลปะตะวันตก ภายหลัง
 ได้ขายอาคารพร้อมที่ดินให้แก่กระทรวงการคลังเมื่อ 22 สิงหาคม พ.ศ.2504 และใช้เป็นสำนักงาน
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ดินจังหวัดน่านเรื่อยมาจนถึง พ.ศ.2525 จึงย้ายมาใช้อาคารสำนักงานที่ดินปัจจุบัน ส่วนอาคารหลังเดิมนี้ได้ทำการบูรณะในปี 2534

19) บ้านเจ้าบัวเขียว สวงวนศรี

ภาพที่ 2.38 บ้านเจ้าบัวเขียว สวงวนศรี

ที่ตั้ง เลขที่ 93 ถนนมหาหงส์ ติดกับโรงเรียนชินจง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน ความสำคัญ บ้านหลังนี้สร้างขึ้นในปี 2479 โดยรองอำมาตย์ตรี เสงี่ยม สวงวนศรี และเจ้าบัวเขียว สวงวนศรี (มหายศนันท์) ลักษณะเป็นเรือนแบบตะวันตก ซึ่งยังคงแบบแผนของบ้านทางเหนือไว้ ปัจจุบันเป็นสมบัติของนางสาวบุญงำ สวงวนศรี อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีศรีน่าน ตัวบ้านได้รับการซ่อมแซมโดยเปลี่ยนกระเบื้องมุงหลังคาในปี 2521 และได้ปรับเก้าอี้เข้าเป็นห้องสำหรับใช้งานและปรับชานบ้านเป็นโถง

20) กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดน่าน

ภาพที่ 2.39 เรือนเจ้าหมอกฟ้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ตั้ง ถนนสุริยพงษ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน

ความสำคัญ อาคารเก่าหลังนี้สันนิษฐานว่าจะเป็นของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ

พระราชทาน

21) โอสถสภา

ที่ตั้ง ถนนข้าหลวง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน

ความสำคัญ อาคารหลังนี้สร้างโดยอำมาตย์โทเจ้าราชวงศ์สิทธิสาร โอรสของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ พร้อมเจ้านายผู้เป็นบุตรหลาน เพื่ออุทิศพระกุศลถวายพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เนื่องในวันถึงแก่พิราลัย 5 เมษายน พ.ศ.2461 แล้วเสร็จและเปิดทำการเป็นโอสถสภาของรัฐบาล เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2468 ปัจจุบัน คือสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองน่าน

22) อาคารเก่าในเรือนจำจังหวัดน่าน

ที่ตั้ง ถนนผากอง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน

ความสำคัญ อาคารหลังนี้สร้างเมื่อ พ.ศ.2456 ใช้เป็นพื้นที่ทำการและคุก ต่อมาใช้เป็นอาคารเรียนของนักโทษ มีชื่อว่า โรงเรียนผู้ใหญ่หนานทาญเคราะห์ ลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน สูงสองชั้น แบบศิลปะตะวันตก ในปี พ.ศ.2546 เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระชนมายุ 48 พรรษา ทางเรือนจำได้ทำการซ่อมแซมและปรับปรุงอาคารให้เป็นห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์

2.9 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องแนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่าเมืองน่าน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวอย่างกรณีศึกษาที่มีความน่าสนใจ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการวิจัย ดังนี้

2.9.1 โครงการสำรวจออกแบบรายละเอียดแผนปฏิบัติการปรับปรุงพื้นที่ต่อเนื่องบริเวณวัด

นาคกลาง วัดเครือวัลย์วรวิหาร วัดอรุณราชวราราม พระราชวังเดิม วัดโมลีโลกยาราม มัสยิดคันธนา วัดหงส์รัตนาราม และภูมิจริยพาสณ์ โดยศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งสรุปผลการวิจัย ดังนี้

พื้นที่โครงการตั้งอยู่บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ครอบคลุมพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา รวม 5.84 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,650 ไร่ (ฝั่งพระนคร 4.1 ตารางกิโลเมตร และฝั่งธนบุรี 1.7 ตารางกิโลเมตร) เป็นบริเวณที่มีความมั่งคั่งอยู่ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งการเป็นศูนย์กลางการบริหารประเทศมาตั้งแต่อดีต นับตั้งแต่เมื่อแรกสถาปนากรุงธนบุรีในปี พ.ศ. 2310

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การศึกษาและวิจัยในโครงการนี้พยายามที่จะเสนอแนวทางพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ในพื้นที่ ต่อเนื่องบริเวณวัดนาคกลาง วัดเครือวัลย์วรวิหาร วัดอรุณราชวราราม พระราชวังเดิม วัดโมลีโลก ยาราม มัสยิดต้นสน วัดหงส์รัตนาราม และกุฎิเจริญพาศน์ เพื่อพัฒนาการคุณภาพการดำเนินชีวิต ของคนในชุมชนและที่อยู่อาศัยโดยพัฒนาและส่งเสริม ด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรมประเพณี และการบริหารและการจัดการที่ไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีกรอบแนวความคิดหลักของโครงการ คือ

- ส่งเสริมทัศนียภาพและเน้นความสำคัญของโบราณสถาน โดยปรับปรุงสภาพแวดล้อม ของโบราณสถานให้เรียบร้อย สวยงาม
  - สร้างความต่อเนื่องระหว่างโบราณสถานแต่ละแห่งด้วยที่ว่างหรือทางสัญจรที่มีความ สะดวกและปลอดภัยในการใช้งาน
  - กำหนดทางเข้าถึงโบราณสถาน ที่ยังไม่สามารถเข้าไปใช้งานได้ เพื่อส่งเสริม ทัศนียภาพและความสำคัญของโบราณสถานให้ปรากฏแก่ประชาชนทั่วไป
  - เปิดมุมมองโบราณสถานสำคัญที่มีภาพลักษณ์ในการเป็นจุดหมายปลายทางหลักของเมือง โดยเฉพาะพระปรางค์วัดอรุณ ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น
  - ส่งเสริมความเด่นชัดของคูเมือง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่า
  - พัฒนาพื้นที่บางส่วนเพื่อใช้เป็นที่ว่างสำหรับนันทนาการและกิจกรรมบริการที่เหมาะสม ทั้งต่อชุมชนและส่งเสริมศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่
- มีขั้นตอนการศึกษาโครงการดังนี้

ศึกษาวิเคราะห์แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณฝั่งธนบุรี ตรงข้าม บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเน้นโครงการปรับปรุงพื้นที่ต่อเนื่องบริเวณวัดนาคกลาง วัดเครือ วัลย์วรวิหาร วัดอรุณราชวราราม พระราชวังเดิม วัดโมลีโลกยาราม มัสยิดต้นสน วัดหงส์รัตนาราม และกุฎิเจริญพาศน์ มีการสำรวจภาคสนามเพื่อวิเคราะห์ข้อเท็จจริงทางด้านกายภาพและสังคม ในเรื่องของการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ประวัติศาสตร์โบราณคดี ความเชื่อมโยง ขององค์ประกอบเมืองและพื้นที่ต่อเนื่อง ทัศนียภาพและมุมมองโดยรอบ องค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม ประชากรและชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ระบบการจราจร การสัญจรทางน้ำ ทางบก ทางเดินเท้า ฯลฯ และสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่โครงการ แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นแผนปฏิบัติการ จนกระทั่งนำไปสู่การออกแบบร่าง รายละเอียดการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่ในขอบเขตของแผนปฏิบัติการปรับปรุงพื้นที่โครงการ แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบแผนปฏิบัติการปรับปรุง สรุปแนวความคิดได้ดังนี้

แนวคิดด้านภูมิสถาปัตยกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มีการออกแบบเพื่อแก้ปัญหาภูมิทัศน์ และให้เกิดความเหมาะสมด้านภูมิสถาปัตยกรรม โดยมีแนวความคิดดังนี้

□ ออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอย (function design) โดยเน้นการใช้สอยของพื้นที่ทั้งการเข้าไปใช้พื้นที่จัดเป็นพื้นที่พักผ่อนพบปะทำกิจกรรมของประชาชน และนักท่องเที่ยว เช่น กำหนดเส้นทางท่องเที่ยว จุดแวะชม และสร้างเส้นทางเดินชมแม่น้ำ (promenade) สร้างให้เกิดความต่อเนื่องของพื้นที่เปิดโล่งในชุมชนและพื้นที่ริมน้ำ

□ กำหนดพื้นที่ในการมองเห็น (visual zone) และออกแบบให้เกิดช่องการมอง visual corridor ในบริเวณสำคัญ ได้แก่ วัดอรุณราชวราราม โดยการจัดการกับเส้นขอบฟ้าที่ควบคุมความสูงของอาคารหรือสิ่งก่อสร้างไม่ให้สูงเกินระยะที่กำหนดไว้ด้วยมุมมองจากแม่น้ำและถ้ามีมุมมองที่ไม่พึงประสงค์ให้ปลูกต้นไม้ปิดบังมุมมอง

□ กำหนดองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ โดยเน้นการสร้างภาพรวมที่ต่อเนื่องถึงประโยชน์ใช้สอย รายละเอียดส่วนต่างๆ ยังครอบคลุมถึงความร่มรื่น การสร้างเสริมความสวยงามให้แก่พื้นที่อีกด้วย

□ การออกแบบวัสดุพืชพันธุ์ โดยเน้นการใช้ไม้พื้นดินที่หาได้ไม่ยากและสามารถเติบโตได้ดีขึ้นพื้นที่โครงการ ไม้พื้นดินเป็นไม้ที่มีความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม มีความทนทานต่อดินฟ้าอากาศ และโรคพืชต่างๆ จึงต้องการการดูแลรักษาไม่มาก นอกจากนี้การเลือกใช้ไม้พื้นดินยังเป็นการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการออกแบบจึงพยายามเก็บรักษาดินไม้พืชพันธุ์เดิมเอาไว้ และไม้ที่จะเสริมเพิ่มเติมเข้าไปจะใช้ไม้พื้นดินเป็นหลัก

แนวคิดด้านการใช้ที่ดิน

เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ลักษณะของพื้นที่ที่ออกแบบ จะต้องมีความหลากหลาย และมีสมดุลของกิจกรรม ต้องยึดหลักแนวคิดดังนี้

□ มีจุดศูนย์กลาง (Center) ที่ชัดเจน โดยที่จุดศูนย์กลาง (Center) ของพื้นที่จะเป็นวัด โรงเรียน และที่ว่างสาธารณะ (Public space) ที่มีสภาพแวดล้อมที่น่าสนใจ หรือมีมุมมองที่ดี พื้นที่สีเขียวในลักษณะของทางสัญจร (Parkway) และลักษณะกายภาพของจุดศูนย์กลาง (Center) จะเป็นสิ่งที่สร้างเอกลักษณ์ของชุมชนได้

□ ในพื้นที่ควรมีลักษณะที่ส่งเสริมให้เกิดความเป็นศูนย์กลาง คือ

- ศูนย์กลางกิจกรรมทางประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยว ได้แก่ วัดอรุณราชวราราม พระราชวังเดิม วัดโมลีโลกยาราม
- ศูนย์กลางกิจกรรมทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัดต่างๆ และมัสยิดต้นสน

- ศูนย์กลางกิจกรรมชุมชน ซึ่งอาจกำหนดให้มีขึ้นใหม่ในชุมชนต่างๆ เช่น ชุมชนชาวมุสลิมมัซยิดคันทันสน ชุมชนวัดเครือวัลย์ เป็นต้น หรือปรับปรุงพื้นที่ที่มีการใช้อยู่เดิมให้เหมาะสมขึ้น เช่น บริเวณบ่อน้ำมนต์วัดหงส์รัตนาราม เป็นที่ใช้พักผ่อนพบปะกันของคนชุมชนในละแวกนั้น
- ให้มีการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนให้มีความหลากหลายและเกิดขึ้นอย่างสมดุล อาทิ ที่พักอาศัย ที่ทำงาน โรงเรียน พื้นที่นันทนาการ ในพื้นที่มีกิจกรรมที่ต้องกำหนดให้มีความสมดุล ดังนี้
  - กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม เช่น การพัฒนาบริเวณวัดอรุณราชวราราม ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ให้มีกิจกรรมเกี่ยวเนื่องที่เหมาะสม ได้แก่ ที่จอดรถ เส้นทางเดินของนักท่องเที่ยว ตลอดจนร้านอาหารและร้านขายของที่ระลึกที่มีอยู่เดิม ก็ควรจัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น
  - กิจกรรมของการอยู่อาศัย ซึ่งในพื้นที่ที่มีความเป็นอยู่หนาแน่น ทำให้เกิดความแออัด ซึ่งควรพัฒนาให้มีพื้นที่เปิดโล่ง สำหรับเป็นที่ทำกิจกรรมนันทนาการในแต่ละชุมชน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ตลาด ตลอดจนสาธารณูปการ เช่น โรงเรียน ก็ควรปรับปรุงให้มีปริมาณที่เพียงพอ และสมดุลกับการเป็นอยู่ในชุมชน
- ให้มีระบบโครงข่ายในการติดต่อกันภายในพื้นที่ที่สะดวก อาทิ ระบบจราจรที่ดี ความคล่องตัวในการติดต่อกันภายในพื้นที่ ควรมีทางเดินเท้าที่สะดวกปลอดภัย (Pedestrian friendly) ในพื้นที่มีระบบโครงข่าย อันประกอบด้วย
  - เส้นทางจราจรทางบก คือ ถนนอิสรภาพ และถนนอรุณอมรินทร์ เป็นถนนหลัก ค่อเนื่องกับถนนรองต่างๆ ได้แก่ ถนนเทศบาล 1, 2 และ 3 ซอยวัดโมลีโลกขาราม เป็นต้น ซึ่งควรพัฒนาระบบถนน ให้มีความสะดวก และควบคุมทิศทางการสัญจรให้เป็นระบบควบคุมความปลอดภัย ความเร็วรถยนต์ รวมถึงปริมาณและจุดที่กำหนดให้เป็นที่จอดรถ ทั้งนี้ต้องดูแลให้เกิดความสะอาด และมีความชัดเจน
  - เส้นทางจราจรทางน้ำ ซึ่งมีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางหลัก ที่สามารถขึ้นยังท่าเรือวัดอรุณราชวราราม ท่าเรือในคลองมอญ ซึ่งต่อกับท่าเรือวัดเครือวัลย์วรวิหารและท่าเรือ ชุมชนไปยังวัดนาคกลางได้ ท่าเรือในคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งติดต่อโดยตรงกับวัดหงส์รัตนาราม และสามารถเดินเท้าต่อไปยังวัดโมลีโลกขาราม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มัสดัคคันสน และชุมชนใกล้เคียงได้ โดยพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง และควบคุมความเร็วและความดังของเสียงเครื่องขนำของเรือ ไม่ให้เกิดการรบกวนต่อบ้านเรือนที่อยู่ริมคลองต่างๆ

- เส้นทางเดินเท้า ได้แก่ ตรอกซอยที่มีอยู่ และทางเท้าถนนอรุณอมรินทร์ ควรพัฒนาให้มีการเชื่อมต่อถึงกันได้ชุมชน โดยอาจใช้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวร่วมด้วย เนื่องจากเป็นเส้นทางที่กำหนดให้เชื่อมต่อกับสถานที่สำคัญของพื้นที่ คือ วัดต่างๆ พระราชวังเดิม มัสดัคคันสน ภูมิเจริญพาศน์ และสัมพันธ์กับการสัญจรระบบอื่นๆ เช่น เชื่อมต่อกับถนนอรุณอมรินทร์ ท่าเรือในคลองมอญ และคลองบางกอกใหญ่

เส้นทางสัญจรทำหน้าที่เชื่อมโยงชุมชนและย่าน ควรที่จะมีการแบ่งเส้นทางเดินรถและทางเท้าให้มีความชัดเจน โดยกำหนดให้มีการแยกประเภทของเส้นทางให้มีความชัดเจนตามลำดับความสำคัญหลัก - รอง และประเภทของการใช้งานอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีความชัดเจนของเส้นทางโดยอาศัยองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ เช่น พุ่มไม้ ไม้ยืนต้น มากำหนดขอบเขตทางเท้า และบริเวณทางข้ามถนน ทั้งบริเวณที่เป็นถนนและคลอง ได้แก่ ถนนอิสรภาพ และถนนอรุณอมรินทร์ และตรอกซอยต่างๆ ส่วนคลองได้แก่ คลองมอญ และคลองบางกอกใหญ่

เส้นทางเดินเท้าพิจารณาสำหรับการเดินเท้า ทางจักรยาน หรือจักรยานยนต์ โดยกำหนดให้มีความเร็วต่ำ เส้นทางสัญจรต่างๆ นี้นอกจากจะทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงภายในพื้นที่แล้ว ยังมีลักษณะดังนี้

ทางเข้า (Access) ชุมชนและย่าน ได้แก่

- ทางบก คือ ถนนอิสรภาพ และถนนอรุณอมรินทร์
- ทางน้ำ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา คลองมอญ และคลองบางกอกใหญ่

พื้นที่สีเขียว (Green space) ของชุมชน อาจสร้างให้ต่อเนื่องกับที่มีอยู่เดิม ได้แก่

- วัดอรุณราชวราราม ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีที่เปิดโล่งอยู่แล้ว
- วัดเครือวัลย์ ซึ่งมีบริเวณเปิดโล่งแต่ยังขาดความร่มรื่นและต่อเนื่อง
- วัดโมลีโลกยาราม พื้นที่ริมคลองบางกอกใหญ่ ที่มีการปรับปรุงพื้นที่ แต่ยังขาดความเป็นระเบียบและเข้าถึงได้ยาก
- วัดหงส์รัตนาราม บริเวณบ่อน้ำมนต์ ปรับใช้เป็นที่พักผ่อนชุมชน โดยปรับปรุงด้านภูมิทัศน์ให้สะอาดร่มรื่น

ช่องมอง (Visual corridor) เปิดมุมมองเพื่อความโปร่งโล่ง และสร้างภูมิทัศน์ที่ดีแก่ชุมชน โดยเปิดสู่สถานที่สำคัญได้แก่ วัดอรุณราชวราราม พระราชวังเดิม ภูมิเจริณูพาศน์ และมัสยิดต้นสน

เส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยว (Tourist route) เพื่อเที่ยวชมชุมชนโดยกำหนดให้มีเส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งทางน้ำและทางบก โดยเฉพาะบริเวณคลองคูเมืองเดิม นำมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวโดยแยกจากรถที่สัญจรผ่านและสัญจรในชุมชน

เส้นทางผ่านจุดที่น่าสนใจของชุมชน เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของ

□ ออกแบบให้อาคารและพื้นที่สาธารณะแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ โดยมีการแสดงลำดับชั้น (Hierarchy) ของที่ว่างสาธารณะ (Public building) ตลอดจนสถานที่ที่เคยมีกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมเกิดขึ้น เพื่อให้เป็นที่ศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ และรำลึกได้ถึงคุณค่าของสถานที่เคยเป็นมาในอดีต ซึ่งสามารถรับรู้ได้จากทางสัญจรภายในชุมชนในพื้นที่บริเวณและอาคารที่ควรส่งเสริมให้เกิดเอกลักษณ์ และลำดับชั้น ได้แก่

1) ควรอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อันได้แก่ โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมที่ยังคงความงดงาม ตลอดจนสถานที่ที่เคยมีกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมเกิดขึ้น เพื่อให้เป็นที่ศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ และรำลึกได้ถึงคุณค่าของสถานที่ที่เคยเป็นมาในอดีต

- สถาปัตยกรรม ได้แก่ โบราณสถาน และอาคารสำคัญในชุมชน คือ วัดอรุณราชวราราม พระราชวังเดิม ภูมิเจริณูพาศน์ และมัสยิดต้นสน ควรมีการเปิดมุมมองให้เห็นได้ภายในบริเวณชุมชน เช่น เปิดมุมมองจากถนนอรุณอมรินทร์ ให้มองเห็นพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น

- พื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์เดิม ได้แก่ คลองคูเมือง แนวกำแพงวังเดิม

- บริเวณที่มีกิจกรรมที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น วิถีชีวิตในคลองมอญ และคลองบางกอกใหญ่ หรือบริเวณที่แสดงถึงประวัติศาสตร์เดิมของพื้นที่ เช่น คลองคูเมือง ซึ่งปัจจุบันถูกเปลี่ยนแปลงจนเสียคุณค่าเดิม ก็ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ให้แสดงออกถึงประวัติศาสตร์เดิมมากขึ้น รวมทั้งบริเวณชุมชน ก็สามารถส่งเสริมให้เกิดความเด่นชัดของวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน เช่น ชุมชนมัสยิดต้นสน ซึ่งเป็นชุมชนชาวมุสลิมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

2) ควรส่งเสริมเอกลักษณ์ของสถานที่ (A Sense of Place) อันสืบเนื่องมาจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่ดำเนินมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ให้มีความ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชัดเจน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และรักษาวิถีชีวิตอันดีงาม และมีเอกลักษณ์ให้ดำรงสืบต่อไป ได้แก่

- พระปรางค์วัดอรุณ พระราชวังเดิม กุฎีเจริณูพาศน์ อันเป็นเอกลักษณ์ของบริเวณโดยรอบ
  - วัดในแต่ละชุมชน เช่น วัดเครือวัลย์วรวิหารของชุมชนวัดเครือวัลย์ เป็นต้น
  - มัสยิดต้นสน ของชุมชนชาวมุสลิม
  - แม่น้ำเจ้าพระยา คลองมอญ และคลองบางกอกใหญ่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับน้ำ
- 3) ควรออกแบบให้มีพื้นที่สามารถรองรับกิจกรรมของชุมชนได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อการเกิดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและวัฒนธรรม รวมไปถึงการควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน และจัดต่อวัฒนธรรมอันดีงามที่ให้สูญหายไปจากชุมชน ไม่ให้เกิดการแปลกลดลง อันเป็นผลเสียต่อชุมชนในภายหลัง ได้แก่
- กิจกรรมสถานบันเทิงประเภท บาร์ ผับ (pub) ที่เปิดขึ้นในพื้นที่ เช่น บริเวณแยกโพธิสามต้น
- 4) ควรออกแบบกายภาพที่ตอบรับต่อกิจกรรมใหม่ที่จะส่งเสริมให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นรากฐานของเศรษฐกิจภายในชุมชน ให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ เช่น ร้านอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ร้านขายสินค้าชุมชน โดยให้เกิดความสอดคล้องกับกายภาพเดิมที่มีอยู่ ได้แก่
- ร้านขายสินค้าและของที่ระลึกแก่ผู้มาเที่ยววัดอรุณราชวราราม
  - ร้านอาหารอิสลามของชุมชนมัสยิดต้นสน
- 5) ออกแบบให้มีระบบการจัดการบริหารพื้นที่ให้มีความเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต อันจะทำให้เกิดความสะดวก เป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งวางมาตรการควบคุมกายภาพที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ให้เกิดความต่อเนื่องและสอดคล้องต่อภูมิทัศน์โดยรวมของชุมชน
- การจัดระบบกำจัดขยะ มิให้เป็นปัญหา อาทิเช่น บริเวณศาลาการเปรียญของวัดนาคกลาง
  - การควบคุมอาคารสร้างใหม่ ไม่ให้มีลักษณะแปลกลดลง เช่น รูปแบบขนาด และความสูงอาคารพาณิชย์ริมถนน

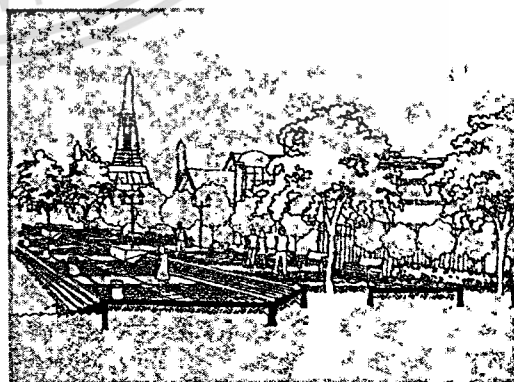
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

□ สร้างให้เกิดความเชื่อมต่อดำดับชั้นของความสำคัญ (Hierarchy) ของที่ว่างหลักและรอง และสถานที่สำคัญต่างๆ ในพื้นที่มีสิ่งที่ต้องพิจารณาให้เกิดความต่อเนื่องของระดับความสำคัญ ได้แก่

- ลำดับความสำคัญของสถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดอรุณราชวราราม และพระราชวังเดิม เป็นบริเวณที่มีความสำคัญที่สุด อาจเน้นให้มีการเปิดโล่งที่ทำให้รู้สึกถึงการเป็นจุดหลักของบริเวณ ตามมาด้วย สิ่งที่มีความสำคัญรอง เช่น วัดต่างๆ และมัสยิดต้นสน ที่เน้นว่ามีความสำคัญรองลงมา
- ลำดับความสำคัญของการสัญจร ได้แก่ การให้ความคล่องตัวของถนนหลักอย่าง ถนนอิสรภาพ และถนนอรุณอมรินทร์ ซึ่งมีปริมาณรถมาก ถนนรอง คือ ถนนสุขาภิบาล และซอยต่างๆ ที่มีปริมาณรถที่มีน้อยลง
- ลำดับความสำคัญ of สถานที่เส้นทางน้ำ ซึ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นหลักใหญ่ ต่อเนื่องไปยังคลองมอญ และคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งเน้นให้รู้ว่ามีมีความสำคัญรองลงมา

ลำดับความสำคัญ of พื้นที่เปิดโล่ง ได้แก่ พื้นที่เปิดโล่งที่เป็นศูนย์กลางใหญ่ของบริเวณ เช่น บริเวณวัดอรุณราชวรารามริมแม่น้ำเจ้าพระยา เน้นให้เห็นความสำคัญหลัก และสร้างเส้นทางสีเขียวเชื่อมต่อไปยังพื้นที่เปิดโล่งที่ใช้ร่วมกันของหลายชุมชน ก่อนที่จะมีขนาดเล็กลงในพื้นที่เปิดโล่งแต่ละชุมชน

แสดงผลงานการปรับปรุง

ภาพที่ 2.39 แสดงการออกแบบภูมิทัศน์บริเวณลานภูมิทัศน์วัดอรุณราชวรารามและพระราชวังเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.9.2 การวิจัยเรื่อง ชุมชนตลาดหัวตะเข้ : การพัฒนาตามศักยภาพ เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ชุมชนตลาดหัวตะเข้ เป็นตลาดขนาดใหญ่ ประกอบด้วยเรือนแถวไม้ยาวกว่าร้อยห้อง ตั้งอยู่บริเวณที่คลองประเวศบุรีรมย์ ขุดตัดผ่านคลองสี่ระจะระเข้ ในอดีตเป็นศูนย์กลางทางการค้าขาย ศูนย์กลางการคมนาคมทางเรือระหว่างมณฑลกรุงเทพฯกับมณฑลปราจีนบุรี แต่การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและเวลาทำให้ชุมชนตลาดหัวตะเข้ขาดการอนุรักษ์และพัฒนา จึงก่อให้เกิดปัญหาทางกายภาพตามมา เช่น ความเสื่อมโทรมของอาคารเรือนแถวไม้ ขาดสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เหมาะสมและเพียงพอ ทั้งนี้ในปัจจุบันเขตตลาดกระบ้งมีการพัฒนาทางกายภาพที่เป็นโครงการระดับประเทศและส่งผลต่อการพัฒนาโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดใช้สนามบินสุวรรณภูมิเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจ ลักษณะทางกายภาพโดยรวมต่อประชากรในพื้นที่และที่จะเข้ามาใช้บริการ ดังนั้นการพัฒนาชุมชนตลาดหัวตะเข้จึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการพัฒนาชุมชนที่ตอบสนองต่อการพัฒนาและยังเป็นการอนุรักษ์พื้นที่และส่งเสริมตอบสนองต่อการพัฒนาโดยรวม ทั้งนี้ยังสามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่มีศักยภาพใกล้เคียงกันให้พัฒนาไปพร้อมๆ กันได้อีกทางหนึ่งด้วย

พื้นที่โดยรอบโครงการประมาณ 4 ตารางกิโลเมตร โดยมีศาสนสถาน สถาบันการศึกษา สถานที่ราชการ และปูชนียสถาน กระจายอยู่ในบริเวณพื้นที่ เข้าถึงพื้นที่ได้ 3 ทางหลัก คือ ทางรถยนต์ ทางรถไฟ ทางเรือ ผู้วิเคราะห์ได้สรุปเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนตลาดหัวตะเข้เป็นชุมชนวิถีชีวิตริมน้ำเพื่อการท่องเที่ยว ตามศักยภาพของพื้นที่และชุมชนโดยการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ การสร้างแนวความคิดในการพัฒนาพื้นที่ โดยกำหนดให้มีองค์ประกอบของพื้นที่เพื่อรองรับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และการสร้างแนวความคิดเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

โดยมีแนวคิดเชิงองค์ประกอบของพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยการกำหนดให้มีองค์ประกอบ ดังนี้

- 1) สัญลักษณ์การเข้าออกของเมือง
- 2) ส่วนเชื่อมโยงชุมชน 2 ฝั่งคลองประเวศบุรีรมย์และคลองลำปลาทิว
- 3) ท่าเรือและบริเวณพื้นที่ริมน้ำต่อเนื่อง
- 4) ทางเดินและทางจักรยาน
- 5) ศูนย์กลางการค้าสำหรับนักท่องเที่ยว
- 6) ศูนย์รวมและเปลี่ยนถ่ายระบบคมนาคมขนส่ง
- 7) การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยตรง

สัญลักษณ์การเข้าออกของเมือง คือ ชุมการเข้าออกเมือง เป็นการนำสายตาสู่ชุมชน ตลาดหัวตะเข้ ในการออกแบบใช้สัญลักษณ์ของความเป็นพื้นที่ตะวันออกของกรุงเทพมหานครมาใช้ และจำลองโครงสร้างไม้ โดยคำนึงถึงวัสดุที่ใช้

การเชื่อมโยง 2 ฟังคลองประเวศบุรีรมย์และคลองลำปลาทิว โดยสภาพปัจจุบันชุมชน ตลาดหัวตะเข้ได้ถูกเชื่อมโยง 2 ฟังคลองเข้าด้วยกันโดยใช้สะพานโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก (ค.ส.ล.) จำนวน 2 สะพาน ได้แก่ บริเวณสำนักงานเขตลาดกระบัง และบริเวณเรือนแถวไม้ ซึ่ง สะพานที่มีการใช้งานในปัจจุบันใช้การออกแบบโดยใช้ขั้นบันไดและทางลาดควบคู่กันไป เนื่องจาก เป็นสะพานที่เชื่อมต่อระหว่างส่วนพาณิชยกรรมกับชุมชนที่พักอาศัย ดังนั้นการใช้สะพานเพื่อการ เดินทาง จึงมีการออกแบบให้มีทางลาด เพื่อใช้เป็นทางสัญจรได้ทั้งรถจักรยานและจักรยานยนต์ รวมทั้งเพื่อเป็นพื้นที่ลำเลียงสินค้าและของใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภคจากฝั่งตลาดเข้าสู่ชุมชน ทั้งนี้ นอกจากการมีสะพานเชื่อมต่อระหว่างส่วนพาณิชยกรรมและชุมชนตลาดหัวตะเข้ จำนวน 2 แห่งนั้น ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นส่วนรองรับการท่องเที่ยว ผู้ออกแบบจึงนำเสนอแนวคิดของการมีสะพานเชื่อมต่อ 2 ฟังคลองประเวศและคลองลำปลาทิวขึ้นอีก 1 แห่ง โดยแนวความคิด ในการนำเสนอสะพานยังคงแบ่งการใช้สอยให้เกิดความสะดวกทั้งสำหรับคนเดินเท้าและการสัญจร โดยใช้จักรยานและจักรยานยนต์ โดยออกแบบให้มีซุ้มป้ายชื่อชุมชนและชื่อคลองด้วย นอกจากนี้ บริเวณเชิงสะพานมีการทำซุ้มข้อมูลและแผนที่ชุมชนเพื่อเป็นแหล่ง ข้อมูลชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว ทำเรือและพื้นที่ริมน้ำต่อเนื่อง ทำเรือสำหรับชุมชนและตลาดริมน้ำควรใช้ทำเรือบริเวณ ตลาดหัวตะเข้เดิม โดยเสนอแนวคิดให้มีการปรับปรุงพื้นที่ต่อเนื่องในแนวยาวเลียบบคลอง ไปทาง สำนักงานเขตลาดกระบัง ให้เป็นพื้นที่สำหรับศูนย์การบริการนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้เป็นศูนย์ ประชาสัมพันธ์และเพื่อติดต่อเพื่อการท่องเที่ยวทางน้ำ โดยทำเรือแห่งนี้สามารถเป็นได้ทั้งทำเรือ เพื่อการสัญจรของชุมชนและเพื่อการท่องเที่ยวทางน้ำตามฤดูกาล นอกจากมีการพัฒนาส่วนเชื่อมต่อ ให้เป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ให้บริการข้อมูลข่าวสารแล้วยังมีการให้บริการอื่นที่สนับสนุนการ ท่องเที่ยว เช่น ส่วนเช่าจักรยาน ตู้กดเงินอัตโนมัติ (ATM) ห้องน้ำสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ เป็นต้น ยังมีการเพิ่มลานเอนกประสงค์ไว้ในบริเวณใกล้เคียง ทั้งนี้ทำเรือของหน่วยงานราชการ ยังคงมีไว้เช่นเดิม เพื่อใช้เป็นทำเรือที่ใช้ในภารกิจทางหน่วยงานราชการนั้นๆ

ทางเดินและจักรยาน เพื่อให้เกิดความร่มรื่นและเป็นการสร้างความสวยงามให้แก่พื้นที่ ทางเดินเท้าและทางจักรยานเลียบบคลองทั้งสองฝั่ง จึงควรมีการปรับปรุงให้มีความสะดวกในการ สัญจรและในขณะเดียวกันมีความร่มรื่นและสวยงาม เพื่อให้เกิดความคงทนและประหยัดค่าใช้จ่าย โครงสร้างของทางเดินเท้าและทางจักรยานจึงใช้เสา คาน ค.ส.ล. โดยใช้ไม้เนื้อแข็งตีวันช่องเป็น พื้นทางเดิน เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในการสัญจรริมคลองและลดการใช้ความเร็วของจักรยาน

และจักรยานยนต์อีกทางหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวและป้องกันทัศนอุจาดของพื้นที่ด้านล่าง จึงมีการใช้กระบะไม้แขวนปลูกไม้คลุมดินข้างทางเดิน นอกจากนี้เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ขยะลอยเข้าไปติดในพื้นที่ใต้สะพานและป้องกันการกัดเซาะของตลิ่ง จึงออกแบบให้มีการทำแนวกันโดยใช้ตะแกรงลวด นอกจากนี้ยังมีการใช้แพต้นไม้ที่ยกระดับขึ้นลงตามระดับความสูงของน้ำเพื่อเป็นการเพิ่มออกซิเจนให้กับน้ำทางหนึ่งและเป็นการลดทัศนอุจาดที่อาจเกิดขึ้นบริเวณริมสองฝั่งคลองได้อีกด้วย

ศูนย์กลางการค้าสำหรับนักท่องเที่ยว ศูนย์กลางการค้าสำหรับนักท่องเที่ยว เน้นการใช้พื้นที่อาคารเรือนแถวไม้เดิม โดยมีการปรับปรุงทางเดินและประเภทของสินค้าเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกิจกรรม ทั้งนี้ยังคงลักษณะวิถีชีวิตเดิมของชุมชนที่อาศัยในบริเวณดังกล่าว คืออาคารเรือนแถวไม้ใช้ประโยชน์ทั้งเป็นที่พักอาศัยและพื้นที่พาณิชย์กรรม ทั้งนี้เรือนแถวไม้ด้านตลาดหัวตะเข้ฝั่งทิศใต้ควรปรับปรุงให้เป็นร้านค้าประเภทขายอาหารหรือน้ำ ในขณะที่อาคารเรือนแถวไม้ฝั่งตรงข้ามเน้นร้านของชำและขายของที่ระลึก ที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ รวมทั้งเป็นร้านสินค้าเกษตรเหมือนเช่นในอดีต เนื่องจากร้านค้าเหล่านี้ยังเป็นศูนย์กลางสินค้าเกษตรกรรมที่สำคัญของชุมชนและพื้นที่รอบข้าง เช่น ฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี เป็นต้น นอกจากนี้ควรเพิ่มพิพิธภัณฑ์หัวตะเข้ (ภาคประชาชน) ที่นำเสนอวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์และองค์ความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

ศูนย์รวมและเปลี่ยนถ่ายระบบคมนาคมขนส่ง ศูนย์รวมการเปลี่ยนถ่ายระบบคมนาคมขนส่งทางโดยเฉพาะรถยนต์ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในสภาวะปัจจุบัน เนื่องจากที่จอดรถยนต์สำหรับผู้ใช้บริการของตลาดหัวตะเข้มีจำกัด อีกทั้งเป็นที่จอดรถยนต์ของเอกชนจึงต้องเสียค่าจอดด้วย ดังนั้นการสร้างจุดเปลี่ยนถ่ายระบบคมนาคม สำหรับผู้ใช้ประจำและนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยรถยนต์ จึงนำเสนอพื้นที่เปลี่ยนถ่ายบริเวณด้านหลังตลาด โดยจัดให้มีที่จอดรถสำหรับรถยนต์ส่วนบุคคล รถยนต์ส่งสินค้าเข้า-ออกตลาด ที่จอดรถประจำทางและรถรับจ้างประเภทต่างๆ รวมถึงพื้นที่ดังกล่าวยังเชื่อมโยงต่อการท่องเที่ยว โดยการเชื่อมต่อกับท่าเรือของชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวเมื่อจอดรถแล้วสามารถเดินเข้าสู่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อรับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและเลือกเส้นทางการท่องเที่ยวได้ตามอัธยาศัย

ในกรณีที่มีการใช้รถไฟเป็นการเดินทางจากพื้นที่ใจกลางเมืองสู่สถานีรถไฟหัวตะเข้หรือแม้แต่การเชื่อมโยงระบบการคมนาคมจากสนามบินสุวรรณภูมิสู่สถานีรถไฟหัวตะเข้ สำหรับนักท่องเที่ยวนั้น สามารถใช้พื้นที่ของสถานีรถไฟหัวตะเข้เป็นศูนย์เปลี่ยนถ่ายระบบคมนาคมได้เช่นกัน โดยนักท่องเที่ยวสามารถรับข้อมูลการท่องเที่ยวและเช่าจักรยานหรือใช้การเดินทางเข้าเข้ามาสู่ชุมชนตลาดหัวตะเข้ผ่านคลองแกลงได้อีกทางหนึ่ง

การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาชุมชนตลาดหัวตะเข้ จึงควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบให้มีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว รวมทั้งเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ โดยเลือกพื้นที่บริเวณสวนพระนครมาใช้เป็นกรณีตัวอย่างภายใต้แนวความคิดเพื่อเป็นส่วนเชื่อมต่อการท่องเที่ยวและเป็นการเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งนั้น มีแนวทางในการนำเสนอ ได้แก่ การควบคุมขนาดและตำแหน่งป้ายโฆษณาเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบของพื้นที่ การควบคุมร้านค้าหาบเร่แผงลอย การเพิ่มทางลาดสำหรับผู้พิการและผู้จักรยาน นอกจากนั้นป้ายจราจรประจำทางควรมีการออกแบบใหม่ที่ใช้ลักษณะสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หากเป็นพื้นที่ของหน่วยงานราชการหรือพื้นที่สาธารณะ เช่น สวนพระนคร ควรเปิดพื้นที่ด้านหน้าเพื่อเป็นการเชิญชวนให้คนมาใช้พื้นที่และแบ่งพื้นที่การใช้สอยเพื่อแสดงขอบเขตของพื้นที่โดยใช้สระน้ำกั้น

นอกจากนั้นป้ายรถเมล์ควรเพิ่มป้ายนิออนเพื่อบอกเลขรถประจำทางและให้แสงสว่างเพิ่ม โทรศัพท์สาธารณะ ป้ายข้อมูลรถประจำทางและแผนที่ ป้ายชื่อซอยที่มีการใช้สัญลักษณ์น้ำ รวมทั้งแนวพุ่มไม้ป้องกันรถขูดถนนอย่างไม่ปลอดภัยและใช้บังถึงขยะสาธารณะ

แนวความคิดในการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสำรวจ สรุปได้ว่า 10 อันดับแรก ได้แก่ ห้องน้ำสาธารณะ ที่จอดรถ ที่นั่งพักผ่อน ป้ายแสดงชื่อสถานที่ท่องเที่ยว เอกสารหรือแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ร้านขายของผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น ตู้กดเงิน ATM จุดชมวิว พิพิธภัณฑ์หรือแหล่งข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ทำเรียบเรือและร้านขายของเฉพาะพื้นที่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่าน ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการไว้ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การตรวจสอบเครื่องมือ
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- นักท่องเที่ยว คือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในเขตอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน จำนวน 207 คน/วัน (ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)
- นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

- หัวหน้าชุมชนในเขตเทศบาล 28 ชุมชน โดยใช้เขตที่อยู่ในบริเวณกำแพงเมือง 3 คน และนอกเขตกำแพงเมือง 1 คน
- นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในเขตตัวเมืองน่าน จำนวน 207 คนต่อวัน ใช้กลุ่มตัวอย่าง 83 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ ยามาเน่ กำหนดความคลาดเคลื่อน $\pm 10\%$
- นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแผนงานอนุรักษ์และพัฒนาจังหวัดน่าน โดยเลือกนักวิชาการทางด้านผังเมือง ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และผู้นำทางภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์ 1 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 แบบสำรวจ เป็นการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา โดยมีเครื่องมือสำรวจ ดังนี้

- กล้องถ่ายภาพ เพื่อถ่ายภาพลักษณะ บริเวณที่ตั้งขององค์ประกอบภายในเขตกำแพงเมืองเก่า
- ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อศึกษาการเชื่อมต่อขององค์ประกอบเมืองโบราณ และกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว

3.2.2 แบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยว โดยมีประเด็นสอบถามเกี่ยวกับระดับความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

3.2.3 แบบสัมภาษณ์

- กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าชุมชน โดยมีประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับกิจกรรมด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ โดยมีประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับลำดับความสำคัญของโบราณสถานและแนวทางจัดลำดับเส้นทางการท่องเที่ยว ในเขตกำแพงเมืองเก่า

3.3 การตรวจสอบเครื่องมือ

3.3.1 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้ว นำเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม ทำการตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้อง ก่อนนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ

3.3.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและสำนวนภาษาที่ใช้ โดยมีรายนามผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- 1) อาจารย์สมเจตน์ วิมลเกษม ครูชำนาญการพิเศษ ครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 4 สาขาภาษาและวรรณกรรม (ภาษาล้านนา) โรงเรียนสตรีศรีน่าน
- 2) รศ.อรรถพร ฤทธิเกิด อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- 3) ผศ.สมพล คำรังเสถียร อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- 4) รศ.ดร.ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ อดีตอาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.4.1 ผู้วิจัยขอให้ทางบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์กับผู้ว่าราชการจังหวัด ขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้นี้กับประชาชนและกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา

3.4.2 ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าชุมชนและนักวิชาการ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว โดยการบันทึกเสียง เพื่อง่ายต่อการจดบันทึก

3.4.3 ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อทำการเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ สัมภาษณ์ โดยใช้เครื่องมือที่กำหนดไว้ทำการสำรวจและสัมภาษณ์โดยตรงทางภาคสนาม

3.4.4 เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่รวบรวมมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.5.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ จะดำเนินการโดยการใช้ในการสังเคราะห์ข้อมูล

3.5.2 ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม จะดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการทำค่าความถี่ ร้อยละ

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และสอบถามแล้ว นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสรุปเป็นผลและนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า น่าน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประวัติศาสตร์

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง แนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า นำมา เพื่อการ
ท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์และประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจ

4.1.1 จินตภาพของเมือง

4.1.2 มุมมองภูมิทัศน์ของเมืองในเขตกำแพงเมืองเก่า

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวจากผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยว

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวในเขตกำแพงเมืองเก่า นำมา ที่นักท่องเที่ยว

สนใจเยี่ยมชม

4.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวต้องการในสถานที่

ท่องเที่ยว

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

4.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากหัวหน้าชุมชน

4.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากนักวิชาการ

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจ

4.1.1 จินตภาพของเมือง

แนวทางและหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความเป็นเมืองที่ดีตามแนวคิดของ เควิน ลินซ์ ภูมิสถาปนิก และนักวิจัยชาวอเมริกัน ซึ่งสรุปโดย ดร.อนุโรจน์ อนามบุตร มีแนวทางและหลักเกณฑ์ของความเป็นเมืองที่ดีดังนี้ มนุษย์ทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ได้รับรู้หรือพบเห็นมาแล้วในลักษณะที่ลดรูป หรือลดทอนรายละเอียดลงจากความเป็นจริงจนเหลือเพียง 5 องค์ประกอบ ที่เป็นนามธรรมหลักๆ อันได้แก่ เส้นทาง (Path) ที่รวมกิจกรรม (Node) ขอบ (Edge) ย่าน (District) และที่หมายตา (Landmark)

1) เส้นทาง (Path) ในเขตกำแพงเมืองเก่า ได้แก่ ถนนสุริยพงษ์ เป็นถนนเข้าสู่ใจเมือง ถนนอนันตวรฤทธิเดช ถนนสุมลเทวราช ในฐานะที่เป็นถนนสองสายที่กว้างที่สุดในเมือง (11.00 เมตร) และมีกิจกรรมที่หลากหลาย ถนนมหาวงศ์ ถนนผากอง และถนนรอบเมืองทิศตะวันตก ซึ่งเป็นเส้นทางหลักในการสัญจร และมีความกว้างในระดับรองลงมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ถนนเจ้าฟ้า เป็นถนนหลักเข้าเมือง ซึ่งจะไปตัดกับถนนสุริยพงษ์ และถนนมหาพรหม
- ถนนสุริยพงษ์ ซึ่งเป็นเส้นทางย่านประวัติศาสตร์ นำเข้าสู่ใจเมือง ผ่านวัดมิ่งเมือง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน วัดกู่คำ และสะพานกรุงศรี
- ถนนอนันตวรฤทธิเดช ถนนสุมลเทวราช เป็นเส้นทางย่านธุรกิจการค้า และเป็นแนวเขตกำแพงเมืองเก่า

--- แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองน่าน

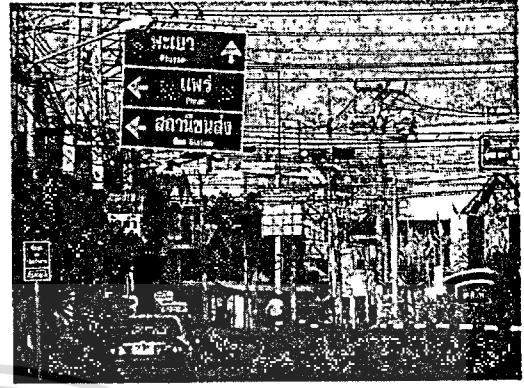
① วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร	⑧ วัดมงคล	⑮ คุ่มเจ้าราชบุตร
② วัดภูมินทร์	⑨ วัดมณเฑียร	⑯ คุ่มเจ้าเทพมาลา
③ วัดกู่คำ	⑩ วัดศรีพันต้น	⑰ คุ่มเจ้าเมฆวดี
④ วัดหัวข่วง	⑪ วัดอภัย	⑱ คุ่มเจ้าจันทร์ทองดี
⑤ วัดญวน	⑫ กำแพงเมืองน่าน	⑲ บ้านเจ้าบังเหียว สงวนศรี
⑥ วัดมิ่งเมือง	⑬ สะพานกรุงศรี	⑳ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดน่าน
⑦ วัดไผ่เหลือง	⑭ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน	㉑ โฮสเทลกา
		㉒ อาคารเก่าในเรือนจำจังหวัดน่าน

ภาพที่ 4.1 แสดงเส้นทางตำแหน่งโบราณสถาน ศาสนสถาน และสถาปัตยกรรมทรงคุณค่า
ในเขตกำแพงเมืองเก่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.2 ถนนเจ้าฟ้า

ภาพที่ 4.3 ถนนเจ้าฟ้า

ภาพที่ 4.4 ถนนสุริยพงษ์

ภาพที่ 4.5 ถนนสมเด็จพระราช

ภาพที่ 4.6 ถนนรอบเมืองด้านทิศตะวันตก

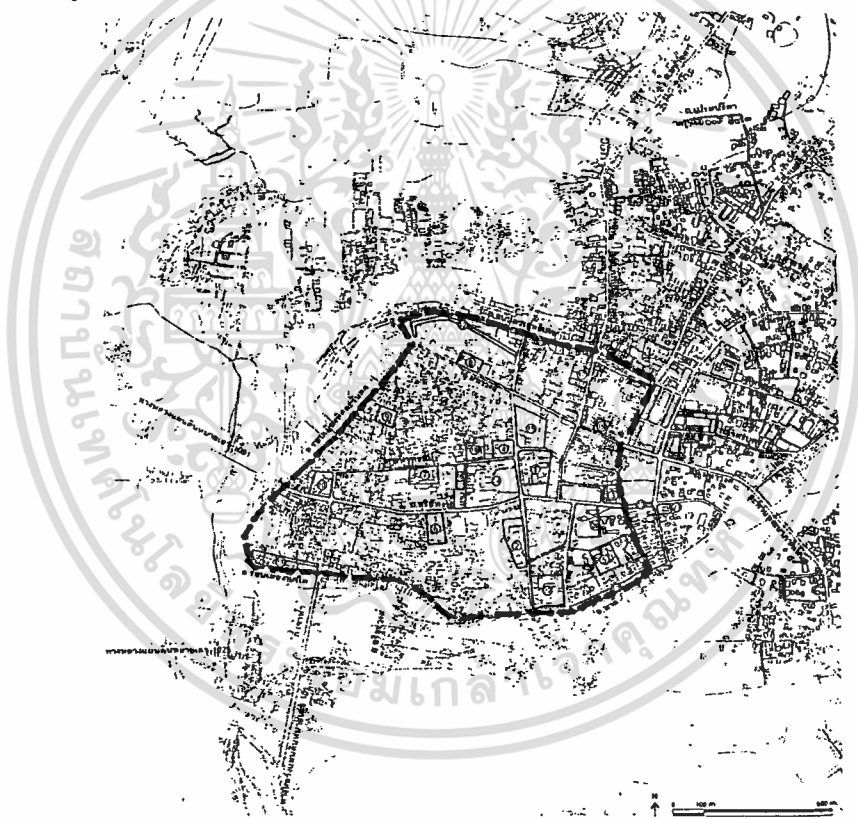

ภาพที่ 4.7 ถนนรอบเมืองทางด้านทิศใต้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) ขอบ (Edge) ขอบของเมือง ได้แก่ ร่องรอยกำแพงเมืองที่ปรากฏชัด จะมีอยู่บริเวณแนวกำแพงเมืองด้านเหนือของวัดมงคล ตั้งแต่ห้วมถนนอนันตวรฤทธิเดช ไปจนถึงถนนผากอง

- แนวกำแพงเมืองที่หลงเหลืออยู่บริเวณวัดอภัย บริเวณถนนรอบเมืองทางทิศใต้
- แนวถนนอนันตวรฤทธิเดชและถนนสุมลเทวาราช เป็นแนวเขตกำแพงเมืองเก่า แต่สภาพปัจจุบัน เป็นที่ตั้งอาคารพาณิชย์สูง 2-3 ชั้น
- แนวเขตถนนรอบเมืองทางทิศใต้ ยังมีคูเมืองหลงเหลือริมสองฟากคูเมือง เป็นบ้าน 1-2 ชั้น สร้างติดต่อกันเป็นแถว
- แนวเขตถนนรอบเมืองทางทิศตะวันตก เป็นคูเมืองและที่ว่าง ด้านข้างกำแพงเมือง เป็นบ้านเดี่ยวสูง 1-2 ชั้น

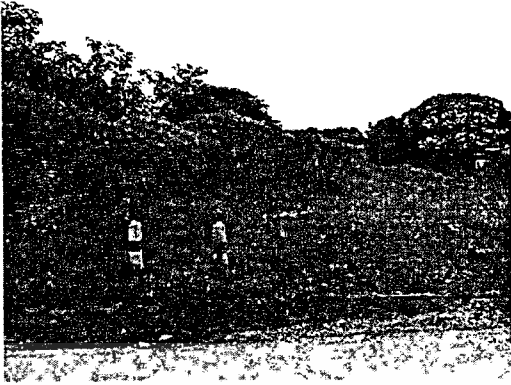

--- แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองน่าน

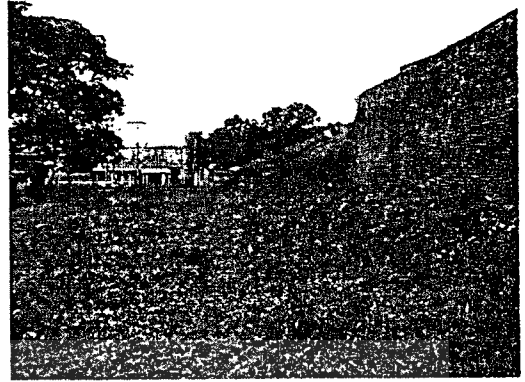
① วัดพระธาตุช้างค้ำวิหาร	⑧ วัดมงคล	⑮ คู่มเจ้าราชบุตร
② วัดกุมินทร์	⑨ วัดมณเฑียร	⑯ คู่มเจ้าเทพมธลา
③ วัดกุคำ	⑩ วัดศรีพันต้น	⑰ คู่มเจ้าเมษวดี
④ วัดหัวขวง	⑪ วัดอภัย	⑱ คู่มเจ้าจันทรทองดี
⑤ วัดปัญญา	⑫ กำแพงเมืองน่าน	⑲ บ้านเจ้าบังเจียว สวงนศรี
⑥ วัดมิ่งเมือง	⑬ สะพานกรุงศรี	⑳ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดน่าน
⑦ วัดไม่เหลือ	⑭ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน	㉑ โอลดสภา
		㉒ อาคารเก่าในเรือนจำจังหวัดน่าน

ภาพที่ 4.8 แสดงขอบเมือง ตามแนวกำแพงเมืองเก่าน่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.9 แสดงแนวกำแพงด้านเหนือ
ของวัดมงคล

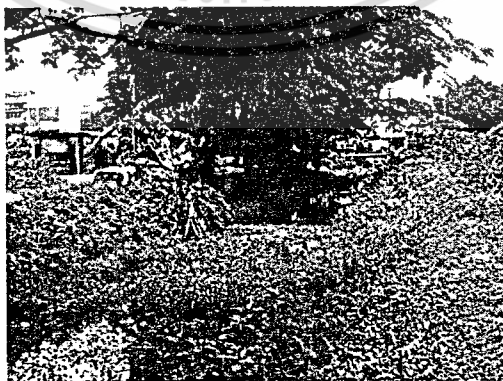
ภาพที่ 4.10 แสดงแนวกำแพงเมืองบริเวณ
หัวมุมถนนอนันตวรฤทธิเดช

ภาพที่ 4.11 แนวเขตบริเวณถนนสุมลเทวาราช

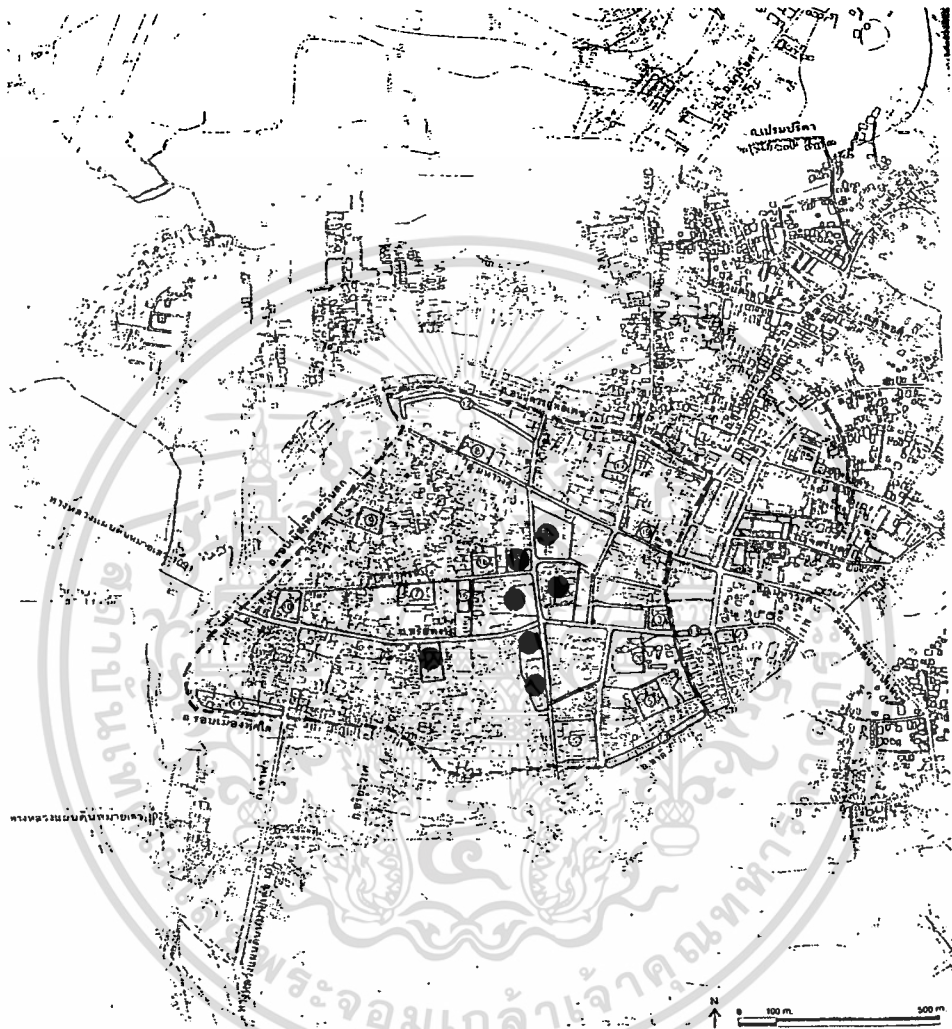
ภาพที่ 4.12 แสดงแนวคูเมืองบริเวณถนน
รอบเมืองทศใต้

ภาพที่ 4.13 แสดงแนวคูเมืองบริเวณถนนรอบเมืองทางทิศตะวันตก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) ที่หมายตา (Landmark) ได้แก่ ช่วงเมือง วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน คู่มุเจ้าราชบุตร วัดมิ่งเมือง วัดหัวข่วง ซึ่ง โบราณสถานเหล่านี้ เกาะกลุ่มรวมกันอยู่บนถนนสุริยพงษ์และถนนผากอง

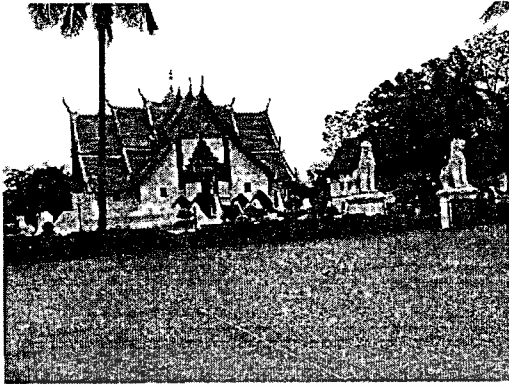

--- แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองน่าน

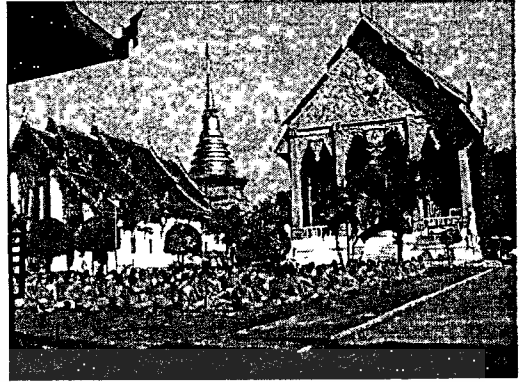
① วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร	⑧ วัดมงคล	⑮ คู่มุเจ้าราชบุตร
② วัดภูมินทร์	⑨ วัดมณฑลเชียร	⑯ คู่มุเจ้าเทพมาลา
③ วัดกุคำ	⑩ วัดศรีพันต้น	⑰ คู่มุเจ้ามณฑล
④ วัดหัวข่วง	⑪ วัดอภัย	⑱ คู่มุเจ้าจันทร์ทองดี
⑤ วัดพญาภู	⑫ กำแพงเมืองน่าน	⑲ บ้านเจ้าบังเชียร สงวนศรี
⑥ วัดมิ่งเมือง	⑬ สะพานกรุงศรี	⑳ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดน่าน
⑦ วัดไผ่เหลือง	⑭ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน	㉑ โอลดสภา
		㉒ อาคารเก่าในเรือนจำจังหวัดน่าน

ภาพที่ 4.14 แสดงตำแหน่งที่หมายตาในเขตกำแพงเมืองเก่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.15 ช่วงเมือง

ภาพที่ 4.16 วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

ภาพที่ 4.17 วัดภูมินทร์

ภาพที่ 4.18 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน

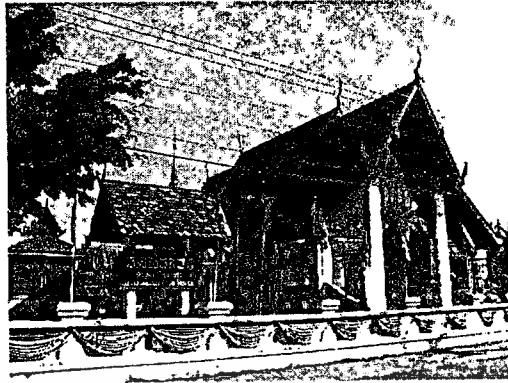

ภาพที่ 4.19 คู่มเจ้าราชบุตร

ภาพที่ 4.20 วัดมิ่งเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

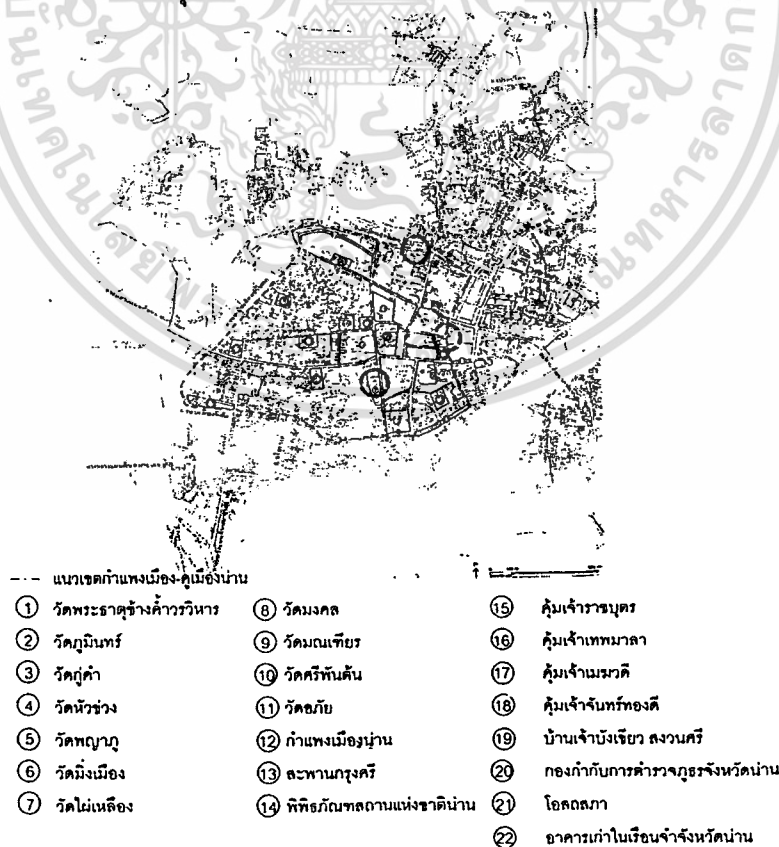

ภาพที่ 4.21 วัดหัวข่วง

4) ที่รวมกิจกรรม (Node)

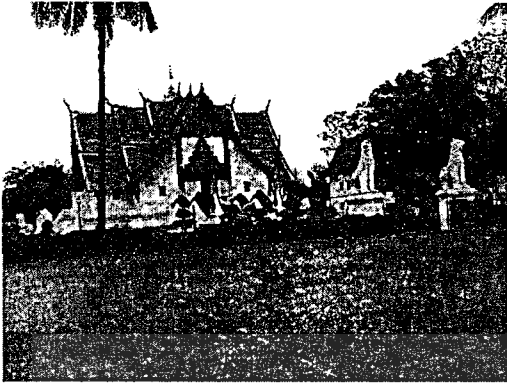
ที่รวมกิจกรรมในเขตกำแพงเมืองเก่าเมืองเก่า น่าน ที่สำคัญได้แก่

- บริเวณข่วงเมือง หน้าวัดภูมินทร์ ใช้เป็นสถานที่จัดงานวัฒนธรรมประเพณี
- บริเวณถนนสุมลเทวราช และถนนอนันตวรฤทธิเดช เป็นศูนย์รวมการค้าขาย มีตลาดสดทั้งตลาดเช้าและตลาดเย็น ตั้งอยู่ด้านตะวันออกของถนนสุมลเทวราช
- บริเวณวัดทุกวัดที่อยู่ภายในเขตกำแพงเมืองเก่า ซึ่งใช้ประกอบเป็นที่ประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 4.22 แสดงตำแหน่งของที่รวมกิจกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

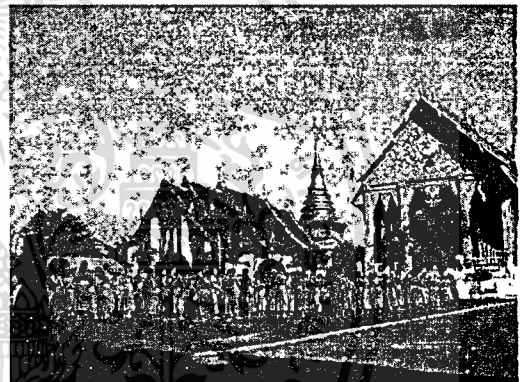
ภาพที่ 4.23 บริเวณช่วงเมือง หน้าวัดภูมินทร์

ภาพที่ 4.24 อาคารพาณิชย์บริเวณถนนสุมลเทวาราช

ภาพที่ 4.25 ตลาดสดด้านตะวันออกของ
ถนนสุมลเทวาราช

ภาพที่ 4.26 กิจกรรมทางศาสนา บริเวณ
วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

5) ย่าน (District)

พื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่ามี ย่านที่สำคัญ คือ ย่านประวัติศาสตร์ ย่านเมืองเก่า ย่านพาณิชย์กรรม ย่านราชการ และย่านพักอาศัย

- ย่านประวัติศาสตร์ ได้แก่ บริเวณใจเมืองเก่า เป็นบริเวณที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย วัดภูมินทร์ ช่วงเมือง คู่มเจ้าราชบุตร วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดมิ่งเมือง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน วัดภูค้ำ วัดไผ่เหลือง และวัดหัวข่วง

- ย่านเมืองเก่า ได้แก่ บริเวณในเขตกำแพงเมืองเก่า

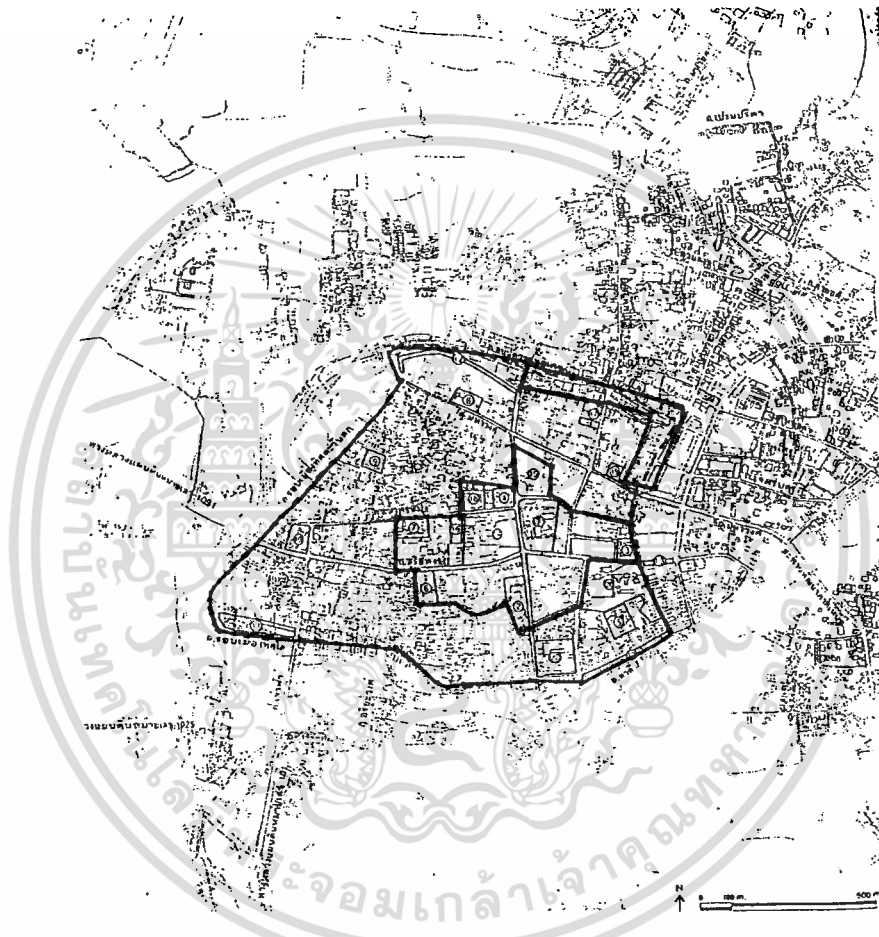
- ย่านพาณิชย์กรรม ได้แก่บริเวณสุมนเทวาราช ถนนอนันตวรฤทธิเดช ซึ่งเป็นตึกแถว

3-4 ชั้น ค้ำขายตลอดแนวสองฝั่งถนน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ย่านราชการ ที่สำคัญของเมืองน่านแบ่งได้เป็นสองบริเวณ คือ บริเวณใจเมืองน่าน กลุ่มราชการ จะเกาะตัวอยู่ใกล้ๆ กัน ซึ่งประกอบไปด้วย ศาลากลาง ศาลจังหวัด สำนักงานป่าไม้ สาธารณสุข และเรือนจำกลางจังหวัด

- ย่านพักอาศัย ในเมืองน่านเป็นย่านพักอาศัยที่มีความหนาแน่นน้อยเกาะกลุ่มกันอยู่ภายในกำแพงเมืองน่าน

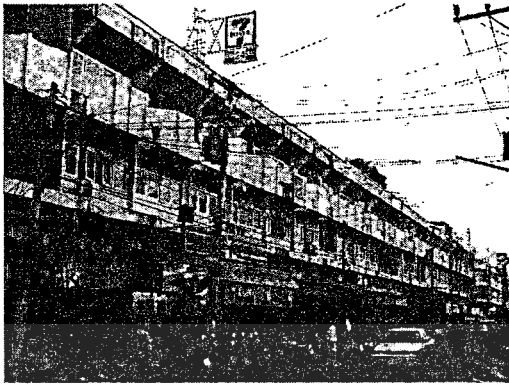

--- แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองน่าน

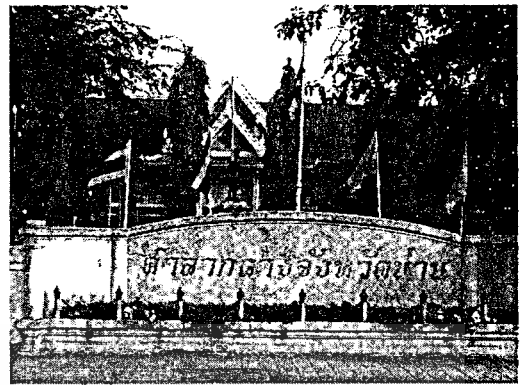
① วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร	⑧ วัดมงคล	⑮ คู่มุเจ้าราชบุตร
② วัดภูมินทร์	⑨ วัดมณเฑียร	⑯ คู่มุเจ้าเทพมาลา
③ วัดภูค้ำ	⑩ วัดศรีพันต้น	⑰ คู่มุเจ้าเมฆวดี
④ วัดหัวข่วง	⑪ วัดอภัย	⑱ คู่มุเจ้าจันทร์ทองดี
⑤ วัดพญาภู	⑫ กำแพงเมืองน่าน	⑲ บ้านเจ้าบังเหียง สงวนศรี
⑥ วัดมิ่งเมือง	⑬ สะพานกรุงศรี	⑳ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดน่าน
⑦ วัดใหม่เหลือ	⑭ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน	㉑ โอสถสภา
		㉒ อาคารเก่าในเรือนจำจังหวัดน่าน

ภาพที่ 4.27 แสดงตำแหน่งย่านต่างๆ บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่าเมืองน่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.28 แสดงย่านพาณิชย์กรรม
บริเวณถนนสุมลเทวราช

ภาพที่ 4.29 ศาลากลางจังหวัดน่าน บริเวณ
ใจเมือง

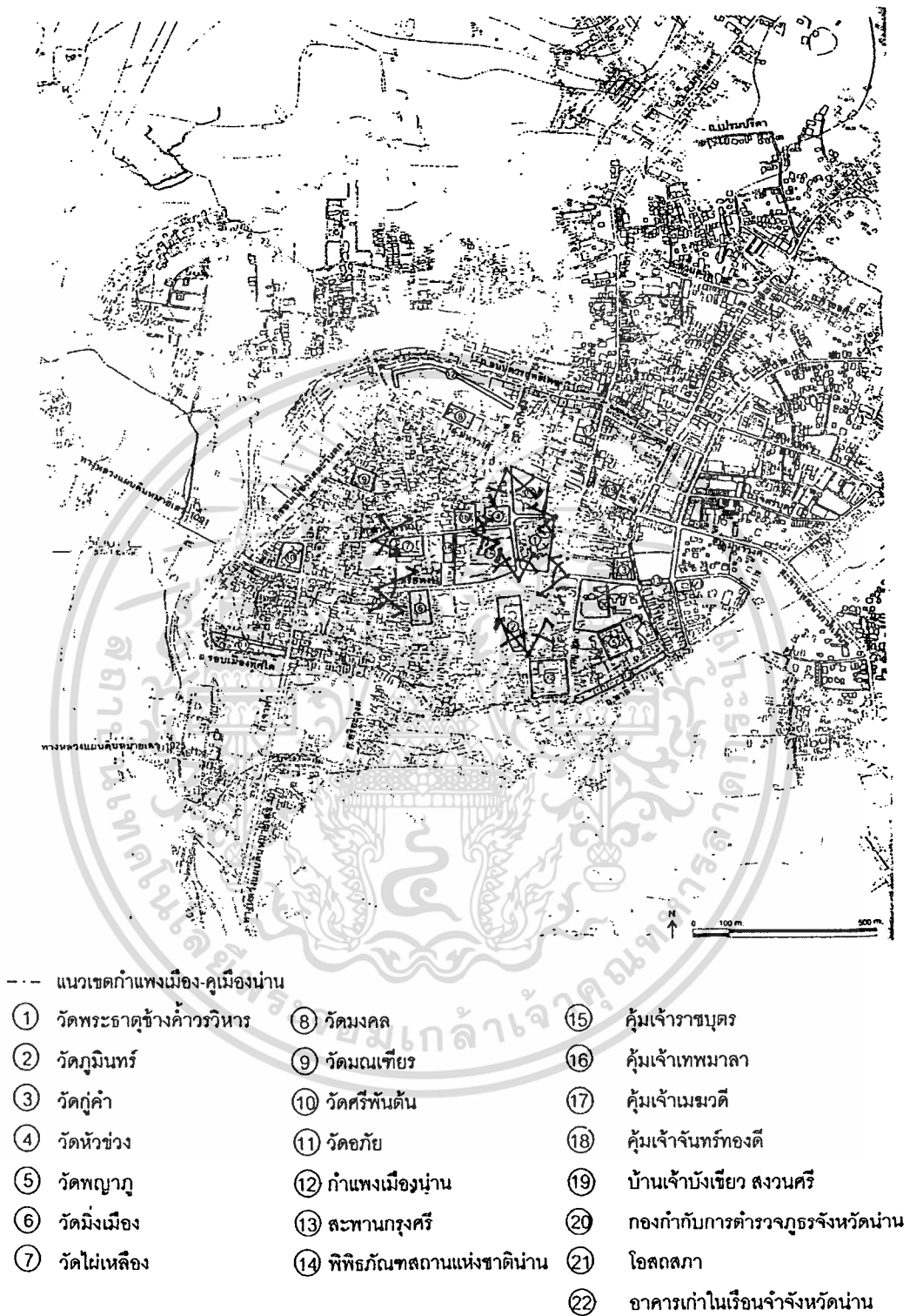

ภาพที่ 4.30 แสดงที่พักที่เกาะกลุ่มอยู่ภายในกำแพงเมืองน่าน

4.1.2 มุมมองภูมิทัศน์ของเมืองในเขตกำแพงเมืองเก่า

มุมมองที่สำคัญ คือ โบราณสถานที่ตั้งอยู่ในเขตบริเวณใจเมืองน่านตามแนวถนนสุริยพงษ์ ถนนผากอง ซึ่งเป็นตัวกำหนดมุมมอง และช่องมองบริเวณใจเมืองน่าน โดยกลุ่มโบราณสถานจะเรียงไปตามแนวถนน ตั้งแต่บริเวณถนนสุริยพงษ์ที่ตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1091 ไปถึงสะพานพัฒนาภาคเหนือ เนื่องจากโบราณสถานหลายแห่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกันทำให้เกิดมุมมองและช่องมองระหว่างโบราณสถาน ได้แก่ มุมมองและช่องมองระหว่างหอคำกับวัดพระธาตุช้างค้ำ หอคำกับวัดภูมินทร์ วัดภูมินทร์กับวัดพระธาตุช้างค้ำ และคุ้มเจ้าราชบุตรกับวัดพระธาตุช้างค้ำ นับเป็นทัศนียภาพแวดล้อมที่ดีในเขตกำแพงเมืองเก่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.31 แสดงมุมมองที่สำคัญบริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่าเมืองน่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

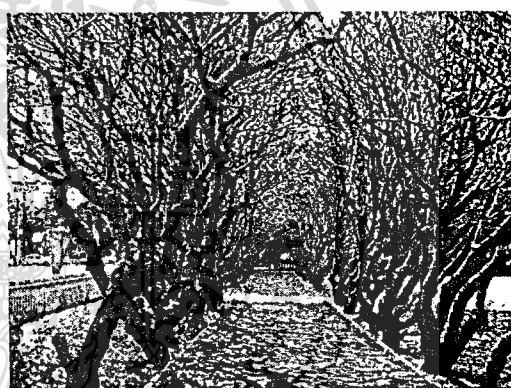
ภาพที่ 4.32 แสดงมุมมองบริเวณวัดหัวข่วง

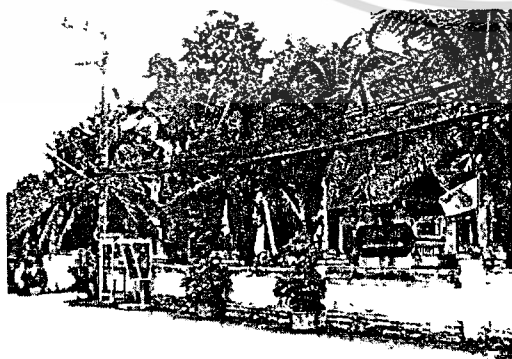
ภาพที่ 4.33 แสดงมุมมองบริเวณทางเข้า
คุ้มเจ้าราชบุตร

ภาพที่ 4.34 แสดงมุมมองถนนด้านหน้าวัดกู่คำ

ภาพที่ 4.35 แสดงมุมมองถนนภายใน
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน

ภาพที่ 4.36 แสดงมุมมองบริเวณด้านหน้า

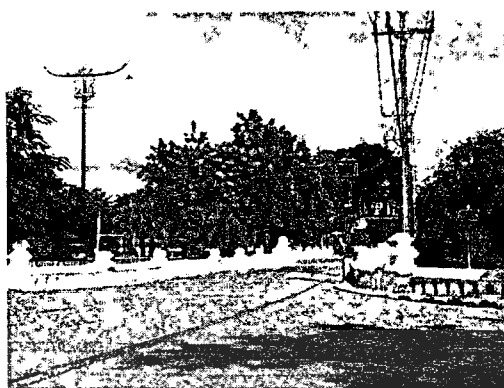
วัด ไผ่เทือง

ภาพที่ 4.37 แสดงมุมมองบริเวณหน้า

วัดภูมินทร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.38 แสดงมุมมองบริเวณสะพานกรุงศรี

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวจากผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยว

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามนักท่องเที่ยว จากการใช้แบบสอบถาม นักท่องเที่ยว จำนวน 83 คน เพื่อใช้เป็นแหล่งของข้อมูลสำหรับรายละเอียดลักษณะข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1) เพศ

ตารางที่ 4.1 แสดงเพศของนักท่องเที่ยว

เพศ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
ชาย	38	45.8
หญิง	45	54.2
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมิวนทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

นักท่องเที่ยวที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม เรื่อง ความสนใจในสถานที่ท่องเที่ยวและความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า น่าน จำนวน 83 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 38 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.8 ของตัวอย่างทั้งหมดที่เหลือ 45 ราย หรือเท่ากับร้อยละ 54.2 เป็นผู้หญิง

2) อายุ

ตารางที่ 4.2 แสดงอายุของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

อายุ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
18 - 24	18	21.7
25 - 34	14	16.9
35 - 44	28	33.7
45 - 54	13	15.7
55 ปีขึ้นไป	10	12.0
รวม	83	100

-- กลุ่มอายุที่มาท่องเที่ยวมากที่สุด คือ 35-44 ปี จำนวน 28 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 33.7 รองลงมาคือ 18-24 ปี จำนวน 18 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 21.7 รองลงมาคือ 25-34 ปี จำนวน 14 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.9 รองลงมาคือ 45-54 ปี จำนวน 13 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.7 และน้อยที่สุด คือ 55 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.0

3) การศึกษา

ตารางที่ 4.3 แสดงระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

ระดับการศึกษา	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มัธยมศึกษา/ปวช.	16	19.3
อนุปริญญา/ปวส.	8	9.6
ปริญญาตรี	38	45.8
สูงกว่าปริญญาตรี	21	25.3
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย กลุ่มตัวอย่างการศึกษานี้มีระดับการศึกษาที่กระจายไปตามกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่ชั้นมัธยมไปจนถึงสูงกว่าปริญญาตรีระดับการศึกษาของ 45.8 นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษามากที่สุดคือ ระดับปริญญาตรี จำนวน 38 ราย หรือคิดเป็นร้อยละรองลงมาคือ การศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 21 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 25.3 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาหรือ ปวช. มีจำนวน 16 ราย และน้อยที่สุดคือ ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. มีจำนวน 8 ราย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4) อาชีพ

ตารางที่ 4.4 แสดงอาชีพของนักท่องเที่ยวน

อาชีพ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
นักเรียน/นักศึกษา	14	16.9
ข้าราชการ/พนักงานรัฐ	28	33.7
รับจ้าง	4	4.8
พนักงานเจ้าหน้าที่บริษัท	14	16.9
อื่นๆ	23	27.7
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดกุฎิมนตรี- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

อาชีพหลักของนักท่องเที่ยวกกลุ่มตัวอย่าง ที่พบมากที่สุดคือ ข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ มีจำนวน 28 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 33.7 อาชีพอื่นๆ มีจำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.7 รองลงมา ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน คือ นักเรียน นักศึกษา และพนักงานหรือเจ้าหน้าที่บริษัท จำนวน 14 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 16.9 น้อยที่สุดคือ อาชีพรับจ้าง จำนวน 4 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 4.8

5) รายได้ต่อเดือน

ตารางที่ 4.5 แสดงรายได้ต่อเดือนของนักท่องเที่ยวน

รายได้ต่อเดือน	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
7,000 - 15,000	40	48.2
15,000 - 25,000	10	12.0
25,000 - 35,000	19	22.9
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดกุฎิมนตรี- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

รายได้ของนักท่องเที่ยวกกลุ่มตัวอย่าง ที่พบมากที่สุดอยู่ระหว่างคือ 7,000 - 15,000 บาท/เดือน จำนวน 40 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 48.2 รองลงมา 25,000 - 35,000 บาท/เดือน มีจำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.9 ที่พบน้อยที่สุดคือ 15,000 - 25,000 บาท จำนวน 10 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 12.0

๑) การวางแผนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

ตารางที่ 4.6 แสดงการวางแผนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

จำนวนเงิน	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
ต่ำกว่า 2,000	15	18.1
2,000 - 3,000	28	33.7
3,000 - 4,000	22	26.5
มากกว่า 4,000	18	21.7
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

การวางแผนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ที่พบมากที่สุดอยู่ระหว่าง คือ 2,000 - 3,000 บาท มีจำนวน 28 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 33.7 รองลงมา 3,000 - 4,000 บาท มีจำนวน 22 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 26.5 รองลงมาคือ มากกว่า 4,000 บาท มีจำนวน 18 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 21.7 และที่พบน้อยที่สุดคือ ต่ำกว่า 2,000 บาท จำนวน 15 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 18.1

7) พาหนะที่ใช้เดินทาง

ตารางที่ 4.7 แสดงพาหนะที่ใช้เดินทางของนักท่องเที่ยว

พาหนะที่ใช้เดินทาง	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
รถยนต์ส่วนบุคคล	54	65.1
รถนำเที่ยว	14	16.9
รถประจำทาง	10	12.0
เครื่องบิน	5	5.0
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

พาหนะที่ใช้เดินทางของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ที่พบมากที่สุดคือ รถยนต์ส่วนบุคคล จำนวน 54 ราย คิดเป็นร้อยละ 65.1 รองลงมาคือ รถนำเที่ยว จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.9 รองลงมาคือ รถประจำทาง มีจำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.0 ที่พบน้อยที่สุดคือเครื่องบิน จำนวน 5 ราย

8) จำนวนผู้ร่วมเดินทาง

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนผู้ร่วมเดินทางของนักท่องเที่ยว

จำนวนผู้ร่วมเดินทาง	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
คนเดียว	1	1.2
2 คน	16	19.3
3-5 คน	32	38.6
6 – 10 คน	26	31.3
10 คน ขึ้นไป	8	9.6
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

จำนวนผู้ร่วมเดินทางของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่พบมากที่สุด คือ 3-5 คน จำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.6 รองลงมา คือ 6-10 คน คิดเป็นร้อยละ 31.3 รองลงมาคือ 2 คน จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.3 รองลงมาคือ 10 คนขึ้นไป จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.6 น้อยที่สุดคือ 1 คน จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.2

9) รูปแบบที่พัก

ตารางที่ 4.9 แสดงรูปแบบที่พักของนักท่องเที่ยว

รูปแบบที่พัก	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
โรงแรม	26	31.3
รีสอร์ท	39	47.0
บ้านญาติ/เพื่อน	14	16.9
HOME STAY	4	4.8
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

รูปแบบที่พักที่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่พบมากที่สุด คือ รีสอร์ท จำนวน 39 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 47.0 รองลงมาคือ โรงแรม จำนวน 26 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.3 รองลงมาคือ บ้านญาติ/เพื่อน จำนวน 14 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.9 น้อยที่สุดคือ HOME STAY จำนวน 4 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.8

10) จำนวนวันที่พัก

ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนวันที่พักของนักท่องเที่ยว

จำนวนวันที่พัก	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
1 – 2 วัน	42	50.6
3 – 5 วัน	29	34.9
มากกว่า 5 วัน	12	14.5
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

จำนวนวันที่พัก ของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ที่พบมากที่สุดคือ 1 – 2 วัน จำนวน 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.6 รองลงมาคือ 3-5 วัน จำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.9 น้อยที่สุดคือ มากกว่า 5 วัน มีจำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.5

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวในเขตกำแพงเมืองเก่าที่นักท่องเที่ยวสนใจเยี่ยมชม

1) วัดภูมินทร์

ตารางที่ 4.11 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดภูมินทร์

ระดับความสนใจ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	36	43.4
มาก	35	42.2
ปานกลาง	10	12.0
น้อย	2	2.4
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

วัดภูมินทร์เป็นวัดที่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ให้ความสนใจตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ สนใจเยี่ยมชมมากที่สุด จำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.4 สนใจเยี่ยมชมมาก 35 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.2 สนใจเยี่ยมชมปานกลาง มีจำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.0 สนใจเยี่ยมชมน้อย จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.4

2) วัดช้างค้ำวรวิหาร

ตารางที่ 4.12 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดช้างค้ำวรวิหาร

ระดับความสนใจ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	20	24.1
มาก	49	59.0
ปานกลาง	14	16.9
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมิวนทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

วัดช้างค้ำวรวิหารเป็นวัดที่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ให้ความสนใจตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ สนใจเยี่ยมชมนมากที่สุด จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.1 0 สนใจเยี่ยมชมนมาก 49 ราย คิดเป็น ร้อยละ 59.0 สนใจเยี่ยมชมนปานกลาง มีจำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.9

3) วัดหัวข่วง

ตารางที่ 4.13 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดหัวข่วง

ระดับความสนใจ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	16	19.3
มาก	45	54.2
ปานกลาง	20	24.1
น้อย	2	2.4
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมิวนทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

วัดหัวข่วงเป็นวัดที่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ให้ความสนใจตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ สนใจเยี่ยมชมนมากที่สุด จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.3 สนใจเยี่ยมชมนมาก 45 ราย คิดเป็น ร้อยละ 54.2 สนใจเยี่ยมชมนปานกลาง มีจำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.1 สนใจเยี่ยมชมนน้อย จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.4

4) วัดมิ่งเมือง

ตารางที่ 4.14 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดมิ่งเมือง

ระดับความสนใจ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	24	28.9
มาก	43	51.8
ปานกลาง	16	19.3
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

วัดมิ่งเมืองเป็นวัดที่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ให้ความสนใจตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ สนใจเยี่ยมชมนมากที่สุด จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.9 สนใจเยี่ยมชมนมาก 43 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.8 สนใจเยี่ยมชมนปานกลาง มีจำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.3

5) วัดไม้เทือง/วัดมงคล/วัดมณเฑียร/ วัดอภัย

ตารางที่ 4.15 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัด ไม้เทือง/วัดมงคล/วัดมณเฑียร/ วัดอภัย

ระดับความสนใจ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	14	16.9
มาก	49	59.0
ปานกลาง	18	21.7
น้อย	2	2.4
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

วัดไม้เทือง/วัดมงคล/วัดมณเฑียร/ วัดอภัยเป็นวัดที่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ให้ความสนใจตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ สนใจเยี่ยมชมนมากที่สุด จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.9 สนใจเยี่ยมชมนมาก 49 ราย คิดเป็น ร้อยละ 59.0 สนใจเยี่ยมชมนปานกลาง มีจำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.7 สนใจเยี่ยมชมน้อย จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.4

6) กำแพงเมืองเก่า

ตารางที่ 4.16 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกำแพงเมืองเก่า

ระดับความสนใจ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	16	19.3
มาก	39	47.0
ปานกลาง	22	26.5
น้อย	6	7.2
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมิินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

กำแพงเมืองน่าน เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ให้ความสนใจตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ สนใจเยี่ยมชมมากที่สุด จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.3 สนใจเยี่ยมชมมาก 39 ราย คิดเป็น ร้อยละ 47.0 สนใจเยี่ยมชมปานกลาง มีจำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.5 สนใจเยี่ยมชมน้อย จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.2

7) พิพิธภัณฑฯจังหวัดน่าน

ตารางที่ 4.17 แสดงระดับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อพิพิธภัณฑฯจังหวัดน่าน

ระดับความสนใจ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	34	41.0
มาก	41	49.4
ปานกลาง	8	9.6
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมิินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

พิพิธภัณฑฯจังหวัดน่าน เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ให้ความสนใจตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ สนใจเยี่ยมชมมากที่สุด จำนวน 34 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.0 สนใจเยี่ยมชมมาก 41 ราย คิดเป็น ร้อยละ 49.4 สนใจเยี่ยมชมปานกลาง มีจำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.6

8) คຸ້ມເຈົ້ານາຍແລະຂ້າຣາຮບຣິຖາຣ

ຕາຣາງທີ່ 4.18 ແສດຣະຄັບຄວາມສນໃຈຂອງນັກທ່ອງເທົ່ວທີ່ມີຕໍ່ຄຸ້ມເຈົ້ານາຍແລະຂ້າຣາຮບຣິຖາຣ

ຣະຄັບຄວາມສນໃຈ	ຈຳນວນ	ເປີເຣັເຈັນຕ໌
ມາກທີ່ສຸດ	16	19.3
ມາກ	39	47.0
ປານກລາງ	26	31.3
ນ້ອຍ	2	2.4
ຣວມ	83	100

ທີ່ມາ : ຈາກຕາຣາງຄອບເບັບສອບຖາມກຸ່ມຕົວຢ່າງ ວັນທີ່ 4-7 ເມ.ຍ. 52 (ບຣິເວນວັດຖຸມິນທ໌- ພິທິຣັດທ໌ ຈັງຫວັດນ່ານ)

ຄຸ້ມເຈົ້ານາຍແລະຂ້າຣາຮບຣິຖາຣເປັນສຖານທີ່ນັກທ່ອງເທົ່ວກຸ່ມຕົວຢ່າງ ໃຫ້ຄວາມສນໃຈຕາມຣະຄັບຄ່າຄວາມສນໃຈ ດັ່ງນີ້ ສນໃຈເຍື່ອມຮມມາກທີ່ສຸດ ຈຳນວນ 16 ຣາຍ ຄິດເປັນຣ້ອຍລະ 19.3 ສນໃຈເຍື່ອມຮມມາກ 39 ຣາຍ ຄິດເປັນ ຣ້ອຍລະ 47.0 ສນໃຈເຍື່ອມຮມປານກລາງ ມີຈຳນວນ 26 ຣາຍ ຄິດເປັນຣ້ອຍລະ 31.3 ສນໃຈເຍື່ອມຮມນ້ອຍ ຈຳນວນ 2 ຣາຍ ຄິດເປັນຣ້ອຍລະ 2.4

4.2.3 ກາຣິວິຕຣາຣະທີ່ຂໍ້ມູນຮິ່ງອຳນວຍຄວາມສະດວກທີ່ນັກທ່ອງເທົ່ວຕ້ອງກາຣິວິຕຣາຣະໃນສຖານທີ່ທ່ອງເທົ່ວ

1) ສູນຍ໌ບຣິຖາຣນັກທ່ອງເທົ່ວ

ຕາຣາງທີ່ 4.19 ແສດຣະຄັບຄວາມຕ້ອງກາຣິວິຕຣາຣະຂອງນັກທ່ອງເທົ່ວຕໍ່ສູນຍ໌ບຣິຖາຣນັກທ່ອງເທົ່ວ

ຣະຄັບຄວາມຕ້ອງກາຣິວິຕຣາຣະ	ຈຳນວນ	ເປີເຣັເຈັນຕ໌
ມາກທີ່ສຸດ	22	26.5
ມາກ	45	54.2
ປານກລາງ	16	19.3
ຣວມ	83	100

ທີ່ມາ : ຈາກຕາຣາງຄອບເບັບສອບຖາມກຸ່ມຕົວຢ່າງ ວັນທີ່ 4-7 ເມ.ຍ. 52 (ບຣິເວນວັດຖຸມິນທ໌- ພິທິຣັດທ໌ ຈັງຫວັດນ່ານ)

ສູນຍ໌ບຣິຖາຣນັກທ່ອງເທົ່ວ ເປັນສິ່ງອຳນວຍຄວາມສະດວກນັກທ່ອງເທົ່ວກຸ່ມຕົວຢ່າງຕ້ອງກາຣິວິຕຣາຣະໃນສຖານທີ່ທ່ອງເທົ່ວມີຣະຄັບຄວາມຕ້ອງກາຣິວິຕຣາຣະດັ່ງນີ້ ໃຫ້ຄວາມຕ້ອງກາຣິວິຕຣາຣະຕາມຣະຄັບຄ່າຄວາມສນໃຈ ດັ່ງນີ້ ຕ້ອງກາຣິວິຕຣາຣະມາກທີ່ສຸດ ຈຳນວນ 22 ຣາຍ ຄິດເປັນຣ້ອຍລະ 26.5 ຕ້ອງກາຣິວິຕຣາຣະມາກ 45 ຣາຍ ຄິດເປັນ ຣ້ອຍລະ 54.2 ຕ້ອງກາຣິວິຕຣາຣະປານກລາງ ມີຈຳນວນ 16 ຣາຍ ຄິດເປັນຣ້ອຍລະ 19.3

ເອກສາຣນີ້ເປັນເອກສາຣທີ່ສງວນໄວ້ສຳຣັບກາຣິວິຕຣາຣະໃຊ້ງານເພື່ອກາຣິວິຕຣາຣະທ່ານັ້ນ ມີອຳນວຍຄວາມສະດວກໃຫ້ນຳໄປໃຊ້ປະໂຫຍດດ້ານກາຣິວິຕຣາຣະ ໃຊ້ງານຕ່າງໆ ອີກທັງຫ້າມມີໃຫ້ຕັດແປງເນື້ອ ແລະຕ້ອງອ້າງອິງເຮົາເຈົ້າຂອງເອກສາຣທຸກຄັ້ງທີ່ມີກາຣິວິຕຣາຣະນຳໄປໃຊ້

2) ที่จอดรถ

ตารางที่ 4.20 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อที่จอดรถ

ระดับความต้องการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	21	25.3
มาก	48	57.8
ปานกลาง	14	16.9
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

ที่จอดรถ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต้องการในสถานที่ท่องเที่ยวมีระดับความต้องการดังนี้ ให้ความต้องการตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ ต้องการมากที่สุด จำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.3 ต้องการมาก 48 ราย คิดเป็น ร้อยละ 57.8 ต้องการปานกลาง มีจำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.9

3) ที่นั่งพักผ่อน

ตารางที่ 4.21 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อที่นั่งพักผ่อน

ระดับความต้องการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	25	30.1
มาก	48	57.8
ปานกลาง	10	12.0
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

ที่นั่งพักผ่อน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต้องการในสถานที่ท่องเที่ยวมีระดับความต้องการดังนี้ ให้ความต้องการตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ ต้องการมากที่สุด จำนวน 25 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.1 ต้องการมาก 48 ราย คิดเป็น ร้อยละ 57.8 ต้องการปานกลาง มีจำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.0

4) ห้องนำสาธารณะ

ตารางที่ 4.22 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อห้องนำสาธารณะ

ระดับความต้องการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	31	37.3
มาก	34	41.0
ปานกลาง	18	21.7
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

ห้องนำสาธารณะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต้องการในสถานที่ท่องเที่ยวมีระดับความต้องการดังนี้ ให้ความต้องการตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ ต้องการมากที่สุด จำนวน 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.3 ต้องการมาก 34 ราย คิดเป็น ร้อยละ 41.0 ต้องการปานกลาง มีจำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.7

5) ร้านขายของที่ระลึก

ตารางที่ 4.23 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อร้านขายของที่ระลึก

ระดับความต้องการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	20	24.1
มาก	45	54.2
ปานกลาง	17	20.5
น้อย	1	1.2
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

ร้านขายของที่ระลึกเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต้องการในสถานที่ท่องเที่ยวมีระดับความต้องการดังนี้ ให้ความต้องการตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ ต้องการมากที่สุด จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.1 ต้องการมาก 45 ราย คิดเป็น ร้อยละ 54.2 ต้องการปานกลาง มีจำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.5 และต้องการน้อย 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.2

6) ตู้กดเงิน (ATM)

ตารางที่ 4.24 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อตู้เก็บเงิน (ATM)

ระดับความต้องการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	6	7.2
มาก	32	38.6
ปานกลาง	39	47.0
น้อย	6	7.2
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

ตู้กดเงินเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต้องการในสถานที่ท่องเที่ยวมีระดับความต้องการดังนี้ ให้ความต้องการตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ ต้องการมากที่สุด จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.2 ต้องการมาก 32 ราย คิดเป็น ร้อยละ 38.6 ต้องการปานกลาง มีจำนวน 39ราย คิดเป็นร้อยละ 47.0 และต้องการน้อย 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.2

7) โทรศัพท์สาธารณะ

ตารางที่ 4.25 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อโทรศัพท์สาธารณะ

ระดับความต้องการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	6	7.2
มาก	39	47.0
ปานกลาง	26	31.3
น้อย	12	14.4
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

โทรศัพท์สาธารณะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต้องการในสถานที่ท่องเที่ยวมีระดับความต้องการดังนี้ ให้ความต้องการตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ ต้องการมากที่สุด จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.2 ต้องการมาก 39 ราย คิดเป็น ร้อยละ 47.0 ต้องการปานกลาง มีจำนวน 26 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.3 และต้องการน้อย 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.4

8) เอกสารหรือแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

ตารางที่ 4.26 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อเอกสารหรือแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

ระดับความต้องการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	14	16.9
มาก	43	51.8
ปานกลาง	24	28.9
น้อย	2	2.4
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

เอกสารหรือแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างต้องการในสถานที่ท่องเที่ยวมีระดับความต้องการดังนี้ ให้ความต้องการตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ ต้องการมากที่สุด จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.9 ต้องการมาก 43 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.8 ต้องการปานกลาง มีจำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.9 และต้องการน้อย 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.4

9) ป้ายแสดงชื่อสถานที่ท่องเที่ยว

ตารางที่ 4.27 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อป้ายแสดงชื่อสถานที่ท่องเที่ยว

ระดับความต้องการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	29	34.9
มาก	36	43.4
ปานกลาง	16	19.3
น้อย	2	2.4
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

ป้ายแสดงชื่อสถานที่ท่องเที่ยว เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ต้องการในสถานที่ท่องเที่ยวมีระดับความต้องการดังนี้ ให้ความต้องการตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ ต้องการมากที่สุด จำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.6 ต้องการมาก 36 ราย คิดเป็น ร้อยละ 43.4 ต้องการปานกลาง มีจำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.3 และต้องการน้อย 2 ราย คิดเป็น ร้อยละ 2.4

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

10) ฐึไปรษณึยึ

ตารางที่ 4.28 แสดงระดับความต้งการของนักท้งเทึยวค้ฐึไปรษณึยึ

ระดับความต้งการ	จ้งนวน	เปอร์เซนต์
มากที่สุด	4	4.8
มาก	25	30.1
ปานกลาง	48	57.8
น้อย	6	7.2
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พืพิธิภณัฑ์ จ้งหวัดน้ำน)

ฐึไปรษณึยึ เป็นสึจ้งจ้งนวนความสะควณักท้งเทึยวค้ฐึไปรษณึยึต้งการในสถานที่ท้งเทึยวมีระดับความต้งการด้งนี้ ให้ความต้งการตามระดับค่าความสนใจ ด้งนี้ ต้งการมากที่สุด จ้งนวน 4 ราย คึคเป็นร้อยละ 4.8 ต้งการมาก 25 ราย คึคเป็น ร้อยละ 30.1 ต้งการปานกลาง มีจ้งนวน 48 ราย คึคเป็นร้อยละ 57.3 และต้งการน้อย 6 ราย คึคเป็นร้อยละ 7.2

11) ที่พัคแบบ HOME STAY

ตารางที่ 4.29 แสดงระดับความต้งการของนักท้งเทึยวค้ที่พัคแบบ HOME STAY

ระดับความต้งการ	จ้งนวน	เปอร์เซนต์
มากที่สุด	13	15.7
มาก	28	33.7
ปานกลาง	40	48.2
น้อย	2	2.4
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมินทร์- พืพิธิภณัฑ์ จ้งหวัดน้ำน)

ที่พัคแบบHOME STAY เป็นสึจ้งจ้งนวนความสะควณักท้งเทึยวค้ที่พัคแบบ HOME STAY ต้งการในสถานที่ท้งเทึยวมีระดับความต้งการด้งนี้ ให้ความต้งการตามระดับค่าความสนใจ ด้งนี้ ต้งการมากที่สุด จ้งนวน 13 ราย คึคเป็นร้อยละ 15.7 ต้งการมาก 28 ราย คึคเป็น ร้อยละ 33.7 ต้งการปานกลาง มีจ้งนวน 40 ราย คึคเป็นร้อยละ 48.2 และต้งการน้อย 2 ราย คึคเป็น ร้อยละ 2.4

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้ส้หรับการจ้งงานเพื่การศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปจ้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆท้งสิ้น อึกท้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้งอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปจ้

12) การบริการของมัคคุเทศก์

ตารางที่ 4.30 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของมัคคุเทศก์

ระดับความต้องการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	6	7.2
มาก	23	27.7
ปานกลาง	46	55.4
น้อย	8	9.6
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมิินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

การบริการของมัคคุเทศก์ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ต้องการในสถานที่ท่องเที่ยวมีระดับความต้องการดังนี้ ให้ความต้องการตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ ต้องการมากที่สุด จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.2 ต้องการมาก 23 ราย คิดเป็น ร้อยละ 27.7 ต้องการปานกลาง มีจำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.4 และต้องการน้อย 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.6

13) ร้านอาหาร

ตารางที่ 4.31 แสดงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อร้านอาหาร

ระดับความต้องการ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มากที่สุด	12	14.5
มาก	53	63.9
ปานกลาง	18	21.7
รวม	83	100

ที่มา : จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วันที่ 4-7 เม.ย. 52 (บริเวณวัดภูมิินทร์- พิพิธภัณฑฯ จังหวัดน่าน)

ร้านอาหาร เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต้องการในสถานที่ท่องเที่ยวมีระดับความต้องการดังนี้ ให้ความต้องการตามระดับค่าความสนใจ ดังนี้ ต้องการมากที่สุด จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.5 ต้องการมาก 53 ราย คิดเป็น ร้อยละ 63.9 ต้องการปานกลาง มีจำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.7

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

นักวิชาการผู้ให้สัมภาษณ์ คือ อาจารย์สมเจตน์ วิมลเกษม ครูชำนาญการพิเศษ ครูปัญญาไทย รุ่นที่ 4 สาขาภาษาและวรรณกรรม(ภาษาล้านนา)

ผู้นำชุมชนที่ให้สัมภาษณ์ ประกอบไปด้วย พระครูสุวรรณ เจติยานุกุล ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระธาตุช้างค้ำ เจ้าคณะอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน พ.ต.ต.บุญยงค์ ปิณฑิต ประธานชุมชนบ้านช้างค้ำคุณวิจิตร ชัยมงคล ชุมชนบ้านภูมินทร์

(สัมภาษณ์เมื่อ 7 เมษายน พ.ศ. 2552 ที่จังหวัดน่าน)

4.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักวิชาการ

แนวทางอนุรักษ์สภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างธรรมชาติ สถาปัตยกรรม และคุณภาพชีวิต นักวิชาการให้ความเห็นว่าควรจะมีกฎหมายคุ้มครองสถาปัตยกรรมดั้งเดิม และทำความเข้าใจกับชุมชน โดยใช้มาตรการของชุมชน เป็น 2 ประเด็นหลักโดยต้องทำอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม ว่าถ้าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมดีหมายความว่าเรารักษาอย่างเช่นวัดพระธาตุแช่แห้ง เราจะเห็นว่าระบบนิเวศ หรือสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมซึ่งแต่เดิมมันเคยรุ่งรังมาก่อนพอเข้าไปจัดภูมิทัศน์ใหม่ ทำให้เกิดความงงงามขึ้น นำท้องเที่ยวขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานที่ภาครัฐเข้าไปสนับสนุน บางครั้งเราก็ต้องจำกัดหรือรอนสิทธิมันก็มีความจำเป็นแต่แน่นอนไม่ว่าจะออกกฎหมายใดๆ มา ก็จะต้องถูกต้องด้านทั้งนั้น ถ้าสถาปัตยกรรมและธรรมชาติเมื่อมันโดดเด่นขึ้นมาแล้ว มันทำให้ชีวิตดีขึ้น ตรงนี้แหละที่โยงเข้ามาให้เห็นเมื่อสิ่งแวดล้อมดีทำให้โบราณสถานนำท้องเที่ยวขึ้น แต่ในการคำนึงการจัดการสิ่งแวดล้อม มันต้องอิงหลักในเชิงวิชาการด้วยตัวอย่างก็คือ เราจะต้องมีความ ตื่นเต้น ตื่นตา และตื่นใจ ตื่นเต้นว่ามันเก่าแก่ใหม่ มันเป็นของดั้งเดิมใหม่ มันตื่นตามันอลังการ ในเรื่องของโครงสร้างใหม่ มันอลังการในเรื่องของพุทธปรัชญาที่ล้ำลึกใหม่ มันตื่นใจที่เราได้มีส่วนร่วมหรือได้ไปสัมผัสด้วยตัวเอง และมันไม่สามารถที่จะบรรยายให้กับคนอื่นได้ นอกจากตัวเองมาสัมผัสด้วยตนเอง

แนวทางการใช้ประโยชน์เมืองเก่าอย่างคุ้มค่า เพื่อประชาชนในเขตเมืองเก่า มองถึงด้านคุณค่า สร้างความเข้าใจให้กับชุมชน สร้างความตระหนักรู้ และเข้าใจกับชุมชน รักษาคุณค่า แล้วมูลค่าจะตามมา โดยดำเนินการตามผังและแผนแม่บท มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น หน่วยงานอนุรักษ์ชุมชนกับสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้ให้กับชุมชน ชาวชน และพระสงฆ์

แนวทางการจัดการและพัฒนาเมืองเก่าเมืองเก่าทำให้เป็นเมืองน่าอยู่ ตามวิถีชีวิตคนน่าน ลักษณะวิถีเป็นแบบครอบครัวขยาย เอื้อเพื่อพ่อแม่ แนวทางจัดการจะมีกฎหมายเมืองเก่ามารับ

มีการก่อสร้างต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการ ในชุมชนจะมีสภาวัดดูแลชุมชน ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม

แนวความคิดในการจัดการเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว บริเวณเมืองเก่า น่าน ในเขตเมืองเก่า น่านมีถนนที่สมบูรณ์ แต่ต้องทำให้ทุกอย่างใช้ร่วมกันได้ ถ้ามีการจราจรหนาแน่นขึ้น ต้องมีการวางแผนการจราจร และมีแผนจะย้ายศาลากลางออก เมืองก็จะเป็นแหล่งเรียนรู้ และที่ศึกษาประวัติศาสตร์ไปในตัว สิ่งอำนวยความสะดวกก่อนข้างพร้อมและจะต้องลงไปถึงเมืองชุมชน ควรเน้นเรื่องการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

แนวทางในการประชาสัมพันธ์ นักท่องเที่ยวในรอบปีที่ผ่านมา เพิ่มขึ้นกว่า 200 รายการ ต้องคำนึงที่พัก อาหาร และความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่

4.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

กิจกรรมที่เกี่ยวกับสังคมที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ชุมชน สรุปได้ว่าทุกชุมชนล้วนมีกิจกรรมร่วมกัน มีความเกี่ยวเนื่องกัน บางชุมชนเข้มแข็งจนสามารถช่วยเหลือชุมชนอื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือวัด

กิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น เป็นประเพณีวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับวัดเป็นส่วนใหญ่ ในแต่ละเดือนจะมีกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี ดังนี้

เดือนกุมภาพันธ์	ประเพณีนมัสการพระธาตุคอนแก้ว, ประเพณีขึ้นถ้ำผาตูป
เดือนมีนาคม	ประเพณีหกเป็งไหว้พระธาตุแช่แห้ง, พิธีเลี้ยงปู่ย่า
เดือนเมษายน	ประเพณีสงกรานต์, พิธีสงเคราะห์, สะเคาะเคราะห์, ประเพณีจุดบอกไฟ
เดือนพฤษภาคม	ประเพณีนมัสการพระธาตุเขาน้อย
เดือนมิถุนายน	งานปอยบวชลูกแก้ว
เดือนกรกฎาคม	ประเพณีเข้าพรรษาและประเพณีแรกนาขวัญ
เดือนตุลาคม	ประเพณีทานกฐิน, ทานสลากภัต, และประเพณีแข่งเรือ
เดือนพฤศจิกายน	ประเพณีลอยกระทง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ นอกจากประเพณีที่กล่าวถึงไปแล้ว ยังมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับภูตผี วิญญาณ การนับถือผีและการบูชาบรรพบุรุษ หรือผีปู่ย่า มีการการวาะคุณปู่คุณย่า คุณพ่อ คุณแม่ ด้วยน้ำอบน้ำหอมในวันสงกรานต์ ซึ่งถือปฏิบัติสืบมา

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมและมีส่วนร่วมในบริเวณพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเยี่ยมชมหลักๆคือ วัดภูมินทร์ วัดพระธาตุช้างค้ำ วัดมิ่งเมือง กลุ่มเจ้าราชบุตร และพิพิธภัณฑสถานจังหวัดน่าน รวมถึงการทำบุญตักบาตรที่ชาวบ้านทำเป็นประจำทุกวันพระ

ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับกิจกรรมบริเวณชุมชน ศาสนสถานและบริเวณกำแพงเมืองเก่า ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก หัวหน้าชุมชนให้ความเห็นตรงกันว่าอยากจะรักษาสภาพให้เมืองน่านที่มีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามไว้ให้เหมือนเมืองน่านในอดีต ซึ่งในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทุกปี อยากให้ความเป็นล้านนาตะวันออก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 แนวทางปรับปรุงจินตภาพของเมือง

5.1.2 แนวทางกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวในเขตกำแพงเมืองเก่า

5.2 การอภิปรายผล

5.2.1 การเสนอรูปแบบการปรับปรุงจินตภาพของเมือง

5.2.2 การนำเสนอรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยว ภายในเขตกำแพงเมืองเก่า

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 แนวทางปรับปรุงจินตภาพของเมือง

1) เส้นทาง

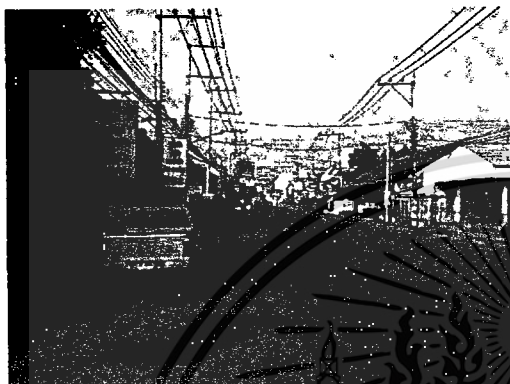
- ถนนสุริยพงษ์ เป็นถนนหลักที่เข้าสู่เมือง จะผ่านศาสนสถานสำคัญคือ วัดมิ่งเมือง วัดกุมินทร์ วัดคูคำ ไปจบที่สะพานกรุงศรี ควรจัดทำจุดหมายตา แสดงให้เห็นบรรยากาศความเป็นเมืองเก่าให้ชัดเจน

ภาพที่ 5.1 ถนนสุริยพงษ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ถนนเจ้าฟ้า เป็นถนนหลักจากภายนอก เชื่อมต่อกับกำแพงเมืองภายใน ซึ่งจะไปตัดกับถนนสุริยพงษ์ และถนนมหาพรหม บริเวณวัดศรีพันต้น ควรมีจุดหมายตาที่เป็นทางเข้าชัดเจน ส่งเสริมบรรยากาศการเข้าสู่เขตเมืองเก่า

ภาพที่ 5.2 ถนนเจ้าฟ้า

ภาพที่ 5.3 ถนนเจ้าฟ้า

- ถนนอนันตวรฤทธิเดช และถนนสุมลเทวราช เป็นเส้นทางที่อยู่บนรอยเขตกำแพงเมืองเก่า ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก สภาพปัจจุบันเป็นอาคารพาณิชย์ 2 – 3 ชั้น เป็นเส้นทางย่านธุรกิจและการค้า มีป้ายโฆษณาที่ติดอยู่ตามอาคาร ขาดความเป็นระเบียบ ทางเท้าที่ใช้ในการสัญจรไม่สะดวก ขาดร่มเงา ควรปรับปรุงสภาพทางเท้า และรูปแบบอาคารที่อยู่ 2 ฟากข้าง และรักษาสภาพบางอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม

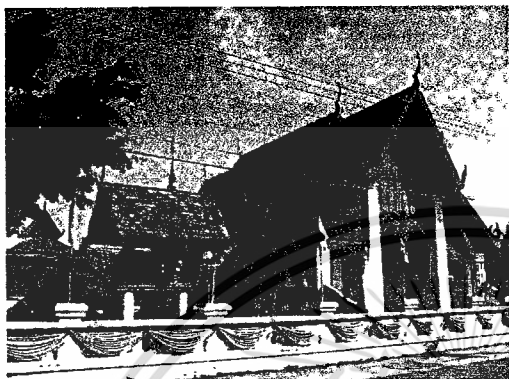
ภาพที่ 5.4 ถนนสุริยพงษ์

ภาพที่ 5.5 ถนนสุมลเทวราช

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ถนนผากอง เป็นเส้นทางที่ตัดผ่านกลางใจเมือง ผ่านคุ้มเจ้าราชบุตร วัดหัวข่วง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน วัดภูมินทร์ โดยสภาพปัจจุบันถนนเส้นนี้มีมุมมองที่ดี แต่ทางเท้ายังมีสิ่งกีดขวาง เช่น เสาไฟฟ้า สายโทรศัพท์ และยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวก และร่มเงา ควรปรับปรุงขยายผิวทางเท้า และจัดองค์ประกอบถนนในตำแหน่งที่เหมาะสม

ภาพที่ 5.6 ถนนผากอง

2) ขอบ (Edge)

- แนวขอบเมืองทางทิศใต้

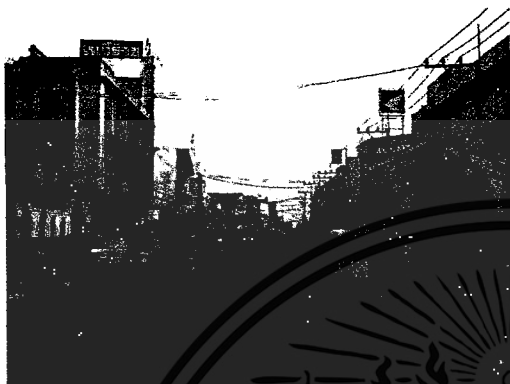
คือ แนวกำแพงเมืองที่หลงเหลืออยู่บริเวณวัดดอกขี้ ซึ่งอยู่ในบริเวณถนนรอบเมืองทางทิศใต้ ยังคงปรากฏร่องรอยกำแพงเมือง สามารถปรับปรุงภูมิทัศน์ต่อเนื่องเชื่อมกับวัดดอกขี้ได้ ส่วนแนวเส้นถนนรอบเมืองทางด้านทิศใต้ ยังคงมีคูเมืองหลงเหลืออยู่ ริมสองฟากคูเมืองเป็นบ้านพักอาศัย 1-2 ชั้น สร้างติดต่อกันเป็นแถว ด้านหลังของบ้านเป็นครัวและส้วม ขึ้นเข้าไปในคูเมือง ควรปรับปรุงทัศนียภาพทั้งสองฟากคลอง พร้อมทั้งควบคุมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารให้กลมกลืนกับแนวกำแพงเมืองเก่า

ภาพที่ 5.7 แนวขอบเมืองทางทิศใต้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ขอบของเมืองทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก สภาพปัจจุบันเป็นที่ตั้งของอาคารพาณิชย์สูง 2 - 3 ชั้น เป็นถนนย่านธุรกิจ ควรปรับปรุง มีป้ายโฆษณาติดตั้งอย่างไม่เป็นระเบียบ ถนนทางเท้าขาดร่นแฉก

ภาพที่ 5.8 แนวขอบเมืองทางทิศตะวันออก

- ขอบของเมืองทางด้านทิศตะวันตก สภาพปัจจุบันเป็นคูเมือง ที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง มีบ้านเดี่ยว 1 - 2 ชั้น ปลูกขนานไปกับตัวเมือง ขาดความเป็นระเบียบ สามารถปรับปรุงภูมิทัศน์ตามแนวเขตคูเมืองได้

ภาพที่ 5.9 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงบริเวณขอบเมืองด้านทิศตะวันตก

3) ที่หมาขตา จะเกาะกลุ่มอยู่บริเวณถนนศากอง และถนนสุริยพงษ์ ได้แก่ บริเวณช่วงเมือง วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดภูมินทร์ วัดหัวข่ง ส่วนใหญ่มีมุมมองที่ดี แต่ถูกบดบังโดยสายไฟ เสาไฟฟ้า และต้นไม้ใหญ่บางส่วน แนวทางปรับปรุงคือ เปิดมุมมองให้มองเห็นได้ในระยะไกล โดยใช้แกนถนน และต้นไม้ เป็นการนำสายตา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.10 ที่หมายดาบริเวณวัดคูมินทร์

ภาพที่ 5.11 ที่หมายดาบริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำ

ภาพที่ 5.12 ที่หมายดาบริเวณคุ้มเจ้าราชบุตร

ภาพที่ 5.13 ที่หมายดาบริเวณวัดมิ่งเมือง

4) ที่รวมกิจกรรม

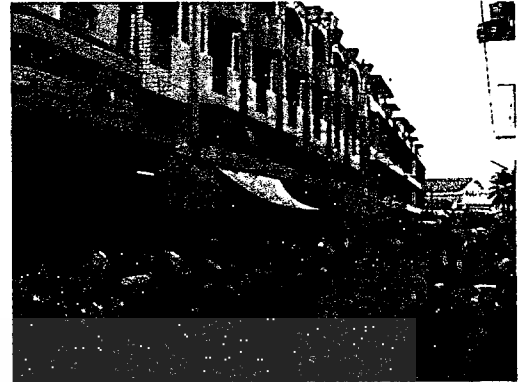
ที่รวมกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

- บริเวณช่วงเมืองหน้าวัดคูมินทร์ ใช้เป็นสถานที่จัดงานวัฒนธรรมและประเพณี ทำให้บางครั้งอาจมีการทิ้งช่วงเวลา ควรจะหากิจกรรมทำให้เกิดความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง
- บริเวณถนนสุขุมลเทวราช และถนนอินทรฤทธิเดช เป็นศูนย์รวมการค้าขายทั้งตลาดเช้าและตลาดเย็น สภาพปัจจุบันยังขาดความสวยงามและความเป็นระเบียบ มีการวางของขายบนถนน ขาดบรรยากาศการเดินชม
- บริเวณวัดทุกวัดที่อยู่ในเขตกำแพงเมืองเก่า ที่ประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา สภาพปัจจุบัน สภาพทั่วไป บางวัดยังไม่มีขอบเขตชัดเจน ในส่วนของพุทธาวาสสังฆาวาส และเขตการจัดการบริการเพื่อนักท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับบริการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.14 ข่วงเมือง

ภาพที่ 5.15 ตลาดสดบริเวณ
ถนนสุมลเทวาราช

5) ย่าน ในเขตกำแพงเมืองเก่ามีย่านที่สำคัญคือ ย่านประวัตินาศตร์ ย่านเมืองเก่า ย่านพาณิชยกรรม ย่านราชการ และย่านพักอาศัย

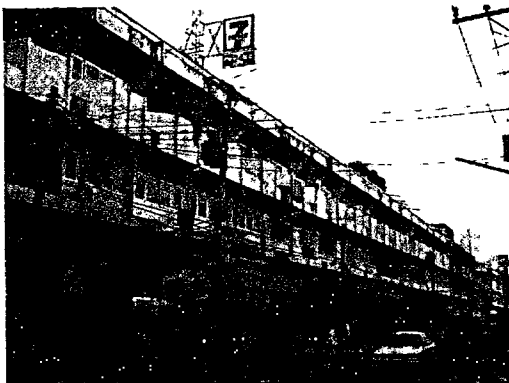
- ย่านเมืองเก่า ได้แก่ บริเวณเขตกำแพงเมืองเก่าน่าน ที่ยังคงมีกำแพงหลงเหลือ มีอยู่ 2 บริเวณ คือ บริเวณมุมถนนรอบเมืองด้านทิศตะวันตกกับมุมถนนอนันตวรฤทธิเดช ซึ่งพื้นที่ข้างเคียงกำแพงมีพื้นที่โล่งว่าง คูเมืองถูกปล่อยทิ้งร้าง ยังไม่ได้รับการปรับปรุง บริเวณที่ 2 คือ บริเวณกำแพงเมืองเก่าที่ยังหลงเหลืออยู่ ทางด้านทิศใต้ของวัดดอกขี้ ในส่วนของคูเมืองถูกปล่อยทิ้งร้าง มีบ้าน 1-2 ชั้น ปลูกคู่นานตามแนวคูเมือง

- ย่านประวัตินาศตร์ จะอยู่บริเวณกลางใจเมือง ประกอบไปด้วย วัดภูมินทร์ ข่วงเมือง คู่มเจ้าราชบุตร วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดมิ่งเมือง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดคู่คำ วัดไผ่เหลือง และวัดหัวข่วง ย่านประวัตินาศตร์ยังขาดแนวขอบที่ชัดเจน และเส้นทางการเชื่อมต่อด้วยทางเท้า ขาดร่มเงา พื้นที่ทางเดินรถจักรยานไม่ชัดเจน

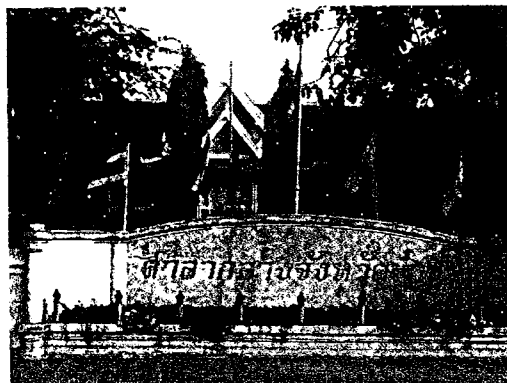
- ย่านพาณิชยกรรม ได้แก่ บริเวณถนนสุมลเทวาราช ถนนอนันตวรฤทธิเดช เป็นอาคารตึกแถวแต่ขาดความเป็นระเบียบ มีป้ายโฆษณา ทำให้ขาดบรรยากาศความเป็นเมืองเก่า

- ย่านราชการ จะเกาะกลุ่มอยู่บริเวณใจเมืองน่าน บางอาคารขัดแย้งกับความ เป็นเมืองเก่า

- ย่านพักอาศัย จะกระจายอยู่บริเวณรอบนอกใจเมืองน่าน และจะเกาะกลุ่มกันอยู่ตามแนวเขตกำแพงเมืองเก่า

ภาพที่ 5.16 แสดงย่านพาณิชยกรรม
บริเวณถนนสุเมทเทวราช

ภาพที่ 5.17 ศาลากลางจังหวัดน่าน

5.1.2 นำเสนอเส้นทางท่องเที่ยว

จากข้อมูลแบบสอบถามต่อนักท่องเที่ยวมากกว่า 50 % นักท่องเที่ยวจะมีอายุระหว่าง 18-44 ปี จะมาเป็นกลุ่ม โดยรถยนต์ส่วนตัว และรถนำเที่ยว 3-5 คน และ 6-10 คน ตามลำดับ จำนวนวัน ที่พัก 1-2 วัน และ 3-5 วัน สถานที่ท่องเที่ยวที่สนใจลำดับต้นคือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน วัดภูมินทร์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร และวัดมิ่งเมือง ความต้องการลำดับแรกของนักท่องเที่ยวคือ ป้ายแสดงชื่อสถานที่ท่องเที่ยว ที่นั่งพักผ่อน ที่จอดรถ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร และห้องน้ำสาธารณะ จะจัดเส้นทางท่องเที่ยวเป็น 3 แนวทาง ดังนี้

- 1) เส้นทางท่องเที่ยวทางเดินเท้า
- 2) เส้นทางท่องเที่ยวทางจักรยาน
- 3) เส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์

ตารางที่ 5.1 แสดงเส้นทางทางเดินเท้า

จุดที่	สถานที่	เวลา	กิจกรรม
1	พิพิธภัณฑ์	1.30	ศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมา
2	วัดหัวข่วง	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
3	คุ้มเจ้าราชบุตร	1.30	ชมสถาปัตยกรรมวิถีชีวิต, ชื่อของที่ระลึก, รับประทานอาหาร
4	วัดช้างค้ำ	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม
5	วัดภูมินทร์	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม, พักผ่อน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.2 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวทางจักรยาน

จุดที่	สถานที่	เวลา	กิจกรรม
1	พิพิธภัณฑ์	1.30	ศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมา
2	วัดหัวข่วง	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
3	คุ้มเจ้าราชบุตร	1.30	ชมสถาปัตยกรรมวิถีชีวิต, ชื่อของที่ระลึก, รับประทานอาหาร
4	วัดช้างค้ำ	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม
5	วัดภูมินทร์	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม, พักผ่อน
6	วัดมิ่งเมือง	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
7	วัดศรีพันต้น	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
8	กำแพงเมือง	1	ชม โบราณสถาน, พักผ่อน

ตารางที่ 5.3 แสดงเส้นทางรถยนต์ (เส้นทางที่ 1)

จุดที่	สถานที่	เวลา	กิจกรรม
1	พิพิธภัณฑ์	1.30	ศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมา
2	วัดหัวข่วง	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
3	คุ้มเจ้าราชบุตร	1.30	ชมสถาปัตยกรรมวิถีชีวิต, ชื่อของที่ระลึก, รับประทานอาหาร
4	วัดช้างค้ำ	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม
5	วัดภูมินทร์	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม, พักผ่อน
6	วัดมิ่งเมือง	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
7	วัดศรีพันต้น	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
8	กำแพงเมือง	1	ชม โบราณสถาน, พักผ่อน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.4 แสดงเส้นทางรถยนต์ (เส้นทางที่ 2)

จุดที่	สถานที่	เวลา	กิจกรรม
1	วัดมิ่งเมือง	.45	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
2	วัดอภัย	1	ชมโบราณสถาน/ศิลปะสถาปัตยกรรม
3	อาคารเก่าในเรือนจำ	.45	ชมสถาปัตยกรรม
4	วัดพญาวัง	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
5	วัดกู่คำ	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
6	คุ้มเจ้าราชบุตร	.30	ชมสถาปัตยกรรม
7	กำแพงเมือง	1	ชมโบราณสถาน/พักผ่อน

5.2 การอภิปรายผล

5.2.1 การเสนอรูปแบบการปรับปรุงจินตภาพของเมือง

1) เส้นทาง

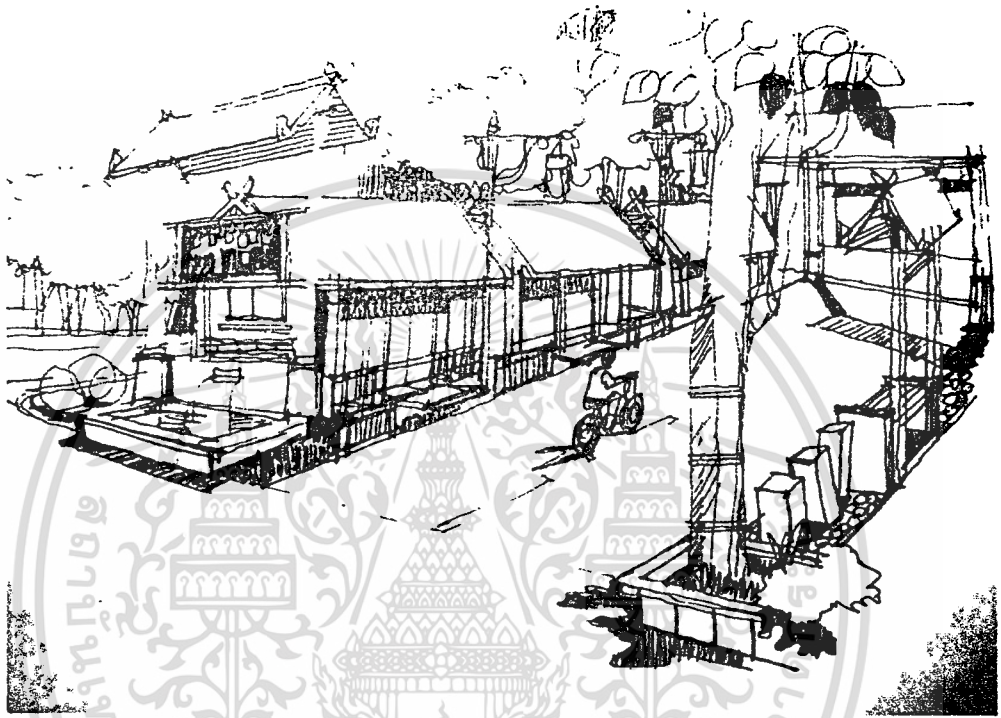
- ถนนสุริยพงษ์ เป็นถนนหลักที่เข้าสู่เมือง จะผ่านศาสนสถานสำคัญคือ วัดมิ่งเมือง วัดภูมินทร์ วัดกู่คำ ไปจบที่สะพานกรุงศรี จัดทำจุดหมายตา แสดงให้เห็นบรรยากาศความเป็นเมืองเก่าให้ชัดเจน เพิ่มทางเดินเท้าเชื่อมโยงสถานที่ต่างๆเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

ภาพที่ 5.18 แสดงภาพการปรับปรุงถนนสุริยพงษ์บริเวณวัดกู่คำ

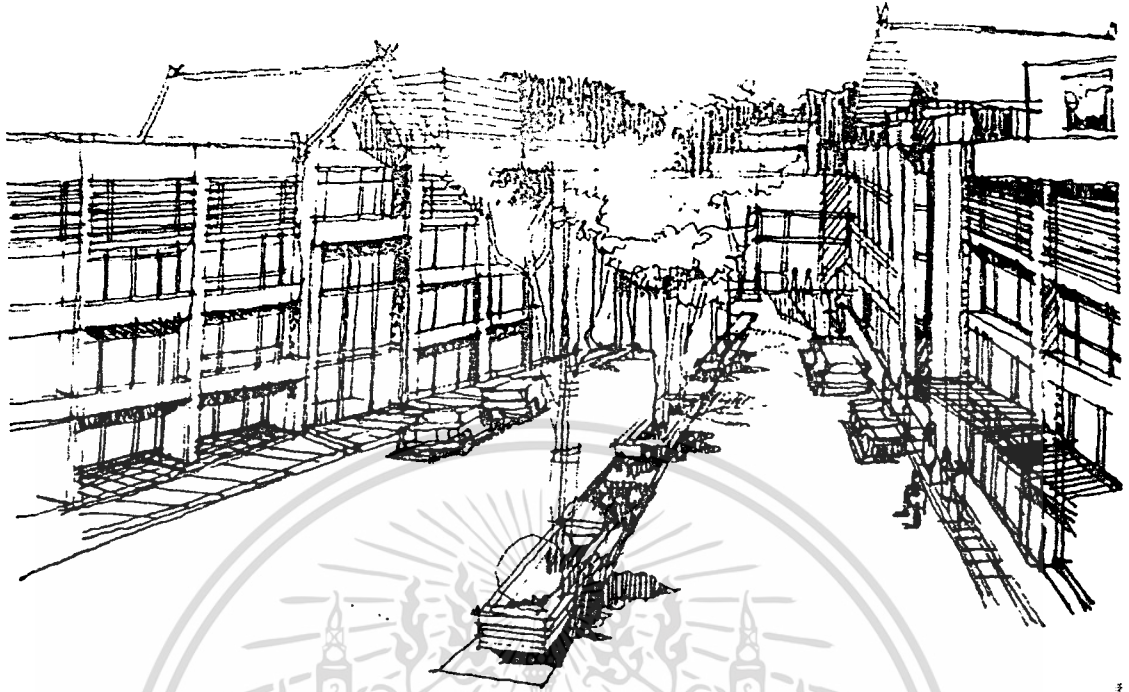
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ถนนเจ้าฟ้า เป็นถนนหลักจากภายนอก เชื่อมต่อกับกำแพงเมืองภายใน ซึ่งจะไป ตัดกับถนนสุริยพงษ์ และถนนมหาพรหม บริเวณวัดศรีพันต้น เน้นจุดหมายตาที่เป็นทางเข้า ชัดเจน ส่งเสริมบรรยากาศการเข้าสู่เขตเมืองเก่า

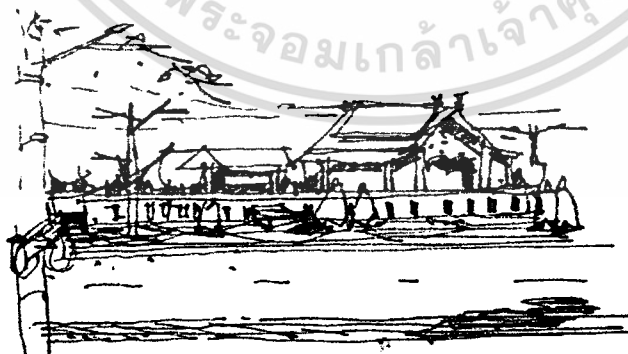
ภาพที่ 5.19 ภาพแสดงการปรับปรุงบริเวณถนนเจ้าฟ้า

- ถนนอนันตวรฤทธิเดช และถนนสุมลเทวราช เป็นเส้นทางที่อยู่บนรอยเขตกำแพง เมืองเก่า ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก สภาพปัจจุบันเป็นอาคารพาณิชย์ 2 – 3 ชั้น เป็น เส้นทางย่านธุรกิจและการค้า มีป้ายโฆษณาที่ติดอยู่ตามอาคาร จัดรูปแบบเพื่อให้เกิดความเป็น ระเบียบ เพิ่มทางเท้าสัญจรเพื่อความสะดวก เพิ่มร่มเงา และพื้นที่สีเขียว ควรปรับปรุงรูปแบบ อาคารที่อยู่ 2 ฟากข้าง และรักษาสภาพบางอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 5.20 ภาพแสดงการปรับปรุงบริเวณถนนถนนนันทวรฤทธิเดช

- ถนนผากอง เป็นเส้นทางที่ตัดผ่านกลางใจเมือง ผ่านคุ้มเจ้าราชบุตร วัดหัวข่วง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน วัดภูมินทร์ โดยสภาพปัจจุบันถนนเส้นนี้มีมุมมองที่ดี เพิ่มทางเท้า เพื่อความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก และร่มเงา จัดองค์ประกอบ ถนนในตำแหน่งที่เหมาะสม

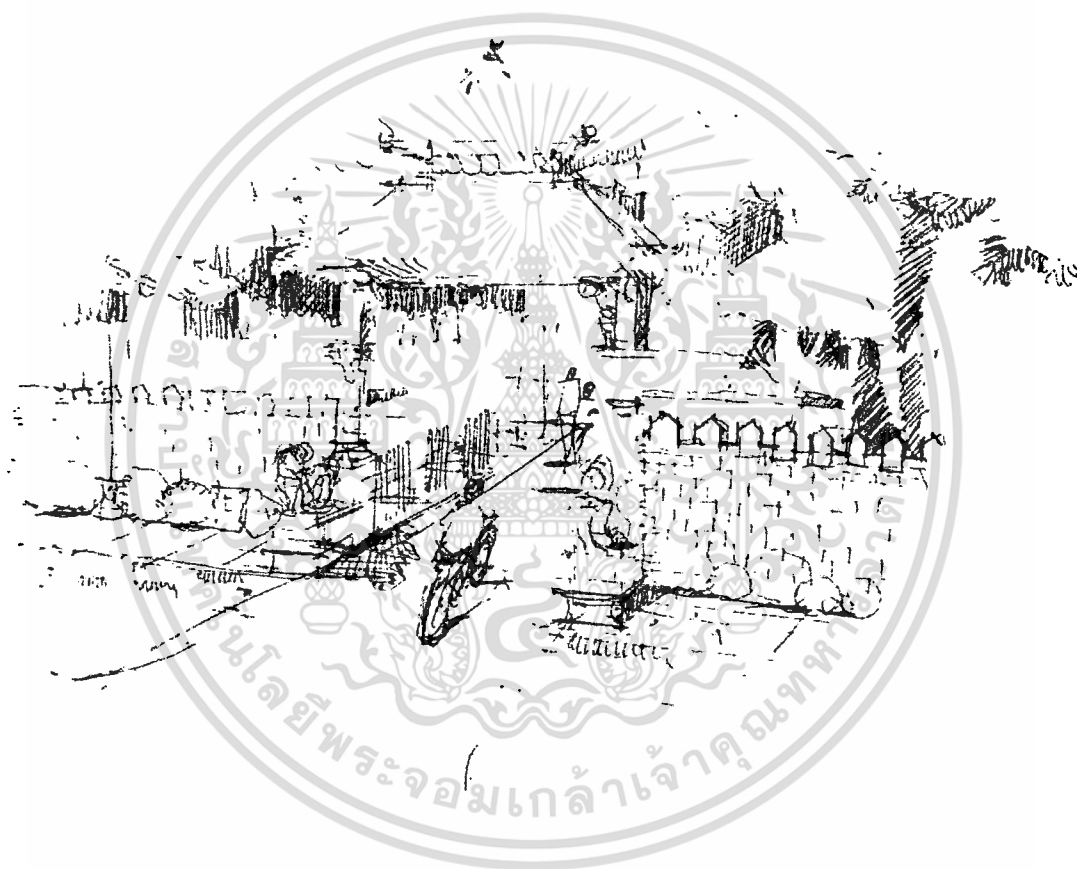
ภาพที่ 5.21 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงถนนผากองบริเวณวัดช้างค้ำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) ขอบ (Edge)

- แนวขอบเมืองทางทิศใต้

คือ แนวกำแพงเมืองที่หลงเหลืออยู่บริเวณวัดคอกก๊วย ซึ่งอยู่ในบริเวณถนนรอบเมืองทางทิศใต้ ยังคงปรากฏร่องรอยกำแพงเมือง ปรับปรุงภูมิทัศน์ต่อเนื่องเชื่อมกับวัดคอกก๊วย ส่วนแนวเส้นถนนรอบเมืองทางด้านทิศใต้ พื้นฟูคูเมืองที่หลงเหลือ ปรับปรุงทัศนียภาพริมสองฟากคูเมือง พร้อมทั้งควบคุมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารให้กลมกลืนกับพื้นที่แนวกำแพงเมืองเก่า

ภาพที่ 5.22 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงบริเวณวัดคอกก๊วยแนวเขตที่ต่อเนื่องกับกำแพงเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ขอบเขตของเมืองทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก สภาพปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ อาคารพาณิชย์สูง 2-3 ชั้น เป็นถนนย่านธุรกิจ ปรับปรุงไม่ให้มีป้ายโฆษณาติดตั้ง เพิ่มแนวเขตทางเท้า เพิ่มพื้นที่สีเขียว

ภาพที่ 5.23 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงบริเวณขอบเมืองด้านทิศตะวันออก

- ขอบเขตของเมืองทางด้านทิศตะวันตก พื้นฟูสภาพคูเมืองที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง จัดระเบียบและควบคุมรูปแบบบ้านเดี่ยว 1-2 ชั้น ที่ปลูกขนานไปกับตัวเมือง

ภาพที่ 5.24 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงบริเวณขอบเมืองด้านทิศตะวันตก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) ที่หมายตา จะเกาะกลุ่มอยู่บริเวณถนนผากอง และถนนสุริยพงษ์ ได้แก่ บริเวณช่วงเมือง วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดภูมินทร์ วัดหัวข่วง ส่วนใหญ่มีมุมมองที่ดี เปิดมุมมองให้มองเห็นได้ในระยะไกล โดยใช้แกนถนน และต้นไม้ เป็นการนำสายตา

ภาพที่ 5.25 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงที่หมายตาบริเวณหอไตรวัดหัวข่วง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.26 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงที่หมายคาบบริเวณคุ้มเจ้าราชบุตร

ภาพที่ 5.27 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงที่หมายคาบบริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

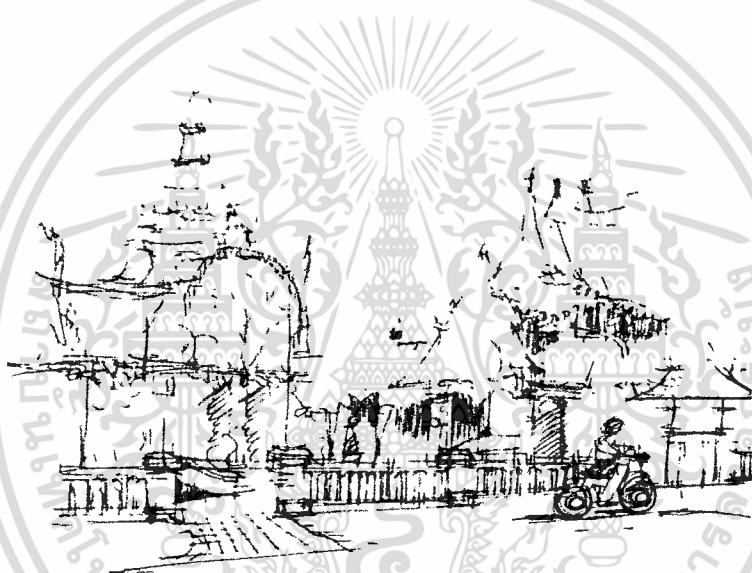
4) ที่รวมกิจกรรม

ที่รวมกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

- บริเวณช่วงเมืองหน้าวัดภูมินทร์ ใช้เป็นสถานที่จัดงานวัฒนธรรมและประเพณีอย่างต่อเนื่อง หากกิจกรรมทำให้เกิดความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ

- บริเวณถนนสุมลเทวราช และถนนอันตรวฤทธิเดช เป็นศูนย์รวมการค้าขายทั้งตลาดเช้าและตลาดเย็น สร้างความสวยงามและความเป็นระเบียบ สร้างบรรยากาศการเดินชมสินค้า

- บริเวณวัดทุกวัดที่อยู่ในเขตกำแพงเมืองเก่า ที่ประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา กำหนดขอบเขตชัดเจน ในส่วนของพุทธาวาส สังฆาวาส และเขตการจัดการบริการเพื่อนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.28 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงที่หมายดาบริเวณวัดมิ่งเมือง

5) ย่าน ในเขตกำแพงเมืองเก่ามีย่านที่สำคัญคือ ย่านประวัติศาสตร์ ย่านเมืองเก่า ย่านพาณิชย์กรรม ย่านราชการ และย่านพักอาศัย

- ย่านเมืองเก่า ได้แก่ บริเวณเขตกำแพงเมืองเก่าเก่า ที่ยังคงมีกำแพงหลงเหลือ มีอยู่อยู่ 2 บริเวณ คือ บริเวณมุมถนนรอบเมืองด้านทิศตะวันตกกับมุมถนนอนันตรวฤทธิเดช ซึ่งพื้นที่ข้างเคียงกำแพงมีพื้นที่โล่งว่าง พื้นปูคูเมืองที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง และบริเวณกำแพงเมืองเก่าที่ยังหลงเหลืออยู่ ทางด้านทิศใต้ของวัดอภัยทำทางเดินเชื่อมต่อกำแพงเมืองและในส่วนของคูเมืองที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง

- ย่านประวัติศาสตร์ จะอยู่บริเวณกลางใจเมือง ประกอบไปด้วย วัดภูมินทร์ ช่วงเมือง คู่มหาราชบุตร วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดมิ่งเมือง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ วัดคู่อำ วัด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไผ่เทือง และวัดหัวข่วง ย่านประวัติศาสตร์ยังสร้าง แนวขอบที่ชัดเจน และเส้นทางการเชื่อมต่อด้วยทางเท้า เพิ่มพื้นที่สีเขียว กำหนดทางเดินรถจักรยาน

- ย่านพาณิชย์กรรม ได้แก่ บริเวณถนนสุมลเทวราช ถนนอนันตวรฤทธิเดช เป็นอาคารตึกแถวสร้างความเป็นระเบียบ ยกเลิกป้ายโฆษณา สร้างบรรยากาศความเป็นเมืองเก่า

- ย่านราชการ จะเกาะกลุ่มอยู่บริเวณใจเมืองเก่า ควบคุมด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมให้ดูกลมกลืนกับความเป็นเมืองเก่า

- ย่านพักอาศัย จะกระจายอยู่บริเวณรอบนอกใจเมืองเก่า ควบคุมด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมให้ดูกลมกลืนกับความเป็นเมืองเก่า

ภาพที่ 5.29 ภาพแสดงแนวทางการปรับปรุงย่านกำแพงเมืองเก่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.2.2 การนำเสนอรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยว ภายในเขตกำแพงเมืองเก่า

- เส้นทางการเดินเท้า

ตารางที่ 5.5 แสดงเส้นทางการเดินเท้า

จุดที่	สถานที่	เวลา	กิจกรรม
1	พิพิธภัณฑ	1.30	ศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมา
2	วัดหัวข่วง	.30	ชมศิลปสถาปัตยกรรม
3	คุ้มเจ้าราชบุตร	1.30	ชมสถาปัตยกรรมวิถีชีวิต, ชื่อของที่ระลึก, รับประทานอาหาร
4	วัดช้างค้ำ	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม
5	วัดภูมิินทร์	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม, พักผ่อน

เส้นทางการเดินเท้าจะใช้เวลาประมาณ ที่ชั่วโมงครึ่งหรือครึ่งวัน โดยจะเริ่มตั้งแต่พิพิธภัณฑซึ่งเป็นจุดจอดรถที่สะดวกและรองรับรถได้มากทั้งรถท่องเที่ยวและรถส่วนตัว เดินชมวัดหัวข่วง คุ้มเจ้าราชบุตร วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารและวัดภูมิินทร์ ซึ่งเดินละจุดไม่ไกลกันมาก

ภาพที่ 5.30 ภาพแสดงบรรยากาศในการเดินชมคุ้มเจ้าราชบุตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เส้นทางท่องเที่ยวทางจักรยาน

ตารางที่ 5.6 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวทางจักรยาน

จุดที่	สถานที่	เวลา	กิจกรรม
1	พิพิธภัณฑ	1.30	ศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมา
2	วัดหัวข่วง	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
3	คุ้มเจ้าราชบุตร	1.30	ชมสถาปัตยกรรมวิถีชีวิต, ชื่อของที่ระลึก, รับประทานอาหาร
4	วัดช้างค้ำ	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม
5	วัดภูมินทร์	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม, พักผ่อน
6	วัดมิ่งเมือง	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
7	วัดศรีพันต้น	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
8	กำแพงเมือง	1	ชมโบราณสถาน, พักผ่อน

เส้นทางท่องเที่ยวทางจักรยานโดยจักรยานจะใช้เวลาประมาณ เจ็ดชั่วโมงหรือหนึ่งวัน โดยจะเริ่มต้นที่พิพิธภัณฑซึ่งเป็นจุดจอดรถที่สะดวกและรองรับรถได้มากทั้งรถท่องเที่ยวและรถส่วนตัว ชมวัดหัวข่วง คุ้มเจ้าราชบุตร วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดภูมินทร์ วัดมิ่งเมือง วัดศรีพันต้นและกำแพงเมืองเก่า

ภาพที่ 5.30 ภาพแสดงบรรยากาศในการท่องเที่ยวด้วยจักรยานบริเวณวัดมิ่งเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์ (เส้นทางที่ 1)

ตารางที่ 5.3 แสดงเส้นทางรถยนต์ (เส้นทางที่ 1)

จุดที่	สถานที่	เวลา	กิจกรรม
1	พิพิธภัณฑ์	1.30	ศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมา
2	วัดหัวข่วง	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
3	คุ้มเจ้าราชบุตร	1.30	ชมสถาปัตยกรรมวิถีชีวิต, ชื่อของที่ระลึก, รับประทานอาหาร
4	วัดช้างค้ำ	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม
5	วัดภูมิินทร์	.45	ชมศิลปกรรม, สถาปัตยกรรม, พักผ่อน
6	วัดมิ่งเมือง	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
7	วัดศรีพันต้น	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
8	กำแพงเมือง	1	ชมโบราณสถาน, พักผ่อน

เส้นทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์จะใช้เวลาประมาณ เจ็ดชั่วโมงหรือหนึ่งวัน โดยจะเริ่มต้นที่พิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นจุดจอดรถที่สะดวกและรองรับรถได้มากทั้งรถท่องเที่ยวและรถส่วนตัว ชม วัดหัวข่วง คุ้มเจ้าราชบุตร วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดภูมิินทร์ วัดมิ่งเมือง วัดศรีพันต้นและกำแพงเมืองเก่า

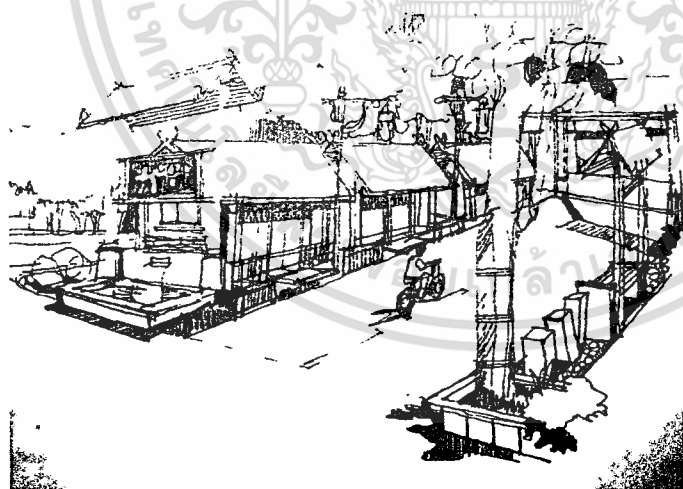
ภาพที่ 5.31 ภาพแสดงบรรยากาศในการท่องเที่ยวด้วยรถยนต์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.4 แสดงเส้นทางรถยนต์ (เส้นทางที่ 2)

จุดที่	สถานที่	เวลา	กิจกรรม
1	วัดมิ่งเมือง	.45	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
2	วัดอภัย	1	ชมโบราณสถาน/ศิลปะสถาปัตยกรรม
3	อาคารเก่าในเรือนจำ	.45	ชมสถาปัตยกรรม
4	วัดพญาภู	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
5	วัดกู่คำ	.30	ชมศิลปะสถาปัตยกรรม
6	คุ้มเจ้าราชบุตร	.30	ชมสถาปัตยกรรม
7	กำแพงเมือง	1	ชมโบราณสถาน/พักผ่อน

เส้นทางการท่องเที่ยวโดยรถยนต์เส้นทางที่สองสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาในการท่องเที่ยวมากกว่าหนึ่งวันจะใช้เวลาประมาณ เจ็ดชั่วโมงหรือหนึ่งวัน โดยจะเริ่มต้นที่วัดมิ่งเมือง วัดอภัย อาคารเก่าในเรือนจำ วัดพญาภู วัดกู่คำ คุ้มเจ้าราชบุตรและกำแพงเมืองเก่า

ภาพที่ 5.32 ภาพแสดงบรรยากาศการท่องเที่ยวและพักผ่อนบริเวณกำแพงเมืองเก่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะ ในการนำผลการวิจัยไปใช้เชื่อมโยงกับกลุ่มเมืองโบราณต่างๆ ที่อยู่ในเขตใกล้เคียงได้ ซึ่งชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองน่าน เช่น เวียงพระธาตุแช่แห้ง และเวียงคองพระเนตร

- เวียงพระธาตุแช่แห้ง สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1902) โดยพญากาญจนาภิเษก ได้สร้างกำแพงเมือง-คูเมืองล้อมรอบพระธาตุแช่แห้งในเขตบ้านหนองเต่า ตำบลม่วงตึ๊ด กิ่งอำเภอภูเพียง “เวียงพระธาตุแช่แห้ง” หรือ “เวียงภูเพียงแช่แห้ง” ห่างจากฝั่งตะวันออกแม่น้ำน่านปัจจุบันประมาณ 2 กิโลเมตร ห่างจากร่องรอยทางน้ำเก่าประมาณ 1 กิโลเมตร กำแพงเมืองและคูเมืองสร้างล้อมรอบเนินตรงตำแหน่งที่เป็นขอบลานพระพัก ที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 200-220 เมตร หรือสูงจากระดับน้ำท่วมแม่น้ำน่านประมาณ 16-20 เมตร กำแพงเมืองและคูเมืองเป็นแบบ “เมืองป้อมภูเขา” คูเมืองขุดลึกต่างระดับที่ล้อมรอบบริเวณเนินใช้ประโยชน์ในการป้องกันและหลบภัยบริเวณเนินสูงสุดเป็นที่ตั้งเจดีย์พระธาตุแช่แห้ง และพื้นที่เชิงเนินที่ลาดลงสู่ระดับพื้นที่ทำนาใช้เป็นที่อยู่อาศัย สันนิษฐานว่า ลักษณะผังเมืองเวียงพระธาตุแช่แห้งในสมัยโบราณเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มุมมน กว้างประมาณ 350 เมตร ยาวประมาณ 500 เมตร (แผนที่ที่ 3.4) โดยมีองค์พระธาตุแช่แห้ง ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขาเป็นศูนย์กลางของเมืองและชุมชน

ปัจจุบันคูน้ำคันดินที่เป็นคูเมืองและกำแพงเมืองถูกทำลายไปเกือบหมด คงเหลือแต่แนวคันดินด้านทิศเหนือและทิศใต้ ซึ่งมีพันธุ์ไม้รกเรือปกคลุมอยู่ และนอกเมืองทางทิศตะวันตกมีหนองน้ำขนาดใหญ่กว้างประมาณ 25-30 เมตร เรียกว่า หนองเต่า องค์พระธาตุแช่แห้งยังคงเป็นศูนย์กลางของเมืองและชุมชนดั้งเดิม

- เวียงคองพระเนตร อยู่ทางตอนเหนือของเมืองน่าน โดยพระเจ้าสุมนทวารวราช ย้ายเมืองจากน่านไปตั้งที่คองตรงบริเวณเพนียดช้าง (ภายหลังเรียกว่าคองพระเนตร) เพื่อหนีอุทกภัย น้ำท่วมใหญ่ในปีพ.ศ. 2360 โดยสร้างกำแพงเมือง-คูเมืองล้อมรอบบริเวณขึ้นใหม่เรียกว่า “เวียงเหนือ” ปัจจุบันอยู่ในเขตบ้านมหาโพธิ์ และบ้านเวียงเหนือ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองน่าน ห่างจากตัวเมืองน่านไปทางเหนือระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร

กำแพงเมืองและคูเมืองสร้างขึ้นเป็นแบบเส้นตรง รูปสี่เหลี่ยม ล้อมรอบบริเวณ 2 ชั้น ชั้นนอกขนาด 1,328 x 1,531 เมตร จุดลึกใช้ระบายและกักเก็บน้ำเป็นช่วงๆ ของคูด้านในแนวคันดินสูงมีป้อมและเชิงเทินใช้ประโยชน์ในการป้องกัน ชั้นในสุดเป็นคูคันดินล้อมรอบบริเวณกว้างยาว 394 x 678 เมตร กำแพงเมือง - คูเมืองด้านติดแม่น้ำน่าน ไม่พบหลักฐานว่าเคยมีอยู่แต่เดิมหรือไม่ แต่ได้พบหลักฐานการกักเซาะของแม่น้ำน่าน ทำให้แผ่นดินแม่น้ำพังลง

ปัจจุบัน มีการสำรวจพบส่วนของป้อมก่ออิฐทรงแปดเหลี่ยม บริเวณค่ายทหารสุริยพงษ์ สันนิษฐานว่าเป็นส่วนหนึ่งของป้อมกำแพงคุ้มหลวงหรือคุ้มแก้ว อย่างไรก็ตามแนวคูเมืองกำแพงเมืองนั้น ได้สูญหายไปหมดแล้วเนื่องจากการพัฒนาเมืองและสันนิษฐานว่า เวียงคงพระนครอาจมีวัดมหาโพธิ์เป็นวัดหลวง เนื่องจากบริเวณบ้านมหาโพธิ์เป็นที่ตั้งของชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเวียงเหนือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

กรมโยธาธิการและผังเมือง. การประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น ครั้งที่ 1 โครงการจัดทำแผนผังปฏิบัติการอนุรักษ์เมืองน่าน. น่าน : กรมโยธาธิการและผังเมือง, (2550).

กรมศิลปากร. แนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกทางวัฒนธรรมของโลก (แปลจาก Management Guideline For World Cultural Heritage Site). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บริษัท ประชาชน จำกัด, (2538).

_____. เมืองน่าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และศิลปะ. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, (2539).

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ :

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2531).

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สถาปัตยกรรมล้านนา "อีสานเบิ่งล้านนา".

ขอนแก่น : โรงพิมพ์แก่นคำ ออฟเซ็ท, (2539).

ชาติรี เจริญศิริ. นครน่าน พัฒนาการแห่งนครรัฐ. น่าน : คณะทำงานเอกลักษณ์น่าน, (2549).

เทศบาลเมืองน่าน. แผนพัฒนาเทศบาลสามปี (พ.ศ.2551 ถึง 2553). น่าน : กองวิชาการและแผนงาน, (2551).

เบจวรรณ อุบลศรีและทศพร โสคาบรรณ.ชุมชนตลาดหัวตะเข้ : การพัฒนาตามศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยว.ภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน. น่าน ภูมิหลังและเจ้าผู้ครองนคร. น่าน : องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน.

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หลักการออกแบบและจัดการภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2550).

มนัส สุวรรณ. รายงานการวิจัยเมืองขนาดเล็กกับความเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามแผนของกรมการผังเมือง กรณีศึกษาบริเวณเขตเมืองน่าน. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (2541).

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สถาบันวิจัยสังคม. รายงานฉบับสุดท้าย (Final Report) โครงการศึกษาสำรวจ ออกแบบ เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมเมือง บริเวณพื้นที่เมือง

บรรณานุกรม (ต่อ)

ประวัติศาสตร์น่านชั้นใน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (2545).

ศรินยา พรหมคำ. เสน่ห์เมืองน่าน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สิปประภา, (2550).

สร้อยศรี อ่องสกุล. ประชุมพงศาวดาร ฉบับราชฤทธิ์ ภาคที่ 2 พื้นเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด.

กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, (2539).

ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โครงการสำรวจ
ออกแบบรายละเอียดแผนปฏิบัติการปรับปรุงพื้นที่ต่อเนื่องบริเวณวัดนาคกลาง วัดเครือวัลย์
วรวิหาร วัดอรุณราชวราราม พระราชวังเดิม วัดโมลีโลกยาราม มัสยิดต้นสน วัดหงส์รัตนาราม
และกุฎิเจริญพาศน์. กรุงเทพฯ : : สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.

กรุงเทพฯ : คู่มือกรมรดกไทย.

สุรพล คำรืห์กุล. ช่างเมืองและวัดหัวช่าง กับแบบแผนดินแดนล้านนา. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, (2544).

เสนอ นิลเดช. ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
(2537).

พงศาวดารเมืองน่าน. เชียงใหม่ : ธนุขพริ้นติ้ง, (2543). (อนุสรณ์งานบำเพ็ญพระราชกุศลออกเมรุ
พระราชทานเพลิงศพ พระเทพนันทาจารย์ (บุญชู ธรรมสารมหาเถร) อดีตเจ้าคณะจังหวัด
น่าน เจ้าอาวาสวัดพญาพระอารามหลวง).

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสอบถาม

เรื่อง ความสนใจในสถานที่ท่องเที่ยว และความต้องการ
สิ่งอำนวยความสะดวก บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า

แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลจากท่าน เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประวัติศาสตร์ หลักสูตรคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จึงขอความกรุณาจากท่านสละเวลาตอบแบบสอบถามด้วย ตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 1 ลักษณะข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

 ชาย หญิง

2. อายุ

 18—24 ปี 25—34 ปี 35—44 ปี 45—54 ปี 55 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

 มัธยมศึกษา อนุปริญญา ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

 นักเรียน / นักศึกษา ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ รับจ้าง พนักงาน / เจ้าหน้าที่บริษัท กิจการส่วนตัว อื่นๆ.....

5. พาหนะที่ใช้เดินทาง

 รถยนต์ส่วนตัว รถนำเที่ยว รถประจำทาง เครื่องบิน อื่นๆ.....

6. จำนวนผู้ร่วมเดินทาง

 คนเดียว 2 คน 3—5 คน 6—10 คน 10 คนขึ้นไป (หรือระบุจำนวน).....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. ท่านใช้บริการที่พักรูปแบบใด

 โรงแรม บ้านญาติ / เพื่อน ห้องพักรับรอง HOME STAY

8. จำนวนวันที่ท่านพัก

 1-2 วัน 3-5 วัน มากกว่า 5 วัน

9. ท่านวางแผนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวประมาณเท่าใด

 ต่ำกว่า 2,000 2,000 - 3,000 3,000 - 4,000 มากกว่า 4,000

ส่วนที่ 2 สถานที่ท่องเที่ยวในเขตกำแพงเมืองเก่าท่าน ท่านสนใจเยี่ยมชม

1. วัดกุมินทร์

 มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย

2. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

 มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย

3. วัดหัวข่วง

 มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย

4. วัดมิ่งเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารตัวอย่างสำหรับการใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อื่นใด
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6. วัดไผ่เหลือง / วัดมงคล / วัดมณเฑียร / วัดศรีพันต้น / วัดอภัย

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย

7. กำแพงเมืองเก่าบ้าน

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย

8. พิพิธภัณฑ์จังหวัดน่าน

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย

9. คู่มือเจ้านายและข้าราชการบริพาร

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 สถานที่อื่นๆ ที่สนใจ.....
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 3 สิ่งอำนวยความสะดวกที่ท่านต้องการในสถานที่ท่องเที่ยว

1. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
2. ที่จอดรถ

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
3. ที่นั่งพักผ่อน

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
4. ห้องน้ำสาธารณะ

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
5. ร้านขายของที่ระลึก

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
6. ตู้กดเงิน (ATM)

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
7. โทรศัพท์สาธารณะ

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
8. เอกสารหรือแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
9. ป้ายแสดงชื่อสถานที่ท่องเที่ยว

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
10. คู่มือไปรษณีย์

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
11. ที่พักแบบ HOME STAY

☐ มากที่สุด	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------------------
12. ข้อเสนอแนะอื่นๆ.....

.....

.....

.....

ขอบคุณท่านที่กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสัมภาษณ์นักวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับ แผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแนวทางเพื่อใช้เป็นส่วนประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประวัติศาสตร์ หลักสูตรคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประเด็นในการสัมภาษณ์

1. แนวทางการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างธรรมชาติ สถาปัตยกรรม และคุณภาพชีวิต
2. แนวทางการใช้ประโยชน์เมืองเก่าอย่างคุ้มค่า เพื่อประชาชนในเขตเมืองเก่า
3. แนวทางการจัดการเมืองเก่าให้เป็นเมืองน่าอยู่ ตามวิถีชีวิตคนเก่า
4. แนวความคิดในการจัดการเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว บริเวณเมืองเก่า

แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าชุมชน บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแนวทางเพื่อใช้เป็นส่วนประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประวัติศาสตร์ หลักสูตรคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประเด็นในการสัมภาษณ์

1. กิจกรรมเกี่ยวกับสังคมที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ชุมชน
2. กิจกรรมเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ ที่ชุมชนปฏิบัติสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน ช่วงเวลาที่มีกิจกรรม
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
4. กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมและมีส่วนร่วมในบริเวณพื้นที่
5. ความต้องการถึงอำนวยความสะดวกที่รองรับกิจกรรมบริเวณชุมชน ศาสนสถานและบริเวณกำแพงเมืองเก่า

ประวัติผู้เขียน

- ชื่อ – สกุล** นายวรวิทย์ จันทร์วงศ์
- วัน เดือน ปีเกิด** 15 เมษายน 2515
- ที่อยู่ปัจจุบัน** 42/22 ถนนเพชรพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000
- ประวัติการศึกษา**
- สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้น (ปวช.) สาขาวิชาช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม วิทยาลัยเทคนิคสุโขทัย พ.ศ. 2532
  - สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) คณะวิชาการออกแบบ แผนกสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตอุเทนถวาย พ.ศ. 2536
  - สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาวิชาสถาปัตยกรรม (คอ.บ.) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. 2540
  - สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม (คอ.ม.) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. 2552

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้